

Forældreinddragelse i myndighedssagsbehandling

Forældreinddragelse i myndighedssagsbehandling

© VIVE og forfatterne, 2023

e-ISBN: 978-87-7582-168-6

Modelfoto: Mathilde Bech/VIVE

Projekt: 302286

Finansiering: Videnscenter om børneinddragelse og udsatte børns liv

VIVE

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

www.vive.dk

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Forord

Inddragelse af forældre i myndighedssagsbehandling er et aktuelt og relevant felt i socialt arbejdes praksis, fordi inddragelse har stor betydning for kvalitet i sagsbehandlingen. Inddragelse af barnets eller den unges forældre og samarbejdet mellem myndighedssocialrådgiver og familien er også et betydningsfuldt element i, hvorvidt de indsatser, der iværksættes, har en positiv effekt. Endelig er inddragelse også en rettighed for barnets forældre, når der er en børnesag i den kommunale forvaltning. Inddragelse af børns og unges forældre er således et relevant sted at rette blikket i relation til selve sagsbehandlingsprocessen og dermed socialt arbejdes praksis med børn og familier.

Vidensindsamlingen er udarbejdet under Videnscenter om børneinddragelse og udsatte børns liv. Videnscenteret er et samarbejde mellem VIVE, Socialstyrelsen og Børns Vilkår, hvor VIVE har til opgave at samle og formidle eksisterende viden om inddragelse samt udsatte børn og familiers liv.

Seniorforsker Anne Marie Villumsen har været projektleder for vidensindsamlingen. Arbejdet og rapporten er gennemført i tæt samarbejde med senioranalytiker Martin Williams Strandby. Anna Lange Rasmussen, Lea Julie Becker Iversen, Rikke Klarskov Hermansen, Lukas Bechgaard Krabbe og Agnete Nygård Jensen har som studenter bistået med screening af litteratur samt udarbejdelse af indledende referater af de inkluderede studier. Litteratursøgningen og hjemmesidesøgningen er gennemført af informationspecialist Kirsten Birkefoss. Rapporten har været i review både eksternt og internt. Udvalgte samarbejdspartnere i videnscenteret har også kommenteret det færdige udkast. Tak for gode bidrag herfra.

Vidensindsamlingen er finansieret af Videnscenter om børneinddragelse og udsatte børns liv.

Carsten Strømbæk Pedersen

Forsknings- og analysechef for VIVE Børn og Uddannelse

Indholdsfortegnelse

DEL 1 Afrapportering	6
----------------------	---

Hovedresultater	7
-----------------	---

1	Indledning	10
1.1	Inddragelse	12
1.2	Læsevejledning	15

2	Hvad er de mest gennemgående elementer i forældreinddragelse?	17
2.1	Rammen om socialt myndighedsarbejde med inddragelse af forældre	17
2.2	Forældrenes følelser i inddragelse og sagsbehandling	19

3	Inddragelse af forældre	23
3.1	Sagsbehandling	24
3.2	Socialrådgiverens væremåde og relation til forældre	35

4	Særlige målgrupper og sammenhæng mellem forældreinddragelse og børneinddragelse	53
4.1	Fædre	53
4.2	Sammenhængen mellem forældre og deres børns inddragelse i sagsbehandling	66

5	Konklusion	68
5.1	De væsentligste resultater	69
5.2	Hvad siger resultaterne om inddragelse som rettighed og proces?	74

DEL 2 Dokumentation	79
---------------------	----

6	Metode	80
---	--------	----

6.1 Søgning og inklusionskriterier	80
6.2 Screening og kodning af studier	82
6.3 Forskningsspørgsmål og analytisk tilgang	83
6.4 Forbehold	85
<hr/>	
Litteratur	87
<hr/>	
Bilag 1 Deskriptivt overblik over de enkelte studier	94
<hr/>	
Bilag 2 Databaser	101

DEL 1

Afrapportering

Hovedresultater

Forældres oplevelser af myndighedssagbehandling

Denne vidensindsamling indsamler og formidler relevant eksisterende viden om biologiske forældres oplevelse af og erfaringer med inddragelse i myndighedssagsbehandlingen på børn og unge-området.

Fakta om undersøgelsen

Denne vidensindsamling om forældreinddragelse i myndighedssagsbehandling er baseret på 38 inkluderede studier fra perioden 2012-2022. Studierne stammer fra primært Norge, England, Canada og USA og er ellers spredt over fortrinsvis vesteuropæiske lande samt Australien.

Vidensindsamlingen afdækker viden om 1) elementer af gennemgående karakter i forældres oplevelser, 2) faktorer relateret til henholdsvis positive og negative oplevelser af og erfaringer med inddragelse, 3) bestemte oplevelser og erfaringer knyttet til bestemte målgrupper af enten forældre eller børn og 4) forældrenes oplevelse af sammenhængen mellem deres egen inddragelse og inddragelsen af deres barn/børn.

Vidensindsamlingens resultater er målrettet fagprofessionelle på børn og unge-området, som arbejder med myndighedssagsbehandling.

De samlede resultater kan læses i konklusionen. I det følgende ses udvalgte hovedresultater, som vi vurderer særligt kan bidrage til en udvikling af feltet. De er udvalgt på baggrund af kendskab til feltet.

Tal med forældrene om, hvordan det er at have en social myndighed i familiens liv

Vidensindsamlingen viser, at forældre kan have mange og forskelligartede reaktioner og følelser forbundet med, at der er en social myndighed i deres liv. Særligt angst og frygt er gennemgående. Samtidigt står forældre ofte i meget pressede livssituationer. Forældrenes følelsesmæssige oplevelser i mødet med en myndighed er afgørende for, hvordan forældrene reagerer og ser på den hjælp, de tilbydes.

Derfor anbefales det, at man i socialt myndighedsarbejde med børn og familier tidligt i kontakten arbejder mere direkte og åbent med relationen til forældre. Det vil sige, at man løbende taler med forældrene om, hvordan de oplever relationen med socialrådgiveren, og særligt spørger ind til de følelsesmæssige oplevelser eller reaktioner, familien oplever ved at have en myndighed involveret i deres liv. Forældrene har brug for anerkendelse af, at det er svært at have en social myndighed i deres liv, og at de står i en vanskelig livssituation. Særligt er der brug for, at den frygt og angst, mange forældre har, anerkendes og italesættes, hvis de skal have gode muligheder for at samarbejde i inddragelsen og deltage i hjælpen.

Man kan således med fordel i socialt myndighedsarbejde gøre arbejdet med inddragelse og relationen med forældre til et mål i sig selv.

Skrivebordet under armen og helt tæt på familierne

Sagsbehandlingen skal foregå sammen med forældrene og med stort fokus på gennemsigtighed og information. Hvis forældrene skal have mulighed for at kunne deltage, har de brug for at forstå, hvad der sker og hvorfor. Det betyder, at det er afgørende for forældrene, at de – til trods for forskellige forudsætninger og forudgående kendskab til sagsbehandling – kan følge og forstå baggrunden for de forskellige sagsskridt og formålet med dem. Her er information afgørende. Tilstrækkelig adgang til information samt hyppig og tydelig formidlet information understøtter forældrenes oplevelse af inddragelse, ligesom det modsatte også er tilfældet.

Stor gennemsigtighed i sagsbehandling og tydelig information til forældre hænger tæt sammen med, at der er en rutinemæssig kontakt mellem socialrådgiver og forældre, samt at socialrådgiveren er tilgængelig for forældrene. Succesfuld inddragelse handler ikke kun om at øge forældrenes deltagelsesmuligheder i sagsbehandlingen, men i høj grad også om at øge deres muligheder for indflydelse i forhold til børnesagen. Når forældrene opnår indflydelse, er det ofte i form af, at deres perspektiver indgår i sagsbehandlingen i forskellige grader. Dette er igen tæt knyttet til, at forældrene oplever, at socialrådgiveren tror på det, de fortæller om eget liv og vanskeligheder. Forældrene skal opleve og se, at socialrådgiveren handler på det, de fortæller, så de oplever, at det nytter at samarbejde. Kort sagt er der brug for mere kontakt mellem familie og socialrådgivere, og der er brug for, at sagsbehandlingen sker sammen med forældrene, så familien forstår, hvad der sker og hvorfor, og får mulighed for indflydelse.

Succesfuld inddragelse af forældre hænger også tæt sammen med måden, socialrådgiveren møder forældrene på. Hvis forældrene skal have mulighed for at indgå i et samarbejde og deltage aktivt i inddragelsen i relation til deres barns børnesag har de brug for, at socialrådgiveren mestrer de helt grundlæggende anerkendelsesmekanismer i mødet med et andet menneske – nemlig empati, varme og forståelse. Det at blive hørt og taget alvorligt er et grundlæggende menneskeligt behov, der i særlig grad gør sig gældende, fordi det foregår i en myndighedskontekst.

Inddragelse foregår over tid og i en relation. Succesfuld inddragelse af forældre afgøres af måden, der sagsbehandles på, og måden forældrene mødes på.

Hvor blev fædrene af?

Fædre har eller får oftere tildelt en mere perifer rolle både i sagsbehandlingen og i barnets liv. Inddragelsen af fædre kræver derfor større vedholdenhed. Fædre oplever sig oftere ekskluderet fra sagsbehandling og diskrimineret både som fædre, men også som forældre, fordi mødrene ofte i højere grad prioriteres.

Fædre ses ofte i sagsbehandlingen enten som en risiko eller en ressource i barnets liv frem for et mere nuanceret blik. Når fædre er inddraget i sagsbehandlingen – og i barnets liv – ses de oftere som en ressource, dvs. at de flytter position fra at blive set som en risiko, til at blive set som en, der bidrager positivt og kan være med til at give barnet beskyttelse og omsorg. Denne bevægelse synes at være afstedkommet af deres relation med socialrådgiveren.

Der er således behov for nuancer omkring fædrenes bidrag og deltagelse i sagsbehandlingen og særligt i barnets liv – både som ressource og risiko. En reel inddragelse af fædre vil potentielt understøtte en større kvalitet i sagsbehandlingen og de beslutningsprocesser, der knytter sig hertil, når socialrådgiveren har et nuanceret vidensgrundlag om fædrene.

Succesfuld inddragelse af forældre afgøres også af et nuanceret blik på fædres bidrag i såvel barnets liv som i sagsbehandlingen.

1 Indledning

Forældreinddragelse i myndighedssagsbehandling er relevant af flere årsager. For det første er det relativt veletableret, at forældreinddragelse og samarbejde mellem myndighedssocialrådgiver og forældre er afgørende for indsatsernes effekt, dvs. om barn og familie får udbytte af den hjælp, der tilbydes (se fx Damiani-Taraba et al., 2017; Bekaert et al., 2021; Cheng & Lo, 2016; Xu et al., 2017; Gladstone et al., 2012). For det andet har forældrene en juridisk ret til at blive inddraget i sagsbehandlingen af deres barns sag, og dermed er forældreinddragelse obligatorisk i socialfaglig praksis. For det tredje er kvaliteten af selve sagsbehandlingen afhængig af inddragelse af og samarbejde med barnets forældre (Bengtsson & Olsen, 2021).

Samtidig har vi nationalt en relativt begrænset viden om inddragelse af forældre i sagsbehandlingen på børn og unge-området (se fx Hestbæk et al., 2021; Bengtson & Olsen, 2021; Bengtson & Karmsten, 2021; Villumsen, 2018a; 2018b). Herudover består feltet også af undersøgelser af mere juridisk karakter (fx Ankestyrelsen, 2021b), praksisundersøgelser (Jørgensen & Kabel, 2006) eller håndbøger til praksisfeltet (Socialstyrelsen, 2012).

Det er kombinationen af vigtigheden af inddragelse for kvalitet i sagsbehandling og udbytte af sociale indsatser kombineret med mangel på systematisk opsamlet viden om forældreinddragelse, der gør det centralt at lave denne vidensindsamling. Vidensindsamlingen er målrettet fagprofessionelle på børn og unge-området, som arbejder med sagsbehandling. Håbet er at bidrage med viden om, hvad den enkelte kommune og socialrådgiver kan gøre for at sikre solid forældreinddragelse. Den skal således bidrage med viden til socialt myndighedsarbejde med børn og unge, så arbejdet med inddragelse af forældre og udvikling af inddragelsespraksis kan funderes i tilgængelig viden.

Formålet med vidensindsamlingen er at indsamle relevant eksisterende viden om biologiske forældres¹ inddragelse i myndighedssagsbehandlingen på børn og unge-området. Med forældres inddragelse forstås forældres egne oplevelser af og erfaringer med inddragelse i myndighedssagsbehandlingen. Det er alene konteksten myndighedssagsbehandlingen på børn og unge-området, der undersøges. Fokus er på forældres oplevelser af og erfaringer med inddragelse i såvel sagsbehandling som beslutningsprocesserne i sagsbehandlingen.

Fokus er på forældre til børn og unge, hvor der er eller har været en børn og unge-sag i en kommunal forvaltning eller tilsvarende international kontekst. I

¹ Herefter 'forældre'.

og med at fokuskonteksten er myndighedssagsbehandling, kvalificerer børnene til støtte på den ene eller anden måde. Derfor er udgangspunktet, at det handler om inddragelse af forældre til sårbare børn med behov for støtte og derfor børn med betydelige vanskeligheder eller begrundet bekymring eller mistanke herom. Vi inkluderer derfor studier, der dækker over handicapkom-penserende ydelser efter serviceloven såvel som sager om særlig støtte efter serviceloven – eller tilsvarende i international kontekst.

Vi besvarer følgende forskningsspørgsmål i vidensindsamlingen:

1. Hvilke elementer af mere gennemgående karakter ses der i forældres oplevelser af og erfaringer med inddragelse i myndighedssagsbehandling?
2. Hvilke faktorer er relateret til henholdsvis positive og negative oplevelser af og erfaringer med inddragelse? Herunder: Hvad er kendetegnende for, hvad forældrene oplever som god inddragelse?
3. Er der bestemte oplevelser og erfaringer knyttet til bestemte målgrupper af enten forældre eller børn?
4. Hvordan oplever forældrene sammenhængen mellem deres egen inddragelse og inddragelsen af deres barn/børn?

Overordnet set har vi arbejdet med en indholdsanalyse af de fire spørgsmål (Cho & Lee, 2014; Bengtsson, 2016). Vi har ved alle spørgsmål brugt datadisplay (Miles et al., 2014) som en måde at strukturere og danne et overblik over forældrenes forskellige oplevelser af og erfaringer med inddragelse på. Til alle spørgsmål har vi såvel kodet som udviklet temaer for på den måde at belyse elementer af gennemgående karakter i forældrenes oplevelser og erfaringer. Man kan læse mere om de bagvedliggende analysestrategiske valg i Del 2, Afsnit 6.3. I Bilag 1 kan man som læser danne sig et overblik over det grundlag, vidensindsamlingen hviler på.

I denne vidensindsamling har vi afsøgt viden, der går på forældres oplevelser af og erfaringer med inddragelse i myndighedssagsbehandling i forbindelse med deres barns børnesag. Det betyder to ting. For det første er det forældrenes – og kun forældrenes – oplevelser af inddragelse, som er præsenteret. Det betyder også, at socialrådgiverens perspektiv på dette ikke er gengivet – med mindre det nævnes helt eksplicit. Samtlige resultater er således udtryk for forældrenes oplevelser. For det andet har en betydelig del af de inkluderede studier et relativt begrænset datagrundlag. Vi har derfor valgt også ganske kort at nævne studiets datagrundlag og nationalitet, når vi præsenterer udvalgte resultater fra et studie. Det giver læseren mulighed for at vide, hvordan det pågældende studie kan bruges eller vægtlægges i forhold til anden viden på feltet. Man kan i øvrigt læse mere om forbehold i Del 2, Afsnit 6.4.

Boks 1.1 Data og metode

Metodisk er vidensindsamlingen udarbejdet på baggrund af en systematisk søgning, kodning og inklusion/eksklusion af relevante referencer fra såvel nordiske som internationale databaser. Se mere i rapportens Del 2 omkring metode.

I det indledende søgearbejde fandt vi 3.832 potentielt relevante referencer, og vi har endeligt inkluderet 38 studier efter screening, kodning og fuldtekstlæsning.

1.1 Inddragelse

Vidensindsamlingen tager udgangspunkt i, at **forældreinddragelse både er en juridisk ret, og også en ret i social og følelsesmæssig forstand**. Denne ret hviler på et menneskesyn om at blive tildelt værdi som menneske (Warming, 2006) og som selvstændig aktør i eget liv (Villumsen & Jensen, 2022). Udover at være en ret betragter vi også **forældreinddragelse som en proces, altså noget der foregår over tid**, hvori forskellige elementer indgår. En af udfordringerne med forældreinddragelse er, at der ikke findes mange modeller for det (Villumsen & Berg, 2020), således som det er tilfældet på børneområdet. Her ses fx Roger Hart's 'deltagelsesstige' (Hart, 1997, p. 41) indeholdende otte trin med forskellige grader af deltagelse, og Lundys model (2007) for børneinddragelse med fokus på rum, stemme, tilhørere og indflydelse (se mere i fx Petersen & Kornerup, 2021, samt Bengtsson og Henze-Pedersen, 2022).

Inddragelse lader sig heller ikke så let afgrænse fra andre og tilknyttede begreber. Det er i denne vidensindsamling ikke muligt at skille inddragelse meget skarpt ad fra de mange og tilknyttede betegnelser eller begreber for den proces, der er mellem forældre og socialrådgiver i en myndighedssagsbehandling. Internationalt ses fx flere og tilknyttede begreber til det, man kan kalde inddragelse, og som alle er en del af eller spiller ind på oplevelsen af inddragelse. Det kan være elementer i inddragelsesprocessen såsom involvering (Tilbury & Ramsay, 2018) samarbejde (Corby et al., 1996), relation, samarbejdsrelation, troværdighed, kommunikation, gennemsigtighed (Bekaert et al., 2021) alliance (Cheng & Lo, 2016) eller 'investment' (Kemp et al., 2014).

I denne vidensindsamling vælger vi altså at forstå **inddragelse som en proces, der foregår over tid**. I denne proces indgår elementerne deltagelse, betingelser for inddragelse, indflydelse, 'engagement' og troværdighed.

Deltagelse anvendes som element i forældreinddragelse, fordi det korresponderer godt med betegnelser i den engelsksprogede litteratur. Inddragelse er et dansk begreb knyttet til dansk lovgivning og uden en direkte ækvivalent internationalt. I litteraturen er det primært deltagelse, altså betegnelsen 'participation', der anvendes. I den engelske forsker Nigel Thomas (2007) konceptualisering af 'participation', betyder det at deltage i en aktivitet, herunder i en beslutningsproces, og er dermed et vigtigt element i forældreinddragelse.

I relation til betingelser for deltagelse inspireres vi også af Lundys (2007) model. Selvom denne model er udviklet til børneinddragelse, er den nyttig som teoretisk fundament i relation til inddragelse på et mere generisk niveau². I denne sammenhæng anvender vi begreberne rum og stemme til at stille skarpt på den måde, forældrene understøttes i at bidrage med deres perspektiver og under hvilke betingelser de gives eller ikke gives mulighed for at udtrykke deres perspektiver. Disse betingelser siger noget om den måde, man som myndighedssocialrådgiver forsøger at tilvejebringe forældrenes perspektiver på. Særligt når man også tager i betragtning, at forældre til børn, der ikke trives, og som i den henseende samtidigt skal samarbejde med en myndighed, ofte er under et stort pres og oplever sig stressede (Tembo & Studsrød, 2019).

Deltagelse siger imidlertid ikke nødvendigvis noget om indflydelse, altså hvor stor indflydelse har forældrene på de beslutninger, som en myndighedssocialrådgiver træffer i deres liv, og derfor er indflydelse et andet væsentligt element i forældreinddragelse (se fx Tilbury & Ramsay, 2018). Man kan i den sammenhæng tale om grader af inddragelse, hvor indflydelsen på beslutningsprocessen er et skelsættende element (Villumsen & Berg, 2020). Det er derfor en central del af denne vidensindsamling at se ikke kun på inddragelse som deltagelse men også at se på inddragelse som indflydelse.

'Engagement'³ fylder betydeligt i den internationale litteratur og har fokus på det element i forældreinddragelsen, som handler om forældrenes involvering og deltagelse i sagsbehandlingen (Gladstone et al., 2014; Xu et al., 2017; Estefan et al., 2012; Cheng & Lo, 2016; Kemp et al., 2014). For at kunne have et højt niveau af engagement, kræver det en forældreinddragelse præget af, at forældrene har tillid til myndighedssocialrådgiveren, at forældrene er åbne overfor at modtage hjælp, at de oplever de får en relevant hjælp, og at de er aktivt delta-

² Vi er med på, at Lundys model har børns rettigheder som fundament, hvilket giver et fokus på barnet og ikke nødvendigvis betingelserne. Samtidigt er det dog også sådan, at udøvelse af rettigheder kræver bestemte betingelser for inddragelse, og her anser vi modellen for nyttig.

³ Vi vælger ikke at oversætte 'engagement', da vi ikke har et ord, der dækker over samme indhold

gende i hjælpen (Yatchmenoff, 2005). Engagement siger dermed noget generelt om samarbejdet mellem forældre og myndighedssocialrådgiver (Gladstone et al., 2014; Gladstone et al., 2012), og vi betragter det derfor som et element, der kan have betydning for inddragelse af forældre i myndighedssagsbehandling.

Troværdighed eller det element i inddragelsen, der handler om, hvorvidt forældrene oplever, at socialrådgiveren tror på det, de siger og tager deres ord for gode varer, er det sidste element i forældreinddragelse, som vi vælger at medtage i vores forståelse af, hvilke elementer forældreinddragelse som proces (som minimum) indeholder. I den engelsksprogede litteratur vil der ofte være tale om betegnelser som fx 'credibility', som netop siger noget om, hvorvidt forældre oplever, der bliver troet på det, de siger (Bekaert et al., 2021). På denne vis kan man sige, at troværdighed hænger sammen med indflydelse, for vurderer socialrådgiveren ikke, at forældrene er troværdige i deres udsagn, vil forældrenes indflydelse med sandsynlighed også dale (Villumsen & Berg, 2020).

Som nævnt indledningsvist betragter vi også **inddragelse som en rettighed** i juridisk forstand (Villumsen & Berg, 2020), hvor lovgivningen på feltet sætter rammen for inddragelse som praksishandling i en dansk kontekst⁴. Lovgivningen danner en ramme om, at der skal være inddragelse og samarbejde med forældrene, herunder også konkrete krav til, hvornår det skal ske i sagsprocessen og med hvem. Men det er op til den enkelte socialrådgiver og den konkrete kommunale praksis at afgøre, hvordan de juridiske rammer udnyttes på et relationelt plan. Det betyder dermed også, at forældreinddragelse som praksishandling er en uklar størrelse, fordi der ikke som sådan ses en definition på, *hvad det er*, ud over de juridiske rammer for, at *det skal ske*.

Inddragelse foregår inden for rammerne af en magtrelation dvs. hvor socialrådgiveren har myndighed i forældrenes og barnets liv (Nissen & Engen, 2021; Tembo & Studsrød, 2019). Den overordnede ramme omkring myndighedsarbejde med børn og familie er jf. formålsparagraffen i lov om social service bl.a. at forebygge sociale problemer gennem forskellige typer af hjælp og tilgodese behov med baggrund i nedsat funktionsevne eller sociale problemer. Formålet er at fremme den enkeltes muligheder for udvikling og med udgangspunkt i ansvar for eget liv og familie (Retsinformation). Det sociale myndighedsarbejde opererer på denne vis i et skisma mellem hjælp, kontrol og ansvar for egen familie og eget liv. Denne magtrelation, som både undersøgelse og hjælp forekommer i, må derfor også formodes at have stor indflydelse på, hvordan forældrene oplever inddragelse, når den finder sted inden for rammerne af en magtrelation.

⁴ Vi redegør ikke nærmere her for de mange steder i både forvaltningsloven, retssikkerhedsloven og lov om social service, hvori inddragelse som rettighed indgår, idet det vil være for omfattende set i forhold til vidensindsamlingens sigte.

Samtidig er der indlejret et paradoks i inddragelsen, fordi man i en situation med myndighedsudøvelse over for familien ønsker autonomi og medansvar fra familien (Bekaert et al., 2021; Villumsen & Berg, 2020). Samarbejde mellem myndighedssocialrådgiver og forældre, og dermed også inddragelse af forældrene, kan derfor være en svær balancegang for socialrådgiveren, fordi det netop er en balance mellem myndighed i familiens liv og familiens ret og evne til at kunne selv. Det kan derfor også være et svært udgangspunkt for samarbejde og modtagelse af hjælp for forældre.

Forældreinddragelse og børneinddragelse kan samtidig i nogle tilfælde hænge sammen som praksishandling. Forældrene og den familiekontekst, som barnet vokser op i, er på den ene side nødvendig for at kunne lykkes med at skabe trivsel. På den anden side kan forældrene også til tider være et væsentligt element i, at barnet har udfordringer med at trives. Herudover er børn og unge oftest følelsesmæssigt forbundne med deres forældre, og der kan derfor også være en balance i at samarbejde med familien og forældrene og så at kunne beskytte barnet i de tilfælde, hvor det er nødvendigt (Cossar et al., 2016). Der kan således være både sammenfald og modstridende perspektiver imellem børn og forældre. Det kan også være situationer, hvor fx børneinddragelsen hæmmes, fordi der er bekymring for at sætte barnet i en loyalitetskonflikt (Skiveness, 2020), eller det kan være en udfordring for socialrådgiveren at balancere mellem forældrenes myndighed som forældre i barnets liv og barnet i egen ret og med egen ret til inddragelse (Archard & Skiveness, 2009). Dette skal også ses i lyset af, at børn og unge selv peger på, at forældre kan være med til at understøtte inddragelsen af barnet eller den unge, når der træffes beslutninger om barnets liv (Jensen, 2014; Ankestyrelsen, 2021b), samt at kvaliteten af sagsbehandlingen netop er afhængig af inddragelse og samarbejdet med barnets forældre (Bengtsson & Olsen, 2021).

1.2 Læsevejledning

Rapporten er bygget op i to dele indeholdende seks kapitler. Del 1 er en præsentation af vidensindsamlingens resultater. Del 2 er en præsentation af det metodiske grundlag, som vidensindsamlingen bygger på.

Vi vil i dette og de to følgende kapitler inddrage og præsentere de studier, som hver for sig og sammen kan være med til at besvare vores fire forskningsspørgsmål.

Denne fremgangsmåde betyder, at man i Kapitel 2 kan læse om de elementer af mere gennemgående karakter, der ses i forældres oplevelser af og erfaringer med inddragelse i myndighedssagsbehandling.

Kapitel 3 er det mest omfattende kapitel, idet vi her stiller skarpt på det primære spørgsmål i vidensindsamlingen, nemlig hvilke faktorer der er relateret til henholdsvis positive og negative oplevelser af og erfaringer med inddragelse og herunder, hvad der kendetegner forældrenes oplevelse af god inddragelse.

Endelig svarer vi i Kapitel 4 på de sidste to spørgsmål, der handler om, hvorvidt der er bestemte oplevelser og erfaringer knyttet til bestemte målgrupper af enten forældre eller børn, og hvordan forældre oplever sammenhængen mellem deres egen inddragelse og inddragelsen af deres barn/børn.

2 Hvad er de mest gennemgående elementer i forældreinddragelse?

I dette kapitel adresserer vi det forskningsspørgsmål, der handler om, hvilke elementer af mere gennemgående karakter der ses i forældres oplevelser af og erfaringer med inddragelse i myndighedssagsbehandling. Vi har her valgt at gå på tværs af de 38 studier og har genereret en tværgående tematisk indholdsanalyse (Cho & Lee, 2014).

Vi finder gennemgående elementer, som knytter sig til

- forholdet mellem socialrådgiver og forældre,
- rammen om det sociale myndighedsarbejde med inddragelse og endelig
- de følelser, som inddragelsen og det at have de sociale myndigheder i ens liv kan skabe hos forældrene.

Forholdet mellem socialrådgiver og forældre fylder selvsagt en del i de inkluderede studier. Dette er behandlet indgående i Kapitel 3. De øvrige gennemgående elementer præsenteres herunder i de to næste afsnit.

2.1 Rammen om socialt myndighedsarbejde med inddragelse af forældre

I forhold til rammen om socialt myndighedsarbejde med inddragelse af forældre er der forskellige aspekter, som de inkluderede studier peger på.

Måden forældrene mødes på af "systemet"

Det første handler om et behov for forandring i den overordnede tilgang, som forældrene mødes med, når man skal inddrage dem og invitere til samarbejde om deres barns børnesag. I et studie med 11 deltagende forældre fra Estland ses et behov for et skifte i måden at arbejde på og i den måde, hvorpå man

ser på de forældre, man skal hjælpe. Det er derfor en mere systembaseret forandring, og forfatterne peger på, at netop sådan et skifte vil kræve store omlægninger af den autoritative tilgang, som de enkelte afdelinger og enheder historisk set har arbejdet efter. Det er en forandring fra et problembaseret til et styrkefokuseret syn på forældrene (Arbeiter & Toros, 2017). I forlængelse heraf kan man også finde et norsk-engelsk studie med 11 deltagende forældre, hvor forfatterne ser forskellighed i socialrådgivernes vurderinger på tværs af forskellige lande og typer af sociale servicesystemer. Her peger forfatterne også på forskelle i ressourcer og måder at lave vurderinger på, hvor forældre, særligt i tilfælde med negative oplevelser, oplever, at såvel system-magt som den relationelle magt, den enkelte socialrådgiver har, er en udfordring for forældrenes og deres inddragelse og deltagelse i sagsbehandlingen. Studiet konkluderer her, at den dualitet med hjælp og kontrol, som er indlejret i rammen om socialt arbejde, opleves som en udfordring for forældrenes oplevelser (Samsonsen & Willumsen, 2015). Et tredje, fransk studie af Boutanqui, Ansel & Bournel-Bosson (2020), baseret på 13 forældreinterviews, viser for det første, at socialrådgiverne som regel taler mere end forældrene, og for det andet, at der ofte er en spørgsmål/svar-kronologi i møderne, hvilket medfører, at socialrådgiverne bestemmer, hvad der tales om. Målet for samtalerne er ofte baseret på eksisterende definitioner af mål, frem for en fælles skabt definition af målet med samtalen. For flere forældre betyder det at blive hørt, ikke det samme som det at blive forstået. Forældrenes ord bruges ikke til at skabe et fælles narrativ, men mere til at informere socialrådgiverens fremadrettede og skriftlige arbejde, idet studiet viser, at mange af forældrene gerne vil have hjælpen og finder den vigtig. Studiet opsummerer forældrenes gennemgående strategier i samarbejdet som undgåelse, resignation, argumentation, talen udenom samt at være afventende og forventende og anbefaler et større fokus på forældrenes deltagelse og empowerment (se evt. mere i Afsnit 3.2.4). Et fjerde, engelsk studie af 10 mødres erfaringer med anbringelse af deres børn (Bell et al., 2021) betoner i samme stil, at mødre ofte føler sig svigtet af de faglige, systemprægede procedurer og processer, fordi de går så hurtigt, at mødre ikke kan følge med. Det kobles endvidere til det forhold, at kvinderne har en oplevelse af, at hændelser i deres liv ofte er uden for deres kontrol – både forhold ved sagsbehandlingen og forhold i deres liv. Studiet peger generelt på et ambivalent forhold mellem mødre og de professionelle omkring dem, herunder særligt socialrådgiveren.

Manglende ressourcer, kontinuitet og kompetencer

I et hollandsk studie med interviews af 20 forældre (Bouma et al., 2020) peger de specifikt på ressourcer som et systemproblem, som får konsekvenser for familiernes inddragelse og deltagelse i sagsbehandlingen. Her beskrives systemet som præget af mangel på penge, tid og viden. De peger her på vigtig-

heden af også at arbejde med det overordnede system, institutionelle kontekster og regler, fordi det netop er disse systemer, som skal facilitere, at socialrådgiverne kan hjælpe familierne og dermed beskytte børnene. I denne sammenhæng peger de også på sagsbehandlerskift som noget, der skal adresseres på et organisatorisk niveau, men selvsagt også som noget, der står i vejen for familiernes muligheder for inddragelse og deltagelse i deres barns børnesag. Også Smithson & Gibson (2017) peger i deres engelske undersøgelse med 19 forældre, hvordan sagsbehandlerskift påvirker den type af hjælp og det niveau af hjælp, som forældrene fik tilbudt. Det samme gør sig gældende i en dansk undersøgelse indeholdende ni individuelle interviews med forældre samt en survey med 183 forældrebesvarelser. Her peges der på, at de mange sagsbehandlerskift og et tungt bureaukrati belaster forældrene (Moesby-Jensen, 2019). Endeligt ses samme pointe også i et australsk studie med fire deltagende forældre, nemlig at sagsbehandlerskift er en belastning for forældrenes inddragelse (Ellem et al., 2016).

I forbindelse med den organisatoriske ramme peger et enkelt amerikansk studie af 40 forældres oplevelser også på socialrådgivernes kompetencer i forhold til inddragelse af forældre (Schreiber et al., 2013). Her ses, at træning af socialarbejderne, så de får de rette metoder og teknikker til at imødekomme de behov, forældrene har for at kunne deltage i sagsbehandlingen, er afgørende, og at det netop er et organisatorisk anliggende at skabe engagement. Endelig peger de også i dette studie på antallet af sager. Det er nødvendigt, at socialrådgiveren har et realistisk antal sager, idet det spiller direkte ind på elementer, som er afgørende i inddragelse, som fx tilgængelighed (Schreiber et al., 2013). Et realistisk antal sager er et organisatorisk anliggende og således et, der bør være opmærksomhed på, hvis socialrådgiverne skal kunne løfte opgaven med god inddragelse af forældre i sagsbehandling.

Der er således både i en dansk og en international kontekst en understregning af, at manglende ressourcer, et 'tungt' bureaukrati, antallet af sager og sagsbehandlerskift har negativ betydning for inddragelse af forældrene. Samtidig peges der på et behov for forandring i måden, forældrene mødes på, og den rolle, de får tildelt, således at forældrene i højere grad bliver reelt inddraget og har indflydelse frem for primært at være deltagere i en på forhånd defineret format og proces.

2.2 Forældrenes følelser i inddragelse og sagsbehandling

I forbindelse med inddragelse i sagsbehandling er det et gennemgående element, at der for forældre knytter sig flere og forskelligartede følelser, som

både kan være koblet til de udfordringer, som er i familiens liv, men som også i høj grad knytter sig til samarbejdet med sociale myndigheder i relation til børnenes og familiens trivsel. I dette afsnit præsenterer vi forældres følelser som et gennemgående element at tage højde for i inddragelsen af forældrene i sagsbehandlingen.

Forældrenes følelser: Frygt, angst, vrede og forvirring

Et af de helt gennemgående elementer i forældrenes følelser er oplevelsen af frygt eller angst i deres kontakt og samarbejde med de sociale myndigheder. I et amerikansk kvalitativt studie af 40 forældres oplevelser ses det, at forældre har stærke følelsesmæssige oplevelser af frygt, vrede eller skam i forbindelse med besøg fra en socialrådgiver (Schreiber et al., 2013). Ofte er forældrene allerede under pres, fordi de eller deres børn ikke trives, og det at skulle samarbejde med en social myndighed forstærker dette pres, hvor frygt er den hyppigste emotionelle reaktion. De følelsesmæssige reaktioner er også påvirket af forældrenes negative forventninger til samarbejdet med de sociale myndigheder. Det positive i dette studie er dog, at socialarbejderne faktisk er i stand til at overkomme den indledede frygt og negative forventninger og faktisk få et godt samarbejde med forældrene.

Et lignende billede tegner sig i en norsk sammenhæng (gennemgang af 1.123 sager og interviews med 12 forældre), hvor frygt som en følelse hos forældrene også fremhæves (Havnen et al., 2020). Frygten er tilstede, uanset om forældrene har forudgående kendskab til de sociale myndigheder – og det er til trods for, at forældrene i denne undersøgelse generelt er positive over for deres samarbejde med de sociale myndigheder/Barnevernet. Den underliggende frygt knyttes også her til den magt, som forældre ved, at Barnevernet har i deres liv. Samtidig peger dette studie også på, at uklare formål i forbindelse med undersøgelsesfasen skaber en oplevelse af usikkerhed hos forældrene. Denne følelse af usikkerhed påvirker forældrenes deltagelse, som bliver mere passiv end aktiv. I et italiensk studie af 16 forældre og bedsteforældre ses angst også som en gennemgående følelsesmæssig respons eller oplevelse. Herudover ses også, at vrede er en anden gennemgående følelse, ligesom depressive tanker og hjælpeløshed også er gennemgående følelser for forældrene i inddragelse og sagsbehandling (Corradini &

Det positive er dog, at socialarbejderne faktisk er i stand til at overkomme den indledede frygt og negative forventninger hos forældrene, og faktisk få et godt samarbejde med dem.

Panciroli, 2021). I samme boldgade ses også i et norsk studie af (Kojan & Storhaug, 2021), der er baseret på bl.a. spørgeskema til 256 forældre og kvalitative interviews med 29 forældre, at kontakten med de sociale myndigheder medfører stress, pres, usikkerhed og frygt hos forældrene, som kommer oven i eller forstærker det pres, som forældrene allerede oplever i deres hverdag.

I forlængelse heraf ses det i en skotsk undersøgelse af 11 forældres oplevelser, at særligt opstarten af samarbejdet, og dermed måden inddragelse sker på, er vigtig. Forældrene oplever det meget stressende og overvældende, og de forstår ikke altid helt, hvorfor der er behov for hjælp. Der er mange følelser forbundet til denne proces (fx chok, vrede, forvirring, ydmygelse og skam). Her opleves interaktionen med professionelle som fjendtlig. Denne oplevelse fortsætter for nogle forældre, mens andre løbende udvikler en forståelse for, hvorfor de sociale myndigheder er i deres liv (Jackson et al., 2017).

Manglende anerkendelse af den følelsesmæssige belastning

Et andet gennemgående element er forældrenes oplevelse af manglende anerkendelse af den følelsesmæssige belastning i mødet med socialrådgiveren. I et engelsk studie indeholdende 17 dybdegående kvalitative interviews med 19 forældre/partnere fra i alt 14 forskellige cases/familier ses det, selvom der var enkelte positive oplevelser, at den gennemgående oplevelse hos forældrene er, at de ikke oplever sig støttet af de sociale myndigheder, ligesom de ikke oplever, at socialrådgiveren anerkender den følelsesmæssige belastning, det er for familien. I samarbejdet føler forældrene sig under angreb, umyndiggjort og nedgjort. Cirka halvdelen af forældrene føler sig truede af den magtubalance, der er mellem forældre og socialrådgivere. Her peges der særligt på undersøgelsesarbejdet, således som det også sås i ovenstående afsnit. Det er belastende og stressende for forældrene at være en del af – eller genstand for – en undersøgelse og særligt hårdt at læse den (Smithson & Gibson, 2017). En manglende anerkendelse af forældrene ses også i to danske undersøgelser. I Bengtsson & Karmsteens (2021) undersøgelse af 22 forældres oplevelser er det særligt manglende anerkendelse af forældrenes kærlighed til deres barn, der fremhæves som et element af stor betydning for forældrenes følelsesmæssige oplevelser. I Moesby-Jensens (2019) undersøgelse af ni forældres oplevelser samt en survey med 183 forældresvar ses, at forældre oplever socialrådgivere, der ikke anerkender dem som ligeværdige kommunikationspartnere, og at det er følelsesmæssigt belastende for forældrene at være i kontakt med socialrådgiveren, når de ikke anerkendes af socialrådgiveren. Det beskrives som det mest belastende i deres livssituation. I forlængelse heraf nævner Moesby-Jensen (2019) også, at mange af forældrene er i sorg og krise og ofte meget følelsesmæssigt påvirkede af deres situation, men at det i mange tilfælde ikke ses af socialrådgiveren. Igen bliver manglende anerkendelse af den følelsesmæssige belastning et tema, der forstærker forældrenes oplevelser.

Endelig ses også et norsk studie baseret på analysen af 385 interviews med forældre, hvori de beskriver deres følelsesmæssige møde med de sociale myndigheder (Thrana & Fauske, 2014). I dette studie inddeles forældrenes oplevelse også i relation til anerkendelse, hvor 55 % af forældrene oplever sig ikke-anerkendte og usikre, 20 % er ambivalente og 25 % oplever sig som anerkendte og sikre. Forældrenes emotioner⁵ er knyttet til de forskellige oplevelsespositioner. Negative emotioner i mødet med socialrådgiverne er forbundet med at føle sig usynlig, frygt, afvist, skyldig, skamfuld, vrede og opgivende. Ambivalente emotioner i mødet er forbundet med skepsis, bekymring, ubehag, usikkerhed, og at bede om hjælp er koblet med skræk og uro. Positive emotioner i mødet med de sociale myndigheder er forbundet med at føle sig set, hørt, forstået og opleve venlighed, varme, omsorg, lettelse og glæde. I dette studie knyttes forældrenes følelsesmæssige oplevelser til relationen mellem forældre og socialrådgiver eller muligheden for at få en relation. Positive emotioner knyttes til måden, familien mødes på (måden, der samarbejdes med dem på, og dermed måden, de inddrages på). Resultaterne viser, at følelser spiller en stor rolle i forældres møde med de sociale myndigheder (Thrana & Fauske, 2014).

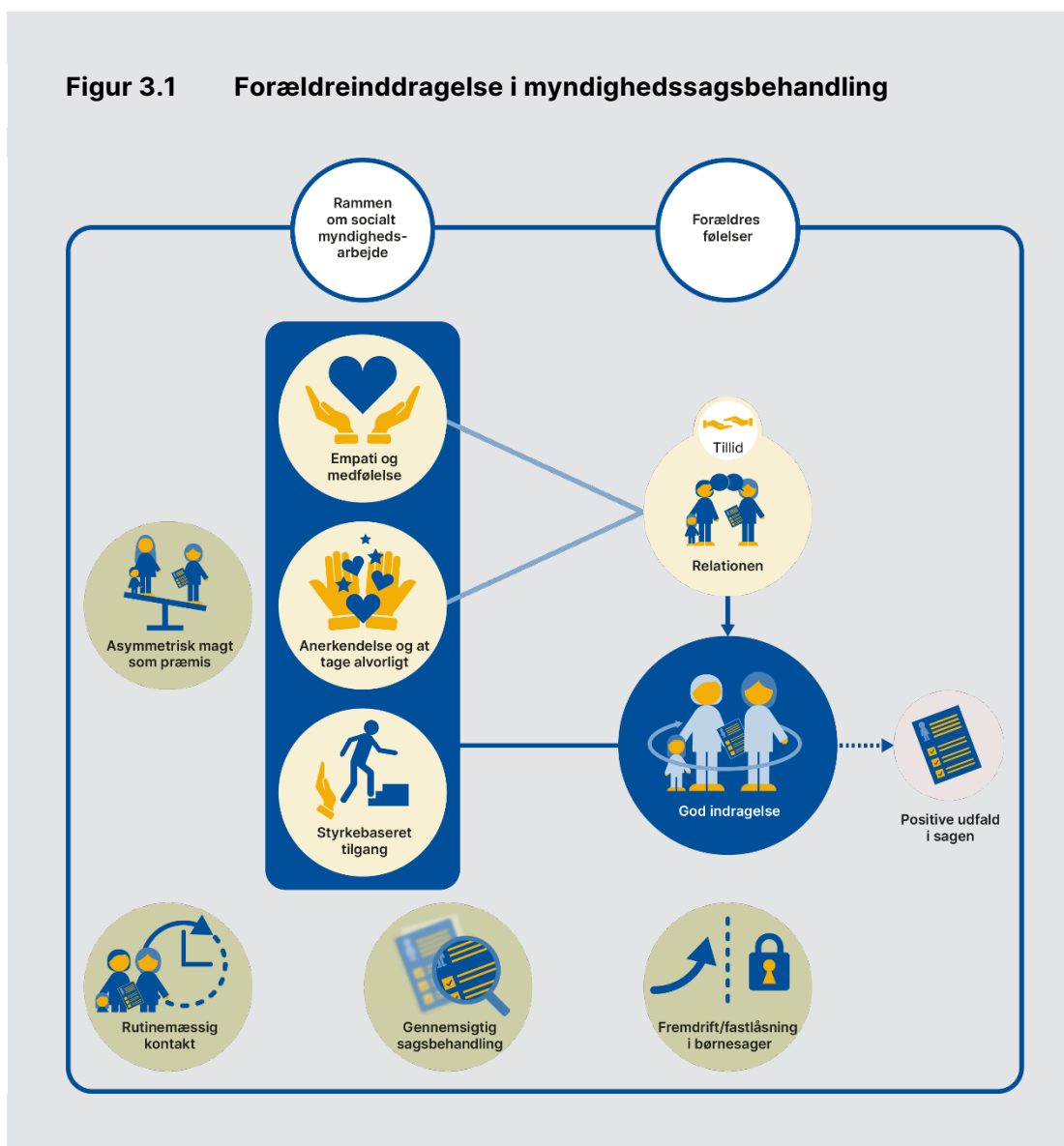

Opsummerende kan man i relation til forældrenes følelsesmæssige oplevelser som et gennemgående element i inddragelse og sagsbehandling pege på følgende. Forældrene reagerer for det første følelsesmæssigt på at skulle samarbejde med de sociale myndigheder og står også ofte i meget følelsesmæssigt pressede livssituationer. Derfor bliver mødet og relationen mellem forældre og socialrådgiver og måden, inddragelsen sker på, meget afgørende for forældrenes følelsesmæssige reaktioner på såvel inddragelsen som hjælpen. For det andet ses også i de inkluderede studier, at forældrenes oplevelse af frygt og behov for eller mangel på anerkendelse er gennemgående hos forældrene. Behovet for anerkendelse er meget bredt. Det er alt lige fra behov for anerkendelse af, hvor vanskeligt det er at have de sociale myndigheder i sit liv, til behov for anerkendelse af den livssituation, man som forældre står i, eller behov for anerkendelse af forældrenes kærlighed til deres børn. Endelig så ses også, at frygt er en følelse, der fremhæves af forældre på tværs af nationaliteter og typen af socialt servicesystem.

⁵ I studiet anvender de betegnelsen emotioner om forældrenes følelsesmæssige oplevelse. Vi har her valgt ikke at gå nærmere ind i en diskussion af eventuelle begrebslige forskelle mellem følelser og emotioner.

3 Inddragelse af forældre

I dette kapitel adresserer vi den del af undersøgelsen, der har fokus på de faktorer, som er relateret til forældrenes henholdsvis positive og negative oplevelser af og erfaringer med inddragelse – og ikke mindst, hvad der er kendetegnende for, hvad forældrene oplever som god inddragelse. Det analytiske arbejde bag dette kapitel er såvel deskriptivt som tematisk indholdsbaseeret (Cho & Lee, 2014). Figur 3.1 samler de væsentligste elementer i forældreinddragelse i myndighedssagsbehandlingen, og de vil løbende blive præsenteret i kapitlet.

Kilde: VIVE

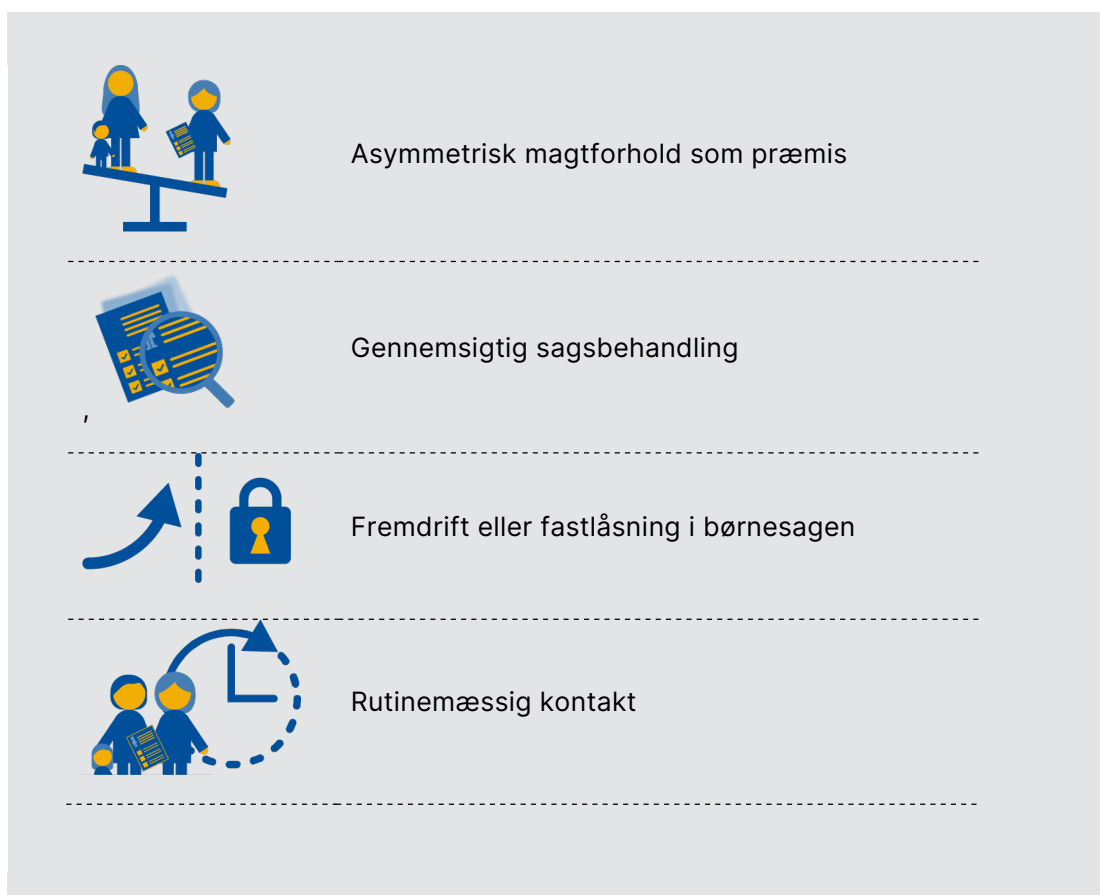
På baggrund af kodningen har vi i første omgang kategoriseret studierne i to overordnede kategorier, der relaterer sig til henholdsvis sagsbehandlingen og til socialrådgiverens væremåde og relation til forældrene. I hver af de to kategorier har vi igen lavet en tematisering og analyse af, hvordan indholdet kan bidrage til at svare på, hvilke faktorer der er relateret til forældrenes henholdsvis positive og negative oplevelser af og erfaringer med inddragelse, og herunder også, hvad der er kendetegnende for god inddragelse. Nogle elementer vil indeholde væsentligt flere enten positive eller negative elementer end andre. Vi vil løbende fremhæve, hvis der er elementer, som står i relation til hinanden eller er afhængige af hinanden på en særlig måde, samt hvilke elementer der særligt fremhæves på tværs af studierne. Men ellers er de at betragte som sidestillede elementer af særlig væsentlig karakter, når der er tale om inddragelse af forældre i myndighedssagsbehandling.

Bemærk igen, at vi bruger ordet 'elementer' som en sproglig betegnelse for et af flere forhold, der helt grundlæggende har betydning for inddragelsen af forældre. Der er ingen teoretisk eller metodisk basis for brugen af lige netop det ord. 'Element' skal forstås som et forhold, der ganske vist er forbundet med andre forhold, men som alligevel er så forskelligt fra dem, at det kan og bør beskrives i sin egen ret, da det har selvstændig betydning. Samtidig er ideen, at elementerne tilsammen udgør en helhed og et samlet billede af de resultater, vi har fundet i denne vidensindsamling om inddragelse af forældre i myndighedssagsbehandling.

3.1 Sagsbehandling

I dette afsnit præsenterer vi fire elementer i sagsbehandlingen, som knytter sig til forældrenes oplevelser af og erfaringer med inddragelse i sagsbehandling. Det drejer sig om asymmetrisk magt som præmis, gennemsigtig sagsbehandling, fastlåsning eller fremdrift i børnesagen og rutinemæssig kontakt. Disse elementer er afbilledet i nedenstående Boks 3.1. I de følgende afsnit præsenteres de hver især.

Boks 3.1 De mest centrale sagsbehandlingselementer ved inddragelse af forældre

3.1.1 Asymmetrisk magt som præmis

Den asymmetriske magt er en præmis i socialt myndighedsarbejde. Det er samtidig en præmis, forældrene er meget bevidste om, og som de kan opleve enten gennem socialrådgiverens væremåde eller gennem den måde, socialrådgiveren sagsbehandler på. Det er derfor et element, som i princippet også kunne figurere i Afsnit 3.2. under socialrådgiverens væremåde og relationen. Når vi alligevel vælger at indplacere den under sagsbehandling, er det, fordi den asymmetriske magt først og fremmest er en præmis i socialt myndighedsarbejde. I denne asymmetri peger forældre på forskellige elementer, som har at gøre med, hvordan de oplever denne asymmetri, og hvad det betyder for deres inddragelse og deltagelse i sagsbehandling.

Asymmetrien påvirker deltagelsesmuligheder

Den asymmetriske magt påvirker forældrenes deltagelsesmuligheder. I et engelsk studie af 42 familiers oplevelser af 'case conferences' oplever forældrene disse møder som intimiderende. 'Case conferences' er møder, hvor forældrene præsenteres for myndighedens vurdering. Forældrene oplever her, at det er svært at fremstille deres eget synspunkt eller bidrage på lige fod (Ghaffar et al., 2012). I et skotsk studie af 11 forældre, der også omhandler 'case conferences', peger forældrene på, at den asymmetriske relation kommer til udtryk ved møder, hvor fx sproget kan være meget juridisk. Forældre føler sig let intimiderede og uforberedte på den følelsesmæssige effekt af at deltage i sådanne møder, og denne emotionelle belastning reducerer forældrenes kapacitet for deltagelse. Forældrene oplever ikke deres perspektiv efterspurgt, ligesom de oplever det vanskeligt at give udtryk for egne perspektiver og vanskeligt at svare på og udfordre de professionelle tilkendegivelser (Jackson et al., 2017). I et andet skotsk studie af 'case conferences' med 12 forældre og bedsteforældre ses asymmetrien ved forskellige aspekter. For det første bliver asymmetrien forstærket, når der er mange professionelle til stede på en gang. For det andet kan måden, møderne afholdes på, bevirke, at de professionelle stemmer bliver givet forrang, og forældrenes stemmer marginaliseres. Forældrene oplever sig talt om frem for talt med. Til sammen giver det forældrene en oplevelse af at blive disciplineret, intimideret, monitoreret og afhørt, ligesom det svækker deres deltagelsesmuligheder i sagsbehandlingen (Jackson et al., 2020).

Ulige kommunikation og forskel i sproglige kompetencer

Asymmetrien ses også i kommunikationen mellem socialrådgiver og familier, hvor forældre i et norsk studie baseret på bl.a. spørgeskema til 256 forældre og kvalitative interviews med 29 forældre oplever, at deres sprogbrug ikke er tilstrækkelig, og at det får betydning i vurderingen af forældrenes forældreevner. Samtidig oplever forældrene også socialrådgiverens sprogbrug som fremmed og formel (Kojan & Storhaug, 2021). I et fransk studie baseret på 13 forældreinterviews er det særligt det skriftlige element i undersøgelsen, hvor magtuligheden i relationen kommer til udtryk (Boutanqui et al., 2020). I et dansk studie baseret på ni individuelle interviews med forældre samt en survey med 183 forældrebesvarelser ses det også, at forældre oplever, at socialrådgiveren ikke anerkender dem som ligeværdige kommunikationspartnere. Forældrene oplever samtidig, at socialrådgiverne ikke er gode til lytte. Det giver forældrene en oplevelse af, at socialrådgiveren ikke vil hjælpe (Moesby-Jensen, 2019). Det interessant er her, at man i et estisk studie af 11 forældres oplevelser ser, at forældrene fint kan håndtere, når de ser noget andet end socialrådgiveren, men at de oplever, at det medfører en negativ attitude fra socialrådgiveren. Forældre kan her opleve, at der er, som om der er en 'mur'

mellem dem og socialrådgiveren, som gør det svært at samarbejde om deres barns børnesag (Lehtme & Torros, 2020). Når der er en asymmetrisk magt til stede, får det også betydning for gensidigheden. I en dansk undersøgelse af oplevelserne hos 22 forældre til anbragte børn ses det, at forældrene peger på manglende gensidighed i relationen med socialrådgiveren og plejeforældrene. Netop denne manglende gensidighed skaber ambivalens for forældrene i forhold til at blive ved med at samarbejde (Bengtsson & Karmsteen, 2021).

Socialrådgiveren har definitionsmagten

Magtelementer i den asymmetriske relation kan komme til udtryk ved forskellige dele af enten sagsbehandlingen eller ved den definitionsmagt, som socialrådgiveren har i sagsbehandlingen. I et italiensk studie af 16 forældre og bedsteforældre peges der på, at den asymmetriske relation og den magt, socialrådgiveren besidder, påvirker forældrenes oplevelse af inddragelse. Selv når forældrene er blevet informeret om, at der kan komme hjemmebesøg, der ikke er adviseret på forhånd, eller samtaler med børnene uden forældrene, så oplever forældrene disse handlinger som et overgreb og magtmisbrug (Corradini & Panciroli, 2021). I et norsk studie med 11 minoritetsforældre ses det, at forældrene oplever, at deres viden, erfaring og oplevelser ikke tages alvorligt, og at dette hæmmer deres muligheder for inddragelse og deltagelse (Fylkesnes et al., 2018). Dette kan samtidig ses som et udtryk for socialrådgiverens definitionsmagt i forhold til, hvad der er bekymrende, og hvordan informationer og informanter vægtlægges i sagsbehandlingen. Her er gennemsigtighed afgørende. Man ser i et norsk studie af 11 forældres oplevelser, hvordan forældre foretrækker en ærlig og eksplicit snak om, at socialrådgiveren besidder denne magt, og hvad det betyder (Samsonsen & Willumsen, 2015). I et engelsk studie baseret på 17 interviews med 19 forældre ses det, at ca. halvdelen af forældrene oplever magtubalancen, og det gør, at de oplever sig truede – særlig i forhold til anbringelse. Hvis dette kombineres med en autoritativ tilgang fra socialrådgiverens side, kan det få den effekt, at forældrene opgiver at deltage og resignerer (Smithson & Gibson, 2017).

Opsummerende kan vi pege på, at den asymmetriske magt er en præmis, der opleves af forældrene både i kommunikation og i dele af sagsbehandlingen eller i den måde, socialrådgiveren bruger sin definitionsmagt på i samarbejdet med forældrene. Det påvirker oftest i negativ retning, således at det hæmmer forældrenes muligheder for at deltage og blive inddraget i deres barns børnesag. Denne magt-asymmetri kalder på åbenhed og dialog med forældrene om, at asymmetrien er til stede, og hvordan socialrådgiveren håndterer den. Hvis ikke det italesættes og adresseres, vil det med sandsynlighed påvirke forældrenes inddragelse i børnesagen negativt.

3.1.2 Gennemsigtig sagsbehandling

Gennemsigtighed i sagsbehandling er et andet afgørende element i god inddragelse af forældre i myndighedssagsbehandling. Der kan være generelle uklarheder i sagsbehandling, men primært handler det om information eller mangel på samme, fx om sagens forløb, indholdet og sagsbehandlingen. En del handler om, at forældre oplever sig udelukket fra information – og en anden del handler om information eller manglende adgang til information. Begge aspekter fokuserer på, at forældrene ikke kan gennemskue sagsbehandlingen og/eller de processer, der knytter sig til den.

Udelukket fra information

At være udelukket fra information handler for det første om, at forældre kan opleve, at de får utilstrækkelig information enten om de beslutninger, der træffes i sagen eller om deres barns hverdagsliv, hvis barnet fx er anbragt. Det kan få den betydning, at de oplever sig udelukket fra vigtige beslutninger om deres barns liv. I et dansk studie med 22 interviews af forældre til anbragte børn, ser man fx, at forældrene på et eller andet tidspunkt har oplevet at blive udelukket fra vigtige beslutninger omkring deres barn eller at have utilstrækkelig viden om deres hverdagsliv (Bengtsson & Karmsteen, 2021). I et canadisk studie af 18 fædres oplevelser ses det, at fædrene, gennem den måde inddragelsen foregår/ikke foregår på, kombineret med information, der 'pludselig dukker op', oplever sig holdt udenfor i forhold til deres barns liv. De peger samtidig på ligefremme og ærlige socialrådgivere som afgørende for deres inddragelse (Coady et al., 2013). I en norsk survey-undersøgelse af 697 forældres oplevelser særligt i forbindelse med negativ oplevelse af inddragelse og sagsbehandling, oplever forældrene, at socialrådgiverne tilbageholder information, og at manglende information forstærker følelsen af ikke at blive lyttet til og at være beskyldt og under mistanke. Det ses også, at når forældrene modsat oplever, at de får god og ærlig information i et let og forståeligt sprog, kombineret med, at deres perspektiver høres, så oplever de sig taget alvorligt i inddragelsen (Studrød et al., 2014).

Manglende information

I forlængelse heraf er et omfattende tema manglende information og betydningen heraf for forældrenes oplevelse af inddragelse. I en engelsk studie, der undersøger 19 forældres oplevelser, finder man, at manglende information giver forældre en oplevelse af ikke at kunne forstå indholdet på møder. I dette studie undersøges særligt 'case conferences', hvor forældrene sammen med en række professionelle får præsenteret udfaldet af de socialfaglige vurderinger. Her oplever forældrene, at de ikke på forhånd har adgang til information eller får informationerne så sent, at de ikke kan nå at læse og forstå dem. Det

betyder også, at de oplever sig angrebet og umyndiggjort, og møderne opleves meget stressende (Smithson & Gibson, 2017). I et italiensk studie af 16 forældre og bedsteforældre peges der også på manglende gennemsigthed og uklar information som hæmmende for inddragelsen. De negative oplevelser er primært knyttet til uklar information omkring fx forskellige trin i sagsbehandlingsprocessen, mulige udfald af undersøgelsen, tests eller andre undersøgelser, som ikke præsenteres eller retfærdiggøres over for forældrene. Det giver forældre en oplevelse af tab af kontrol, samt af bluff og bedrag. Omvendt ses også forældre, hvor netop gennemsigthed omkring processerne i undersøgelsesfasen understøttede forældrenes deltagelse (Corradini & Panciroli, 2021). Det samme gør sig gældende i et australsk studie af ni forældre/bedsteforældre, hvor det forhold, at der er tydelighed omkring hvert skridt i processen og tilstrækkelig information, understøtter inddragelse og deltagelse (D'Cruz & Gillingham, 2014).

I et engelsk studie af 42 familiers oplevelser peges der på mangelfuld information om sagsgangen, mangelfuld information generelt eller information, man som forældre ikke forstår. Det ses også ved, at forældrene ikke oplever, at de får tid til at læse, forstå og tænke over fx vurderinger i en undersøgelse. Forældre ønsker her tid og hjælp til at forstå, hvad der sker i sagen (Ghaffar et al., 2012). Det samme billede af mangelfuld information om sagsgangen eller udvikling i sagen gør sig gældende i et andet engelsk studie af 19 forældres oplevelser, hvor forældre oplever, at sagen 'flytter sig', og det er uklart, hvor sagen er, og om målene er opnået (Smithson & Gibson, 2017). Modsat her ses også i et australsk studie af fire mødre, der frivilligt har opgivet omsorgen for deres barn med funktionsnedsættelser, at god inddragelse er, når socialrådgiveren samarbejder tæt med familien om planer for omsorgen for barnet (Ellem et al., 2016). Samtidig peger 20 forældre i et hollandsk studie på, at netop ærlighed og tydelighed er afgørende i forhold til, at forældrene oplever sig taget alvorligt. Forældre frygter allermost processer og beslutninger bag deres ryg (Bouma et al., 2020). Det samme element ses i et amerikansk studie af 12 fædres oplevelser, idet åbenhed og ærlighed i forhold til, hvad socialrådgiverne forventer af fædrene, og hvordan det kan opnås, er afgørende elementer i god inddragelse (Coakley, 2013).

Uklar sagsbehandling

Endelig knytter der sig også et element i relation til gennemsigtig sagsbehandling, som handler om mere generelle uklarheder i sagsbehandlingen. I et norsk studie af seks forældre med minoritetsbaggrund ses, at forældrene her kan opleve uklarheder med Barnevernets/de sociale myndigheders rolle, myndighed og vurderinger. Det er ikke altid tydeligt for forældre med anden minoritetsbaggrund, hvad de sociale myndigheder overhovedet er (Fylkesnes & Net-

land, 2012). I forlængelse heraf ses et andet norsk studie af 11 forældre, ligeledes med minoritetsbaggrund, hvor forældrene oplever uklare forventninger både til forældreskabet og til, hvordan man som forældre er 'klienter' i systemet (Fylkesnes et al., 2018). Af andre uklarheder ses også i et skotsk studie af 12 forældre og bedsteforældre, hvordan forældre kan opleve at selve formålet med, at de sociale myndigheder er en del af familiens liv, er uklart. Forældrene bliver meget berørte, når formålet er uklart, og de oplever sig marginaliserede i processer omkring sagsbehandlingen. Her peger forældrene på vigtigheden af, at socialrådgiveren giver sig god tid til at forklare processerne, og hvad der med sandsynlighed kommer til at ske ved fx møder eller årsager til deres beslutninger (Jackson et al., 2020). I forlængelse heraf ses der også i et dansk studie af 17 forældre på udfordringer, når undersøgelsen af barnets og forældrenes forhold ikke rammesættes tydeligt. Ligeledes udfordrer det, når undersøgelsen ikke fokuserer på det, forældrene oplever som det vanskelige, og når forældrene oplever undersøgelsen som utilstrækkelig og upassende. Forældrenes problemer synes også at forstærkes af den tid, det tager at gennemføre en undersøgelse (Petersen, 2018). Lignende resultater ses i en norsk undersøgelse baseret på journalstudier af 1.123 sager og 12 interview med forældre, at information og gennemsigtighed kan påvirke forældrenes deltagelse i sagsbehandlingen. Her fandt man, at forældrene blev informeret om, hvad der skulle ske i undersøgelsen, og havde indflydelse på tid og sted for møder. De havde også i nogen grad givet samtykke til, hvem der skulle indhentes information fra i undersøgelsen. Til gengæld var forældrene ikke informeret om, hvad der skulle hentes information om, kombineret med ofte uklare formål ved hjemmebesøg, lang sagsbehandlingstid og det faktum, at det kan være vanskeligt for forældrene både at forstå overgangen mellem faserne i sagen/sagsbehandlingsskridt og selve de dokumenter, der ligger til grund. Til sammen bevirker det, at mange forældre bliver usikre på, hvad undersøgelsen egentlig drejer sig om, og forældrene sættes i en position, hvor deres deltagelse bliver mere passiv end aktiv (Havnen et al., 2020). Endelig ses også et norsk studie baseret på analysen af 385 interviews med forældre, at de særligt lægger vægt på forudsigelighed og transparens i sagsbehandlingen (Thrana & Fauske, 2014).

Opsummerende kan vi pege på, at gennemsigtighed i sagsbehandlingen, tydelige sagsskridt og formål med undersøgelserne kombineret med stort fokus på gentagen og tydelig information til forældrene samt forældrenes adgang til information samlet set er et udtryk for god forældreinddragelse.

3.1.3 Fremdrift eller fastlåsning i børnesagen

I dette afsnit præsenterer vi aspekter af sagsbehandlingen, som synes at være knyttet til, hvorvidt forældre oplever, at der er fremdrift eller fastlåsning i sagen, hvilket har indflydelse særligt på deres motivation for inddragelse og deltagelse.

Fastlåste vurderinger

Det første fremtrædende aspekt handler om forældres muligheder for inddragelse og deltagelse i sagsbehandlingen. I et hollandsk studie af 20 forældres oplevelser ser man, at det hæmmer inddragelsen og deltagelsen, når forældrene oplever, at de ikke kan 'komme videre' fra de indledende vurderinger af dem. Det hæmmer forældrenes inddragelse, når forældre oplever, at disse indledende vurderinger også 'farver' de efterfølgende vurderinger, hvor socialrådgivere fx ikke foretager direkte observationer i nærmiljøet, men kun baserer vurderinger på indledende billeder af familien (Bouma et al., 2020). I et engelsk casestudie af 35 fædres oplevelser (baseret på interviews af i alt 35 mænd (to interviews hver) samt viden fra 150 sager) ses det også, at fædre oplever sig stigmatiserede på grund af tidligere oplevelser eller viden fra deres liv, og de oplever, at det hæmmer deres muligheder for deltagelse i sagsbehandling (Brandon et al., 2019). Det samme ses i et dansk studie af 22 forældre til anbragte børn, der også oplever, at det er umuligt at få deres børn hjemgivet, ligegyldigt hvad de gør, og hvor meget styr de får på deres liv (Bengtsson & Karmsteen, 2021). I et italiensk studie af 16 forældrenes oplevelser ses det også, at forældre her kan opleve, at socialrådgiverne møder dem med stereotyper og fordomme i stedet for at vurdere situationerne objektivt. Nogle forældre antager her, at det måske skyldes, at det er nemmere og hurtigere for socialrådgiverne. Forældrene peger her på den første kontakt som afgørende. Forældrene oplever ikke denne samme opdeling af undersøgelse, vurdering og intervention som socialrådgiverne. Deres liv er ikke opdelt på den måde, og deres fokus er på hjælpen. Forældrene oplever herudover også systemet som selvreferentielt og svært at bryde ind i. Det påvirker forældrenes oplevelse af inddragelse og mulighed for deltagelse (Corradini & Pancioli, 2021). Devaluering af forældrenes perspektiver opleves også af ni forældre/bedsteforældre i et australsk studie, hvor de oplever, at hvis der er divergerende perspektiver og oplevelser, fx mellem familiens medlemmer, så devalueres alles perspektiver, frem for at man undersøger hvert perspektiv nærmere (D'Cruz & Gillingham, 2014).

Mangel- eller ressourcetænkning?

Et andet aspekt, som også påvirker, hvorvidt forældrene oplever, at der er fremdrift eller fastlåsning i sagen, er den måde, de og særligt deres samlede

situation mødes på. I et engelsk studie af 42 forældre og omsorgspersoner ses det, at når man, som forældrene oplever, at man mødes med en mangeltænkning eller risikotænkning og uden nogen former for ressourceorientering, så hæmmer det ens inddragelse og deltagelse som forældre (Ghaffar et al., 2012). I et canadisk studie baseret på 123 forældre til anbragte børn ses det, at en løsnings- og ressourceorienteret tilgang til forældrene har positiv betydning for forældrenes deltagelse og 'engagement' i deres barns børnesag (Charrest-Belzile et al., 2020). Se mere om dette element i Afsnit 3.2.4

Bureaukratiske barrierer

Et tredje aspekt, der synes at være knyttet til sagsbehandling, og hvorvidt der er fremdrift i børnesagen, er forældrenes oplevelse af, hvordan forskellige bureaukratiske aspekter spiller ind i håndteringen af deres sag, fordi det kan påvirke forældrenes forhold til deres socialrådgiver negativt, hvilket ses i et estisk studie af 11 forældres oplevelser (Arbeiter & Torros, 2017). Samtidig kan man også fx se i et dansk studie af 17 forældres oplevelser, at fx den tid, det tager at gennemføre en undersøgelse, synes at forstærke de problemer, som er i familiernes liv, hvilket ikke er fordrende for hverken fremdrift eller for forældrenes motivation for inddragelse og deltagelse (Petersen, 2018). I et canadisk studie af 18 fædres oplevelser ses det, hvordan bureaukratiske forhold som proceskrav, tjeklister og formularer determinerer processen og tager forrang over det, som fædrene føler ville hjælpe. Samtidig oplever fædrene, at de er nødt til at opfylde kravene, hvis de vil have en chance for at deltage (Coady et al., 2013). I et italiensk studie af 16 forældres oplevelser ses det også, at når forældrene er bekendte med de organisatoriske/administrative barrierer for socialrådgiveren, har de større forståelse for, hvorfor ting fx går langsomt. Her omtales selve undersøgelsen som særdeles stressende – ikke mindst fordi det kræver særdeles god planlægning for forældrene at leve op til de krav og møder, som er forbundet med processen, hvilket kan medføre udfordringer i forhold til forpligtelser til en arbejdsplads og kan have skadelige konsekvenser (Corradini & Panciroli, 2021).

I forlængelse af dette ses studier, der peger på forskellige forhold knyttet til god sagsbehandling. Det er fx et amerikansk studie af 12 fædres oplevelser, hvor tiltag som realistiske og passende mål for sagsarbejdet nævnes som afgørende for fremdrift i børnesagen (Coakley, 2013). Det kan også være tydelige planer, som der følges op på, sådan som det ses i et engelsk studie af 42 forældres erfaringer (Ghaffar et al., 2012). Det at inkludere forældrene i planlægningen er også afgørende for forældrenes deltagelse og 'engagement' i deres barns børnesag, som det ses i et canadisk studie baseret på interviews med 131 socialrådgiver/forældre-par (Gladstone et al., 2014).

Handlekraftig socialrådgiver

Et sidste og fjerde aspekt har fokus på handling, altså hvor forældrene oplever inddragelse og indflydelse, fordi de kan se og opleve, at socialrådgiveren handler på det, de fortæller – og at det dermed nytter at samarbejde om barnets børnesag. Det ses i et hollandsk studie af 20 forældres oplevelser, hvor socialrådgiverne opleves som handlekraftige, når de handler på den information, forældrene giver, således at det nytter noget at fortælle socialrådgiveren om sine problemstillinger og ønsker (Bouma et al., 2020). I et amerikansk studie peger forældrene på betydningen af, at socialrådgiveren går 'det ekstra stykke' og bruger sin autoritet til at hjælpe familien med ting, de ikke selv er lykkes med. Studiet er baseret på interviews med 20 forældre (Fuller et al., 2015). I forlængelse heraf ses det også et amerikansk studie baseret på en survey-undersøgelse med besvarelser fra 1.530 forældre, at idet familiens udfordringer identificeres med baggrund i en helhedsorienteret tilgang til familien og med respekt for familiens input og dens muligheder for indflydelse i beslutningsprocesserne, oplever forældre, at det fremmer deres inddragelse og deltagelse i sagsbehandlingen (Merkel-Holguin et al., 2015).

Som et led i forældrenes oplevelse af, at socialrådgiveren er handlekraftig, peger forældre på konkret hjælp som afgørende for dem i relation til sagsbehandlingen. Dette kobles også til opbygningen af en tillidsfuld relation mellem socialrådgiver og familie i et estisk studie af 11 forældres oplevelser (Lehtme & Torros, 2020). Det kan være forskellige former for hjælp, der både er mere indsatsorienteret, som fx terapeutiske forløb, men det kan også være socialrådgiveren, som støtter forældrene i forældrerollen. I et canadiske studie af 18 fædres oplevelser ses det, at konkret hjælp som fx terapeutisk rådgivning er noget af det, fædrene vægter højt omkring sagsbehandlingen (Coady et al., , 2013). Det ses også i et amerikansk studie af 12 fædres oplevelser, at en støtte til, at fædrene kan støtte deres børn, er afgørende for dem (Coakley, 2013). I et italiensk studie af 16 forældres oplevelser peger de også på støtte til forældrerollen (Corradini & Panciroli, 2021). Den konkrete hjælp kan også være at styrke familiens evne til at ændre forældrepraksis. Det kan også være hjælp til at sikre gode relationer til familie og netværk. Her i et amerikansk studie af 20 forældres oplevelser (Fuller et al., 2015). Endelig kan det også være at få tilbudt en hjælp, man ikke som forældre selv havde tænkt på, sådan som det ses i et dansk studie baseret på ni individuelle interviews med forældre samt en survey med 183 forældrebesvarelser (Moesby-Jensen, 2019). Og det kan også være konkret støtte gennem henvisninger og information om muligheder for hjælp og det at normalisere adfærd i familien, som det ses i et amerikansk studie af 40 forældres oplevelser (Schreiber et al., 2013).

Opsummerende er der forskellige aspekter af sagsbehandling knyttet til fremdrift eller fastlåsning i barnets børnesag, når man ser det gennem forældrenes

oplevelser. Disse aspekter af fremdrift eller fastlåsning er ofte knyttet tæt sammen med forældrenes muligheder for indflydelse og dermed inddragelse.

3.1.4 Rutinemæssig kontakt mellem socialrådgiver og forældre

Det sidste sagsbehandlingselement, som forældre peger på som afgørende vigtige for inddragelsen, er rutinemæssig kontakt. Denne rutinemæssige kontakt mellem socialrådgiver og forældre kan have forskellige formål.

For det første handler rutinemæssig kontakt om effektivt og kvalitativt godt socialt arbejde med børn og unge. I et engelsk longitudinelt casestudie (interviews af 35 fædre, to gange på et år, plus viden fra 150 sager) finder man, at godt socialt arbejde med at beskytte børn og unge bl.a. kommer med en mere rutinemæssig kontakt mellem socialrådgiveren og – i dette tilfælde – børnenes fædre. Kvaliteten af sagsbehandlingen handler om de oplysninger, der er til rådighed for at få et fyldestgørende billede af, hvordan fædrene kan bidrage til barnets trivsel, såvel som hvordan nogle forældre også udgør en risiko for deres barn. Det billede kan man kun få, hvis socialrådgiverne er i rutinemæssig kontakt med barnets forældre (Brandon et al., 2019).

Rutinemæssig kontakt mellem socialrådgiver og forældre handler for det andet om, at socialrådgiveren er tilgængelig for forældrene, og om vigtigheden heraf i relation til inddragelse og deltagelse i barnets sag. Et canadisk studie af 18 fædres erfaringer (interviewet 2-3 gange) peger fædrene bl.a. på, at når den rutinemæssige kontakt ikke er der, oplever de socialrådgiverne som ukontaktbare og som nogle, der holder dem udenfor i deres barns sag. Til gengæld fremmes en rutinemæssig kontakt og tilgængelighed af, at socialrådgiveren besvarer opkald, holder fædrene godt informeret omkring deres børn eller andre vigtige informationer som fx retsdatoer (Coady et al., 2013). I et amerikansk studie af 12 fædres oplevelser af de sociale myndigheders involvering og deres rolle som fædre i denne involvering, peger fædrene netop på socialrådgivernes tilgængelighed og mulighed for at besvare spørgsmål som afgørende positive faktorer, der understøtter inddragelse og deltagelse i sagsbehandling (Coakley, 2013). Tilgængelighed knyttes også i et italiensk kvalitativt studie til positive oplevelser hos 16 deltagende forældre/bedsteforældre (Corradini & Pancirol, 2021) og som et element, der fremmer inddragelse og deltagelse i sagsbehandling. Det samme gør sig gældende i et norsk studie af seks forældre med minoritetsbaggrund. Her peges der også på tilgængelighed, særligt mellem møder, som væsentlig for god inddragelse (Fylkesnes & Netland, 2012). Det samme billede tegner sig i flere forskellige undersøgelser, herunder en norsk undersøgelse af 1.123 sager og 12 interviews med forældre (Havnen et al., 2020) samt en amerikansk survey-undersøgelse med besvarelser fra 1.530 forældre, hvor det, at socialrådgiveren er tilgængelig, når familien har brug for det, er noget af det, der fremhæves (Merkel-Holguin et al.,

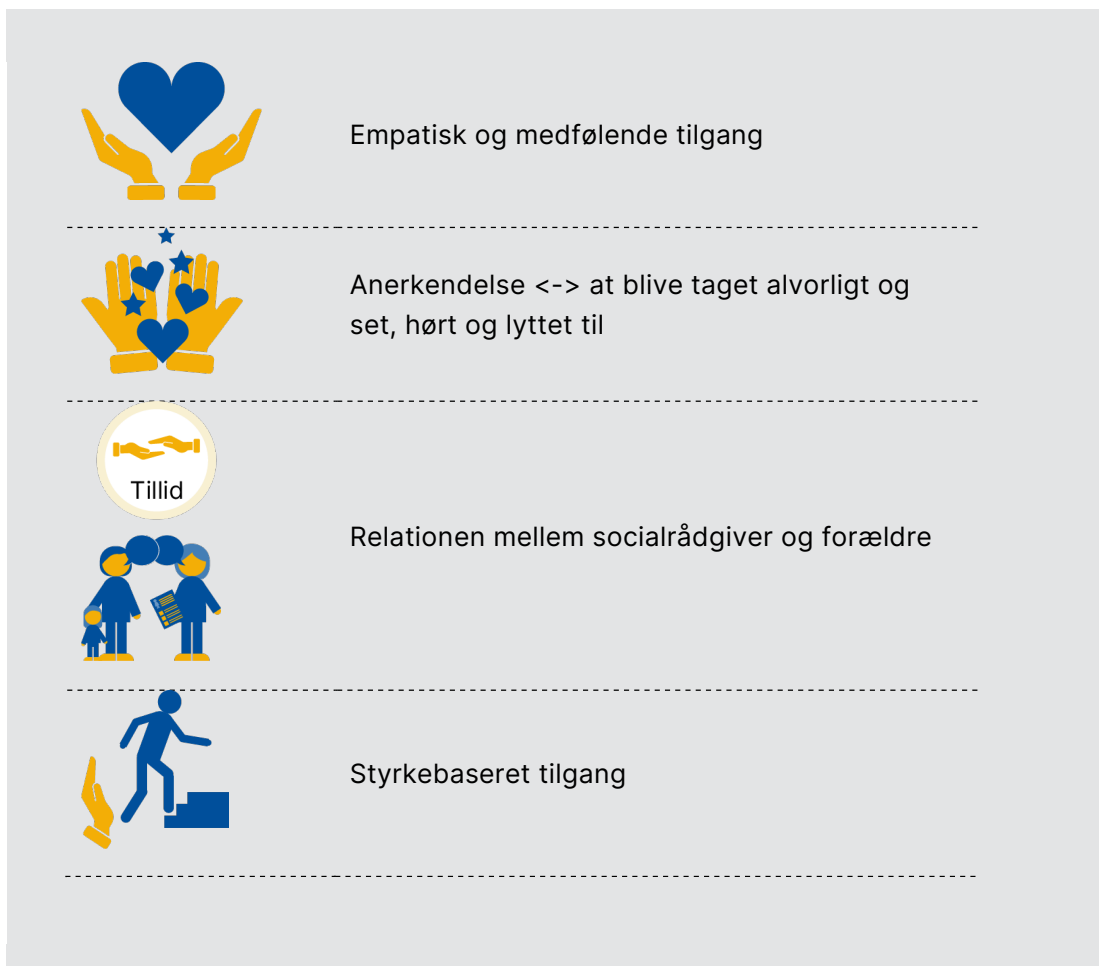
2015). I et andet amerikansk studie af 40 forældres oplevelser peges der på, at tilgængelighed også handler konkret om at ringe tilbage til familien og ikke aflyse aftaler ofte (Schreiber et al., 2013). Endelig er tilgængeligheden også fremhævet i et australsk studie af fire mødre til børn med funktionsnedsættelser. Noget af det, som hæmmer inddragelsen er, når forældrene ikke kan komme i kontakt med socialrådgiverne (Ellem et al., 2016).

På tværs af målgrupper, fokus og datagrundlag i de respektive studier er rutinemæssig kontakt og særligt tilgængelighed meget fremtrædende elementer. Det gælder forældrenes muligheder for at deltage i sagsbehandlingen, og samtidig er det noget af det, forældre peger på som afgørende for god inddragelse i myndighedssagsbehandling. Endelig og måske mindst lige så afgørende er rutinemæssig kontakt og tilgængelighed afgørende for kvalitet i sagsbehandlingen. Det er således både noget, der øger såvel deltagelse som inddragelse, men også noget, der øger kvaliteten i myndighedsarbejdet.

3.2 Socialrådgiverens væremåde og relation til forældre

I dette afsnit præsenterer vi fire elementer, som knytter sig til socialrådgiverens væremåde og relation til forældre. Det drejer sig først og fremmest om en grundlæggende empatisk og medfølelse tilgang. Vi præsenterer dette element først, ud fra en logik om, at det vedrører det mest basale og grundlæggende niveau i socialrådgivernes ageren. Dernæst følger elementet om sammenhængen mellem anerkendelse på den ene side og det at blive taget alvorligt og set, hørt og lyttet til på den anden side. Det er dette element, som flest studier italesætter, og som indeholder flest anvisninger til god inddragelse. Derudover viser vi for det tredje, hvordan relationen mellem socialrådgiver og forælder har betydning, herunder også hvilken betydning tillid har. Til sidst, som det fjerde element, beskriver vi, hvilken betydning det har at arbejde ud fra en styrkebaseret tilgang, da det er et konkret tiltag, som bidrager positivt til forældreinddragelse. Boks 3.2 viser de fire forskellige elementer under socialrådgiverens væremåde og relation til forældre.

Boks 3.2 Socialrådgiverens væremåde og relation til forældre i inddragelsen i myndighedssagsbehandling

Alle elementerne har i varierende grad overlap med hinanden og skal derfor ikke ses som isolerede fra hinanden. De har dog hver især en selvstændig kerne af pointer, som gør det nødvendigt at behandle dem særskilt. Helt overordnet er det værd at tilføje, at socialrådgiverens kommunikation til og om forældrene er et meget centralt element, som påvirker inddragelse af forældrene i både positiv og negativ retning, og som har tydelig sammenhæng med socialrådgiverens væremåde og relation. Kommunikation – og særligt *information* – har dog (endnu) større betydning for sagsbehandling, hvorfor det er gennemgået løbende i det afsnit under de forskellige elementer.

3.2.1 Empatisk og medfølende tilgang

Dette afsnit omhandler socialrådgiverens basale adfærd og fremtoning over for forældrene. Der er overordnet set to forskellige typer af fund i studierne. Dels er der studier, der beskriver den grundlæggende menneskelige varme og empati, som socialrådgiverens adfærd skal vække hos forældrene for at sikre god inddragelse. Og dels er der studier, der lidt grundigere angiver, *hvordan* socialrådgiveren kan opnå eller udøve en empatisk arbejdsform.

Varme og empati generelt

Flere af studierne bruger ord som 'compassion' eller 'humanity', hvilket i denne kontekst kan forstås som det at blive mødt værdigt – som et menneske i sin egen ret. Beskrivelsen af 'varme' hos socialrådgivere går også igen. I alle tilfælde er det forhold, som ikke særligt nøjagtigt kan sættes på formel og garanteres af socialrådgiveren alene, da det i vid udstrækning er op til forældrene at definere, om de professionelle eksempelvis er 'varme' nok.

I Studsrød, Willumsen & Ellingsen (2014), en norsk survey-undersøgelse af 697 forældres oplevelser, beskrives det, hvordan socialrådgiveren bør være 'sympatisk'. Det angives dog også, at socialrådgiveren bør være åbensindet, respektfuld og venlig – alle tre forhold, som lidt lettere kan sikres og forventes af socialrådgiveren selv, end hvorvidt de er sympatiske. I Thrana & Fauske (2014), et norsk studie baseret på analysen af 385 interviews med forældre, hvori de beskriver deres følelsesmæssige møde med de sociale myndigheder, fremhæves både venlighed, varme, omsorg og glæde, blandt flere andre positive emotioner. Pointen er, at de positive følelser knyttes til *måden*, forældrene mødes på og samarbejdes med.

Derudover nævner en række studier behovet for empatiske socialrådgivere uden dog at gå særligt i dybden med dette. I Coakley (2013), et amerikansk studie af 12 fædres oplevelser af de sociale myndigheders involvering og deres rolle som far heri, beskrives både socialrådgiverens forståelse og 'compassion' som central for god inddragelse af fædrene. Merkel-Holguin et al. (2015) nævner i en amerikansk survey-undersøgelse med besvarelser fra 1.530 forældre behovet for empati blandt en række andre forhold, og Moesby-Jensen (2019) angiver i en undersøgelse af ni forældres oplevelser samt en survey med 183 forældresvar, at socialrådgivere bør være empatiske, lyttende og opsøgende. Brandon, Philip & Clifton (2019), et engelsk longitudinelt casestudie (interviews af 35 fædre to gange på et år samt viden fra 150 sager), fremhæver alene empatisk relationsopbygning som væsentlig, mens Bouma et al. (2020) i et hollandsk studie med interviews af 20 forældre kobler det at blive behandlet empatisk med forældrenes oplevelse af at blive taget seriøst.

Manglende empati angives på samme måde at have negative konsekvenser for inddragelse i et engelsk studie af 42 forældre (Ghaffar et al., 2012).

Empati i praksis

Seks studier beskriver, hvordan socialrådgiveren i praksis kan eller bør udøve empati og medfølelse, og hvordan det påvirker inddragelse af forældrene. I Coady, Hoy & Cameron (2013), et canadisk studie af 18 fædres erfaringer (interviewet 2-3 gange), beskrives vigtigheden af 'forstående og støttende medarbejdere', eksemplificeret ved, at de er ligefremme og ærlige, støttende, rare, forstående, ikke-dømmende, pålidelige, ordentlige, fleksible, gode til at lytte, høflige, fair og venlige. Tilsvarende peger Corradini & Panciroli (2021) i et italiensk kvalitativt studie af 16 deltagende forældre/bedsteforældre på 'evnen til at lytte', men angiver i eksemplerne mange egenskaber og handlinger, som handler om andet og mere end at lytte: at socialrådgiveren bruger tid, er tilgængelig (herunder fleksibilitet i forhold til mødetid), udviser åbenhed, venlighed og 'menneskelighed' (humanity) samt er villig til at give hjælp og gode råd, når det er nødvendigt. I det engelske studie af Smithson & Gibson (2017) med 19 forældre peges der på, at socialrådgiveren bør være interesseret, gøre en indsats for at opbygge relationen og bruge tid med familien, udvise empati og forståelse for forældrenes situation og sikre god kommunikation (i form af at være kontaktbar og holde forældrene opdaterede og lytte til dem), hvilket knyttes til oprigtig interesse. I studiet beskrives disse egenskaber og handlinger som det at blive behandlet menneskeligt ('treated in a human way'). De tre studier bruger dermed forskellige samlende betegnelser for de samme praktiske eksempler på empati og medfølelse.

Et studie baseret på 11 semistrukturerede interviews med forældre i Estland udfolder, hvad der i praksis karakteriserer det *modsatte* af en empatisk tilgang. Studiet af Lehtme & Toros (2020) har særligt fokus på dårlige oplevelser ved det første møde mellem forældre og 'system', og på det, forældrene beskriver som 'dårlig kommunikation'. Det er beskrevet som en fordømmende og belærende attitude, tvivl og beskyldning, og kan derfor i lige så høj grad tolkes som manglende empati og varme. I studiet beskrives det, hvordan forældre oplever, at denne tilgang kan skabe 'en mur' mellem dem og deres socialrådgiver, hvilket endvidere gør det svært at opbygge en relation (se også Afsnit 3.2.3). Studiet af Corradini & Panciroli (2021), som blev gennemgået ovenfor, italesætter på samme vis risikoen for at skabe denne mur og begrundet det i en kold og autoritativ tilgang hos socialrådgiveren.

Slutteligt nævner to studier meget afgrænsede forslag til empatisk ageren. Dels nævner Ellem, Wilson & Chenoweth (2016), et australsk studie af fire mødre til børn med funktionsnedsættelser, at god inddragelse understøttes, når der udtrykkes empati og omsorg over for *hele* familien og ikke kun det

barn eller den forælder, der er i fokus. Og dels nævner Gladstone et al. (2014), som er et både kvantitativt og kvalitativt canadisk studie, at det, at socialrådgiveren udviser humor, er et af flere væsentlige komponenter i god inddragelse (men angiver samtidig at det kun er fundet i 3 af de i alt 131 undersøgte dyader⁶).

Samlet set viser fundene i studierne, at en empatisk og medfølgende tilgang både knytter sig til en generel og lettere diffus beskrivelse af en varm og imødekommende socialrådgiver, men også til mere konkrete handlinger, som i det store og hele er ensartede på tværs af studierne, selvom de kategoriseres forskelligt: at være forstående, udvise varme, støttende, ordentlig, venlig, åben, interesseret m.m.

3.2.2 Anerkendelse og at blive taget alvorligt og set, hørt og lyttet til

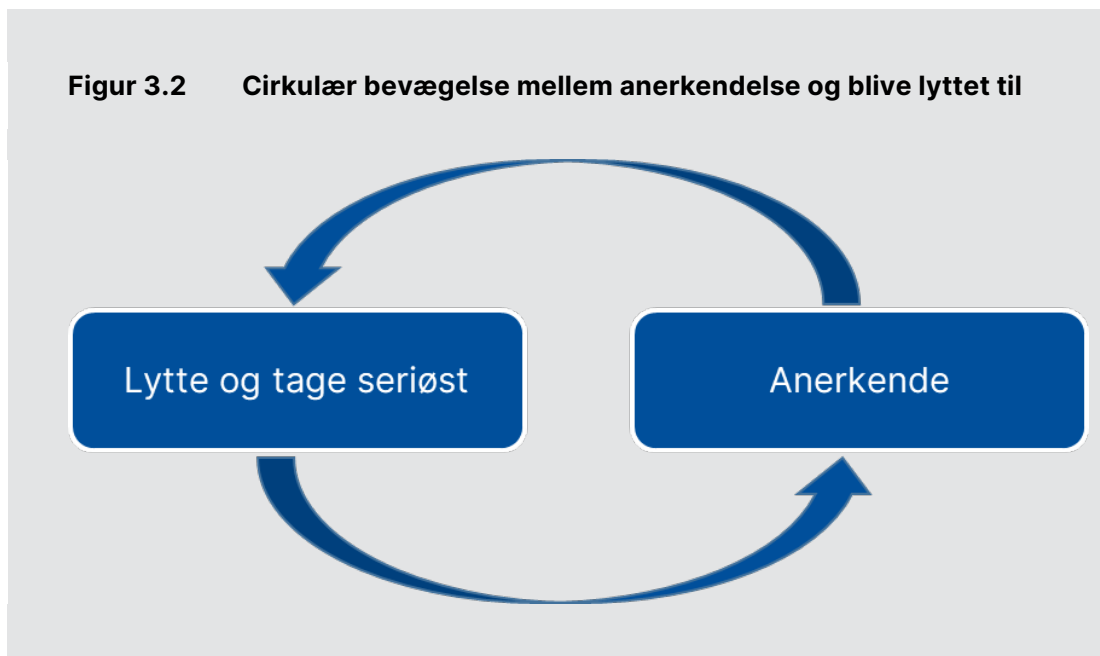

Dette element udgøres af to forskellige aspekter, som har vist sig at været nært forbundne. På den ene side er det den tilgang at anerkende forældre, både helt basalt som mennesker (i forlængelse af forrige afsnit) og som forældre med kærlighed til deres børn, men også at anerkende deres styrker og ressourcer. På den anden side er det vigtigheden af at lytte til forældrene, så de oplever at blive taget seriøst – hvad enten det drejer sig om deres udfordringer eller om deres ønsker og drømme.

Der fremgår ikke noget klart hierarki eller tidmæssigt forhold mellem de to aspekter. Der er kun ét studie, der eksplicit beskriver hierarkiet mellem de to. I Fylkesnes, Iversen & Nygren (2018), et kvalitativt norsk studie af etniske minoritetsforældre med 11 deltagere, finder forfatterne den sammenhæng, at *når* forældrene tages alvorligt, *så* skaber det en oplevelse af anerkendelse, som *så* skaber betingelser for deres deltagelse. Det vil sige, at kun dette ene studie peger på en tidlig forskel i relationen mellem de to aspekter, og vi vurderer derfor, at der samlet set ikke er basis for at anvende en bestemt rækkefølge. Vi ser dem derfor som gensidigt understøttende, da anerkendelse af forældrene bidrager til, at de føler sig lyttet til og taget seriøst, mens det at lytte og tage deres bekymringer og ønsker alvorligt tilsvarende bidrager til deres oplevelse af anerkendelse. Det vil sige, at det bedst kan betegnes som en cirkulær bevægelse, som illustreret i Figur 3.2 nedenfor.

⁶ En dyade er ét 'par' af forælder og dennes socialrådgiver. Normalt bruges ordet dyade typisk om et spædbarn og moderen, i de studier, hvor der både er indsamlet data om mor og barn.

Figur 3.2 Cirkulær bevægelse mellem anerkendelse og blive lyttet til

Kilde: VIVE

Lytte og tage seriøst

De forskellige delaspekter, som hører under det at lytte og tage forældrene seriøst, har vi grupperet i forskellige niveauer efter 'graden' af inddragelse, fra helt grundlæggende at blive taget alvorligt til, at socialrådgiveren efterspørger erfaringer og direkte eller indirekte lader forældrene sætte dagsordenen, og til, hvorvidt de opnår enighed om (nogle) problemer og mål, og om forældrenes meninger og ønsker i sidste ende også indgår i beslutninger i sagen. Denne inddeling følger af det, vi i indledningen beskriver som grader af inddragelse, og som også involverer deltagelse og indflydelse (se Afsnit 1.1).

Helt grundlæggende at blive taget alvorligt

Langt de fleste studier beskæftiger sig med, hvorvidt forældrene helt grundlæggende oplever at blive taget alvorligt af deres socialrådgiver og af de sociale myndigheder generelt. Det kan forstås som det første skridt på vejen til mere udfoldet inddragelse. Studierne peger generelt set på de samme eksempler, om end de betegnes forskelligt, hvilket gennemgås herunder.

I Havnen et al. (2020), en norsk undersøgelse af 1.123 sager og 12 interview med forældre, lægges der vægt på, at socialrådgiveren skal være lyttende, ikke-dømmende, udvise åbenhed og kunne se situationen fra flere sider. I en anden norsk survey-undersøgelse af 697 forældres oplevelser (Studsrod et al., 2014) handler det ligeledes om at tage forældrene alvorligt ved at høre og forstå deres perspektiver. I en skotsk undersøgelse af 11 forældres oplevelser

(Jackson et al., 2020) lægges der vægt på, at forældrene oplever at blive talt *med* i stedet for at blive talt *til*. Merkel-Holguin et al. (2015) peger i en amerikansk survey-undersøgelse med besvarelser fra 1.530 forældre på flere forhold som gavnlige for inddragelse, herunder også at arbejdet er præget af helhedsorientering, at socialrådgiveren respekterer familiens input, samt at der er fokus på kommunikation (at respektere familien ved at informere ordentligt). Ghaffar, Manby & Race (2012) peger i et engelsk studie af 42 forældre på nødvendigheden af at lytte og være åben og respektfuld. Gladstone et al. (2014), et både kvantitativt og kvalitativt canadisk studie, undersøger betydningen af socialrådgiverens kompetencer, herunder at være respektfuld, lydhør og venlig og at inkludere forældre. Fylkesnes, Iversen & Nygren (2018) viser, i et kvalitativt norsk studie af etniske minoritetsforældre med 11 deltagere, at det er væsentligt at tage forældres perspektiv og viden alvorligt. I et dansk studie af ni forældres oplevelser samt en survey med 183 forældresvar (Moesby-Jensen, 2019), italesættes dels behovet for at føle sig lyttet til og mødt, fordi det er følelsesmæssigt belastende at være i 'kamp', når de professionelle ikke ser på en som en ligeværdig kommunikationspartner. Og dels italesættes behovet for også at opleve sig hjulpet, hvilket er kvalitativt anderledes end de øvrige gennemgåede pointer i de andre studier, fordi der er fokus på *resultatet*.

Særlige forhold med betydning for at blive taget alvorligt

Enkelte studier betoner konkrete forhold, som har særlig relevans angående det at blive taget alvorligt eller manglen herpå. D'Cruz & Gillingham (2014) betoner i et eksplorativt australsk studie af ni forældre og bedsteforældre, at det er særligt væsentligt og udfordrende, når sagen kredser om alvorlige bekymringer. I et studie baseret på 11 semistrukturerede interviews med forældre i Estland (Lehtme & Toros, 2020) beskrives det væsentlige i følelsen af ligeværd, venlig og respektfuld behandling samt det, at socialrådgiveren er lyttende. Derudover understreges det, at det særligt gør sig gældende, *når* der er uenighed mellem forældre og socialrådgiver om perspektiverne. Det giver et billede af, at den grundlæggende respekt måske er særligt vigtig at have for øje på bestemte tidspunkter i kontakten med forældre. Kojan & Storhaug (2021), et kvantitativt norsk studie med både registerdata samt survey-data, italesætter forældrenes behov for at føle sig hørt og troet på, hvilket studiet understreger, hænger tæt sammen med socialrådgiverens fremtoning og væremåde. Der er desuden i studiet beskrevet to ekstra forværende forhold, dels når forældrene er uenige om årsagen til henvisningen, og dels når de oplever at mangle information på forhånd.

Negative aspekter af ikke at blive taget alvorligt

Flere studier peger på de negative konsekvenser for inddragelse, når forældrene oplever, at de grundlæggende ikke bliver taget alvorligt. I Thrana & Fauske (2014), et norsk studie baseret på analysen af 385 interviews med forældre, hvori de beskriver deres følelsesmæssige møde med de sociale myndigheder, fremhæves flere negative oplevelser, herunder også 'ikke at blive taget alvorligt'. Det præsenteres i sammenhæng med forældrenes oplevelser af at føle sig undermineret, at blive mødt med fornærmelser og mistro, at føle sig 'kørt over', ikke at blive respekteret samt at føle sig oversete eller ligefrem usynlige. Fylkesnes, Iversen & Nygren (2018), et kvalitativt norsk studie af etniske minoritetsforældre med 11 deltagere, beskriver, hvordan det hæmmer inddragelse af forældre, når deres viden, oplevelser og erfaringer ikke tages alvorligt. I Storhaug & Kojan (2017), et norsk studie af forældre til akutanbragte børn baseret på viden fra 64 forældre, hvoraf 34 var interviews og 34 survey-besvarelser, beskrives det, at forældrene ikke bliver hørt eller taget alvorligt (sammen med gensidigt manglende tillid), som *årsagen* til dårlig kommunikation og dårligt samarbejde generelt. I et engelsk studie af møder ('conferences') med 19 forældre (Smithson & Gibson, 2017), fremhæves dels oplevelsen af at være uforberedt og dels følelsen af umyndiggørelse. Det beskrives af forældrene som at føle sig under angreb i en ekstremt stressende situation, og at det er præget af en 'autoritativ' praksis, hvorfor forældrene slet og ret opgiver at deltage. Det samme kan delvist siges at kendetegne fundene i et engelsk studie af 10 mødres erfaringer med anbringelse af deres børn (Bell et al., 2021). Her ønsker mødrene klar og ærlig kommunikation med socialrådgiverne, særligt så de kan forstå, hvad der foregår.

Skridtet videre: dagsorden, enighed, indflydelse

Et enkelt norsk studie af seks forældre med minoritetsbaggrund (Fylkesnes & Netland, 2012) beretter om de gavnlige erfaringer af, at socialrådgiveren efterspørger forældrenes erfaringer og på den måde lader dem sætte dagsordenen. En sådan arbejdsform betoner et skift fra at 'tillade' forældrene at give input (som det, helt grundlæggende at tage dem alvorligt, er en forudsætning for) til at overdrage noget af 'styringen' af sagen til forældrene.

Der er flere studier, der går skridtet videre, og ser på betydningen af, når socialrådgiver og forældre opnår en form for enighed om de problemer og mål, som har betydning for sagen. I Gladstone et al. (2012), et både kvantitativt og kvalitativt canadiske studie, fremhæves det at have samtaler om de problemer, som forældrene oplever som relevante, og opnå enighed om mål som fremmende for inddragelse. I et studie af 20 forældre i USA, hvor data er indsamlet via telefoninterviews (Fuller et al., 2015), fremhæves det som positivt for inddragelse, når man som forælder får hjælp til det, man selv synes, man

har brug for hjælp til. På samme måde, men med omvendt fortegn finder Ghafar, Manby & Race (2012) i et engelsk studie af 42 forældre det negativt for inddragelse, hvis socialrådgiveren ignorerer de problemer, som forældrene mener, er vigtige, og beder forældrene gøre ting, de ikke mener, er en hjælp.

Tre studier behandler eksplicit betydningen af, at forældres meninger og holdninger reelt indgår i beslutninger, og at forældre dermed får en grad af indflydelse. Det ene studie af Darlington et al. (2012) er et australsk studie baseret på interviews med 10 forældre (fem mødre og fem fædre), og fremhæver vigtigheden af, at forældre føler, at deres meninger bliver hørt, ved at de fagprofessionelle lytter, og at det indgår i beslutninger – derudover skal beslutningerne også være til barnets bedste (som forældrene oplever det). Det andet, danske studie baseret på semistrukturerede interviews med 17 forældre, der har oplevet en vurderingsproces (Petersen, 2018), konkluderer, at det, at forældres perspektiver bliver en del af arbejdet, er det element, som giver dem følelsen af at blive taget alvorligt. Det står dog ikke alene, men skal ses i sammenhæng med den tilgængelige tid, samt at der er en klar og forståelig undersøgelsesramme. Derudover peger Bouma et al. (2020), et hollandsk studie med interviews af 20 forældre, også delvis på indflydelse, idet de fremhæver det som positivt for inddragelse, når forældrene oplever at blive taget seriøst bl.a. ved at myndighederne handler på information. Der er dog forskel på at handle på information og på, at forældrenes meninger og holdninger reelt indgår i beslutningerne, hvorfor dette studie kun delvist kan siges at repræsentere denne indflydelsesvinkel.

Anerkendelse

Som beskrevet ovenfor placeres anerkendelse sammen med det at lytte til forældrene og tage dem alvorligt, fordi pointerne i studierne overlapper hinanden indholdsmæssigt.

Der er afdækket flere former for anerkendelse. Pointerne fra studierne er grupperet i anerkendelse af forældreskab – som er den form for anerkendelse, der har klart størst dækning blandt studierne – og anerkendelse af besværligheder og bekymringer.

Der er også afdækket pointer om anerkendelse af styrker og ressourcer, men disse er behandlet fyldestgørende for sig selv i Afsnit 3.2.4 om en styrkebaseret tilgang.

Anerkende forældreskab

Det er i Bengtsson & Karmsteen (2021), et dansk studie med 22 interviews af forældre til anbragte børn, at anerkendelse af forældreskab tydeligt står frem.

Heri fremhæves (manglende) anerkendelse af deres forældreskab samt anerkendelse af forældrenes kærlighed til deres barn som et af hovedresultaterne for inddragelse af forældre. Derudover finder de, at forældrenes oplevelse af, *om* de føler sig inddraget og deltager, er central for, *om* de føler sig anerkendt for deres forældrekærlighed.

I Thrana & Fauske(2014), et norsk studie baseret på analysen af 385 interviews med forældre, hvori de beskriver deres følelsesmæssige møde med de sociale myndigheder, betones det positive for inddragelse i, at forældrene accepteres som dem, de er, og bliver anerkendt som forældre med evner og ressourcer.

Jackson, Kelly & Leslie (2020) finder i en skotsk undersøgelse af 11 forældres oplevelser manglende anerkendelse fra de professionelle af, at forældre har kapaciteten til selvrefleksivitet i forhold til deres forældrepraksis (en pointe, der har tydelige overlap til forrige aspekt om at blive taget alvorligt).

D’Cruz & Gillingham (2014) pointerer i et eksplorativt australsk studie af ni forældre og bedsteforældre det negative i, at socialrådgiveren laver et skel mellem forældre og barn og har et udpræget individfokus på barnet frem for på familien. I Coakley (2013), et amerikansk studie af 12 fædres oplevelser af de sociale myndigheders involvering og deres rolle som far heri, er der et særligt fokus på anerkendelse af faren. Det fremhæves her af fædrene som negativt, når socialrådgiveren og ’systemet’ kun anerkender moren på bekostning af faren.

Derudover gennemgår Ellem, Wilson & Chenoweth (2016), i et australsk studie af fire mødre til børn med funktionsnedsættelser, beslutninger og viser det positive i, at barnet er anbragt så tæt på, at besøg bliver mulige og lettere – en pointe, der indirekte relaterer sig til anerkendelse af forældreskab også i en anbringelse.

Anerkende besværligheder og bekymringer i forældrenes liv

I Thrana & Fauske (2014), som også beskrev anerkendelse af forældreskab ovenfor, er der endvidere også en beskrivelse af nødvendigheden af at anerkende forældre for den *opgave*, de står med som forældre. Fylkesnes & Netland (2012) kobler, i et norsk studie af seks forældre med minoritetsbaggrund, det at anerkende forældrenes vanskeligheder med det tidligere gennemgåede

Bevægelsen går ikke udelukkende fra anerkendelse af forældreskab til inddragelse, men også fra inddragelse til anerkendelse af forældreskab.

aspekt om at tage deres ønsker og behov alvorligt. Det vil sige at anerkende deres vanskeligheder er den primære måde, hvorpå de tages alvorligt. I samme tråd påpeger Fuller, Pacey & Schreiber (2015) i et studie af 20 forældre i USA, hvor data er indsamlet via telefoninterviews, at socialrådgiveren bør normalisere forældrenes følelser og reaktioner. Taylor, Mosse & Stanley (2019) beskriver slet og ret, hvordan forældrene frabeder sig at blive dømt og ønsker at blive set som normale mennesker, der gør deres bedste. Dette engelske studie er baseret på kvalitative semistrukturerede interviews med 18 mødre til spædbørn.

Brandon, Philip & Clifton (2019) finder det i et engelsk longitudinelt casestudie (interviews med 35 fædre to gange på et år samt viden fra 150 sager) væsentligt, at fædrenes bekymringer for morens evne til at tage sig af barnet anerkendes.

Opsummerende om dette afsnit om anerkendelse og det at lytte og tage forældrene seriøst kan der siges flere ting. Graden af inddragelse er forskellig, når det kommer til det at lytte og tage forældrene seriøst. Det drejer sig om helt grundlæggende at blive taget alvorligt, og eksemplerne herpå er (ligesom for empati og medfølelse) i det store og hele ensartede på tværs af studierne, selvom de kategoriseres forskelligt, og kredser om forældrenes behov for at føle sig hørt og troet på. Når forældrene i højere grad opnår reel indflydelse, er det ofte i form af, at deres perspektiver indgår i sagsbehandlingen i forskellige grader. Når det drejer sig om anerkendelse, så er det anerkendelse af forældreskab, som ser ud til at have stor betydning, hvor forældrene oplever det som vigtigt at få bekræftet deres kærlighed til deres barn. Derudover er det virksomt, når socialrådgiveren anerkender forældrenes legitime besværligheder og bekymringer, og på den måde normaliserer deres situation.

3.2.3 Relationen mellem socialrådgiver og forældre

Tillid

Dette afsnit omhandler relationen mellem socialrådgiver og forældre, og den betydning det har for inddragelse af forældre i deres børns sagsbehandling.

I studierne behandles relationen konceptuelt forskelligt, selvom det i alle tilfælde fremhæves som væsentligt for inddragelse. I en gruppe studier undersøges det, hvad der påvirker relationen, herunder en del af de forhold, der er gennemgået under de første to elementer. I en anden gruppe studier beskrives det, hvad relationen udgøres af. Og i en helt tredje gruppe studier behandles den betydning, som relationen har for inddragelse. Alle tre forståelser gennemgås herunder. Afslutningsvis udfoldes tillid og de forskellige måder, hvorpå det har betydning for relationen. Forståelsen af relationen og beskrivelsen af den bygger således i høj grad ovenpå tidligere gennemgåede pointer, dog med et særskilt fokus på relationen i sig selv. Det dækker endvidere,

som nævnt indledningsvist i Kapitel 2, over, at relationen også kan betragtes som et gennemgående element i inddragelse.

Hvad påvirker relationen?

Tre studier ser på, hvordan aspekter af socialrådgiverens praksis, der bredt set relaterer sig til *anerkendelse* (se Afsnit 3.2.2), påvirker relationen positivt.

I studiet af Lehtme & Toros (2020), som baseres på 11 semistrukturerede interviews med forældre i Estland, har forældrene forslag til, hvordan den gode relation skabes. Det er, når socialrådgiveren er venlig, respektfuld, har omtanke, er tillidsfuld, har gode lytteevner og en positiv attitude over for familien. Derudover er det nødvendigt at være dedikeret og ærlig og sikre, at familien forstår den proces, de er en del af, samt at rådgiveren giver børnene ekstra opmærksomhed. Det væsentligste aspekt angår dog praktisk og emotionel støtte, som af alle forældre i studiet fremhæves som afgørende for at opbygge en god relation. Konkret støtte omfatter specifik støtte til konkrete udfordringer og støttebehov i familien, men emotionel støtte er socialrådgiverens måde at agere støttende og forstående på.

I det engelske studie af Smithson & Gibson (2017), der inddrager 19 forældre, fremhæves lignende forhold, når der er en positiv relation til socialrådgivere. Det drejer sig overordnet set om at føle, at man bliver behandlet ordentligt, hvilket dækker over, at socialrådgiveren er interesseret, gør en indsats for at opbygge relationen og bruge tid med familien, udviser empati og forståelse for forældrenes situation og sikrer god kommunikation (i form af at være kontaktpar og holde forældrene opdaterede og lytte til dem), hvilket forældrene knytter til oprigtig interesse. De forhold, der påvirker relationen negativt, er stort set spejlvendte af de forhold, der giver virker positivt på relationen, eksempelvis når forældrene føler sig dømt på forhånd ('pre-judged') eller socialrådgiveren mangler medfølelse og empati, da forældrene har behov for at føle, at socialrådgiveren oprigtigt kerer sig om dem (eller som minimum om deres børn).

Et tredje studie af Studsrød, Willumsen & Ellingsen (2014), en norsk surveyundersøgelse af 697 forældres oplevelser, peger ligeledes på de samme, generelle forhold, som påvirker relationen positivt: at socialrådgiveren er sympatisk, åbensindet, respektfuld og venlig, at forældrene føler, de bliver taget alvorligt, og deres perspektiver bliver hørt og forstået, samt at de får korrekt og sandfærdig information i et let forståeligt sprog. De forhold, der påvirker relationen negativt, angår alle socialrådgivernes adfærd og knytter sig til, når de opleves som 'uegnede', fordi de udviser det, forældrene opfatter som disrespekt, har manglende empati og dårlige kommunikationsevner, når de optræder diskriminerende eller uærligt og tilbageholder information, samt når det virker, som om de har truffet beslutningerne på forhånd.

I et fjerde studie af Corradini & Panciroli (2021), et italiensk kvalitativt studie af 16 deltagende forældre/bedsteforældre, er det ikke de forhold, der bredt set relaterer sig til anerkendelse, som fremhæves i forhold til at påvirke relationen. Det er i stedet forhold, der specifikt knytter sig til én form for anerkendelse – fremskridt. I studiet beskrives det, hvordan det at fremhæve og anerkende forældrenes fremskridt, relateret til den støtte de har modtaget – især støtte i forælderrollen (eksempelvis vedrørende opdragelse og konflikthåndtering med partneren) – gør en positiv forskel for relationen til socialrådgiveren, som til gengæld virker fremmede på forældrenes inddragelse. De forhold, der beskrives som ødelæggende for relationen, er til gengæld de samme, som i de to første gennemgående studier: når socialrådgiveren er stigmatiserende og nedgørende.

Opsummerende står der, trods nogle forskelle mellem de få studier, der eksplicit italesætter, hvordan relationen skabes, et billede tilbage af, at relationen i det store og hele etableres, når forældrene anerkendes og mødes på en måde, de selv finder værdig. Socialrådgiveren kan her med fordel gøre brug af forskellige relationelle kompetencer og evner såsom empati, forståelse, venlighed og åbenhed.

Hvad består relationen af?

Der er få studier, der beskæftiger sig med at beskrive relationen. Jackson, Kelly & Leslie (2017) beskriver i et skotsk studie af 11 forældres oplevelser det som en relation med terapeutiske dimensioner, hvor socialrådgiveren er hjælper og støtte. Den relation lykkes, når socialrådgiveren evner at lytte og forstå, og når det sker, bliver forældrene fortrolige med socialrådgiveren. I dette tilfælde er socialrådgiverens rolle altså langt fra begrænset til at udøve sagsbehandling, men får nærmest karakter af mere personlig omsorg.

Der er overlap med de forhold, der i det forrige afsnit blev angivet af Lehtme & Toros (2020), Smithson & Gibson (2017) og Studsrød, Willumsen & Ellingsen (2014) som at skabe relationen. Det vil sige, at de indholdsmæssigt peger på samme aspekter – anerkendelse og respekt – men bruger dem forskelligt, alt efter om det udgør den gode relation, eller om det fører til den gode relation.

Hvilken betydning har relationen?

I nogle studier er der eksplicite angivelser af både de positive konsekvenser af en god relation og negative konsekvenser af en dårlig relation. Jackson, Kelly & Leslie (2017), som beskrev, hvad den gode relation er (terapeutiske dimensioner), beskriver også de positive konsekvenser af denne. Ifølge forældrene selv er deres gode relation med de professionelle afgørende for, at de

kan opnå succes med indsatsen for deres familie og børn. I tråd hermed fremhæver Studsrød, Willumsen & Ellingsen (2014), som også beskrev, hvad der skaber den gode relation, at når forældre oplever en god og samarbejdende relation, så er de mere tilbøjelige til at se sig selv og deres socialrådgiver som et team, der arbejder sammen om at forbedre familiens og barnets situation. I begge studier, som kobler den gode relation til positive udfald i 'sagen', er der altså tale om et relativt nært og afstemt forhold – enten terapeutisk eller som et team – hvilket kan være en indikation på, at relationen mellem socialrådgiver og forælder skal have en vis styrke eller dybde, før de positive konsekvenser for alvor viser sig.

I et kvalitativt norsk studie af etniske minoritetsforældre med 11 deltagere, beskrives det, hvordan relationerne med socialrådgiveren er afgørende for forældrenes deltagelsesmuligheder (Fylkesnes, Iversen & Nygren, 2018). Det er dog ikke ubetinget positivt, idet forældrene også beskriver en form for tillært klientskab, som en nødvendig strategi for at klare mødet med de sociale myndigheder. Det bunder i forskellige kulturelle syn på 'det gode forældreskab', og at denne vurdering er afgjort af myndighederne på forhånd, men ikke særligt tydelig eller gennemskuelig for forældrene selv.

To andre studier har delvis relevans for betydningen af relationen. Kojan & Storhaug (2021), et kvantitativt norsk studie med både registerdata samt survey-data, finder, at relationen til socialrådgiveren er et af de tre vigtigste forhold for inddragelse (sammen med nødvendigheden af et fokus ved skift i sagen samt det at tage forældrenes følelser alvorligt). Derudover beskriver det engelske studie af 42 forældre af Ghaffar, Manby & Race (2012) de positive konsekvenser af socialrådgiverens samvær med børnene i familien, som dermed implicit omhandler relationen til om ikke forældrene så i hvert fald børnene.

Hvad betyder tillid for relationen mellem socialrådgiver og forælder?

I studierne fremhæves tillid på forskellige måder. I en undersøgelse fra Italien baseret på 16 semistrukturerede interviews, finder Corradini & Pancirolli (2021), at en række af de forhold, som er gennemgået under de foregående elementer, skaber tillid. Forældrene vil gerne høres og lyttes til og føle sig forstået (se også Afsnit 3.2.2), hvilket giver dem mulighed for at kunne tale frit uden at skulle frygte konsekvenserne senere i sagsforløbet. Og tilvejebringelsen af de forhold skaber tillid. Det vil dels sige, at tillid er bundet op på de tillidsvækkende handlinger, som socialrådgiveren udfører, og ikke eksplicit på selve relationen, og dels, at det er en konsekvens af noget, som går forud for det.

I studiet af Lehtme & Toros (2020), som baseres på 11 semistrukturerede interviews med forældre i Estland, beskrives det også, hvilke faktorer der fører til eller er nødvendige for en tillidsfuld relation. Det tager for det første tid at bygge tillid, som kræver en fælles proces, hvor socialrådgiveren er oprigtigt interesseret i familien og venlig over for familien. For det andet har forældre brug for at føle et oprigtigt ønske fra rådgivers side i at ville hjælpe dem og støtte dem. For det tredje må socialrådgiveren ikke have en fordømmende attitude, eller forvente tillid fra familien som udgangspunkt, ligesom det er nødvendigt at have empati med familien (se også Afsnit 3.2.1). For det fjerde er det væsentligt, at tillid er gensidigt, så både socialrådgiver og forældre må være åbne og ærlige. For det femte må socialrådgiveren være fair og neutral. Omvendt er der en række forhold, som alle vedrører alle socialrådgiverens ageren, der gør det svært eller umuligt at opbygge et tillidsfuldt forhold. Det er, når rådgiveren er udskammende, distanceret, overfladisk, arrogant, kontrollerende, fordømmende, ikke-respektfuld og uhøflig.

Til forskel fra det forrige studie ser dette studie dog også på tillid som noget, der indgår i og karakteriserer den gode relation, hvilket vil sige, at det går skridtet videre end at se på tillid som et produkt af de handlinger, socialrådgiveren udfører. Her fremhæver forældrene, at når socialrådgiveren agerer tillidsfuldt, så bidrager det til den gode relation (sammen med venlighed, at være respektfuld, udvise omtanke, at lytte og at have en positiv attitude over for familien).

Fuller, Pacey & Schreiber (2015), et studie af 20 forældre i USA, bruger også socialrådgiverens tillidsfulde ageren på samme måde, nemlig til at karakterisere den gode relation. Forskellen ligger i, hvilke øvrige forhold der fremhæves sammen med tillid. Her er det alene konkret emotionel støtte, som – sammen med tillid – karakteriserer den gode relation.

Storhaug & Kojan (2017) bruger tillid, men har ikke direkte angivet, hvordan den indgår. De angiver blot, at forældrene forbinder gensidig mangel på tillid med deres dårlige erfaringer med systemet. På samme måde beskriver et engelsk studie af 10 mødres erfaringer med anbringelse af deres børn forholdet mellem moren og professionelle som 'ambivalent', præget af konfliktlinjer og både tillid og mistillid – en pointe, der ifølge studiet i særlig grad ser ud til at gælde synet på socialrådgiveren, der i situationer ses som en ven og i andre som en 'anden' (Bell et al., 2021).

Tillid bruges dog også på en helt fjerde måde og knyttes til socialrådgiverens erfaring og kompetencer samt til positive udfald i sagen. I det både kvantitative og kvalitative canadiske studie (Gladstone et al., 2012) undersøges det, hvad der skaber 'engagement' hos 131 dyader af forældre og socialrådgivere i Canada. Forældrenes tillid til socialrådgiveren har en positiv effekt på inddragelse i form af højere forældreengagement og håb til fremtiden – sammen med

Tillid er centralt i forhold til succesfuld forældreinddragelse. Men tillidens rolle er ikke altid klar, så et fokus på tillid kan med fordel følges op af uddybende dialog om, *hvilken* forståelse af tillid der lægges for dagen.

Anskues tillid som noget, der opstår som følge af positive baggrundsforhold? Er tillid et af de elementer, som udgør den gode relation? Og hvad forventes den tillidsfulde relation at føre til – er det en afgørende trædesten på vejen til bedre forældreinddragelse og udfald i sagen?

synet på rådgiveren som erfaren og vidende, og det, at forældrene har respekt for deres socialrådgiver, som de ser som troværdig. Håb til fremtiden er i studiet endda knyttet til det, de definerer som sikrere børn og bedre forældrepraksis. Set på den måde, er forældrenes tillid til rådgiver en afgørende byggesten på vejen til ikke 'bare' forældreinddragelse og/eller en god relation (som et legitimt mål i sig selv), men også til bedre udfald for børnene og familierne som sådan.

Alt i alt viser gennemgangen af studierne, at tillid ikke bruges konsistent i litteraturen. *Hvordan* tillid defineres, og ikke mindst forstås og anvendes i praksis, er derfor et opmærksomhedspunkt,

først og fremmest til praksis, men også til eventuel videre forskning og videre undersøgelser på feltet. Tillid kan dels være en konsekvens af nogle gavnlige forhold (ofte de samme, som blev gennemgået i de foregående afsnit om empati og anerkendelse). Det kan også karakterisere den gode relation mellem socialrådgiver og forældre. Endelig kan manglende tillid dels være medvirkende til dårlig inddragelse, og dels kan tillid ses som et trin på vejen til bedre inddragelse og resultater i sagen.

- ● ● Mere generelt blev der afdækket tre forskellige måder at se på relationen mellem socialrådgiver og forældre på. For det første ser relationen ud til at *skabes* af anerkendelse og respekt fra socialrådgiveren. For det andet er der få pointer om, hvad der *udgør* den gode relation, og et stort overlap til de samme pointer, som skaber den. Og for det tredje er der studier, der omtaler den positive betydning af en god relation, hvor der dog er indikationer på dels, at relationen skal have en vis styrke, før de positive effekter viser sig, og dels at der også er risici forbundet med relationen.

3.2.4 Styrkebaseret tilgang

Et fjerde og relativt konkret element i forældreinddragelse handler om betydningen af den måde, socialrådgiveren møder familien på, herunder særligt brugen af ressourceorienteret eller styrkebaseret tilgang. Det kan eksempelvis være tydeligt at rose forældrene for positiv forældrepraksis, se dem som eksperter i eget liv, anerkende deres ressourcer og fokusere på deres muligheder. En styrkebaseret tilgang bidrager positivt til forældreinddragelse, særligt

også, fordi man i en norsk og engelsk undersøgelse af 11 forældres oplevelser peger på, hvor stressende det kan være for forældre at deltage i fx en undersøgelse, og vigtigheden af, at socialrådgiveren anerkender dette (Samsonsen & Willumsen, 2015) – også i sin måde at arbejde styrkebaseret med familien på. I dette afsnit inddrager vi studier, som peger på forskellige elementer i det som socialrådgiver at arbejde styrkebaseret med forældre og familier.

I tre studier kigger man særskilt på 'engagement', dvs. forældrenes deltagelse i og samarbejde om børnesagen. Et canadisk studie undersøger oplevelserne hos 123 forældre (til anbragte børn) og har et fokus på de mekanismer, der skaber forældres engagement og deltagelse i hjælp fra sociale myndigheder. Her ses det, at en styrkebaseret tilgang har en selvstændig effekt på relationen mellem socialrådgiver og familie og herigennem også på forældrenes engagement og deltagelse. Med styrkebaseret tilgang menes fx det at anerkende forældrenes ressourcer, at værdsætte og bruge den viden, forældrene har om deres børn, samt at se forældrene som eksperter i eget liv (Charest-Belzile et al., 2020). I et andet canadisk studie baseret på interviews med 131 socialrådgiver/forældrepar peger man også på forskellige elementer i en styrkebaseret tilgang som afgørende for forældrenes engagement og deltagelse i samarbejdet med socialrådgiveren. Det er elementer som det, at socialrådgiveren tydeligt roser forældrene for deres ideer eller anstrengelser, bekræfter forældrene, er omsorgsfuld og støttende samt anerkendende over for de positive ting ved forældrenes forældreskab eller praksis (Gladstone et al., 2014). Det samme ses i et amerikansk studie af oplevelsen af de tidlige stadier i sagsbehandlingen hos 40 familier (uden tidligere erfaringer med sociale myndigheder). En styrkebaseret tilgang eller kommunikation med forældrene har afgørende betydning for forældrenes engagement og deltagelse i det fremadrettet samarbejde. Her peges der fx på det, at socialrådgiveren taler positivt om de ting, forældrene gør godt, at socialrådgiveren bemærker og italesætter forældrenes styrker, at socialrådgiveren tydeliggør 'normal' adfærd hos forældre eller hos børnene, og endelig at socialrådgiveren sammen med forældrene finder et fælles udgangspunkt (Schreiber et al., , 2013).

I to studier er det de såkaldte 'case conferences', der er i fokus. Her præsenteres forældrene for de sociale myndigheders vurdering. Dette ændrer dog ikke markant ved de elementer, som forældrene peger på. I et skotsk studie af 11 forældre og 1 bedsteforælders oplevelser af 'case conferences' peges der også på en styrkebaseret tilgang som afgørende. Her peges der på betydningen af, at de professionelle på mødet, herunder socialrådgiveren, bruger en fremtidsrettet og opmuntrende tilgang til og kommunikation om familien og familiens samlede situation (Jackson et al., 2020). I et engelsk studie af oplevelsen af 'case conferences' hos 42 familier (med misbrugs- eller mentale problemer) ses det modsatte netop også at gøre sig gældende – altså at det hæmmer inddragelsen af forældre, når de mødes med en 'mangel- eller risikotænk-

ning' og uden nogen former for ressourceorientering eller styrkebaseret tilgang. Her peger de også på, at der er stress forbundet med vurderinger, og at det hæmmer inddragelsen, når dette ikke anerkendes af socialrådgiveren. Endelig peger de også på, hvordan det, at forældrene mødes styrkebaseret i relation til de ressourcer, de har i forhold til børnene, forbedrer deres motivation og giver dem styrke til at deltage (Ghaffar et al., 2012).

Endelig ses det også i et norsk studie baseret på analysen af 385 interviews af forældre og med fokus på forældres følelsesmæssige oplevelser af og i mødet med de sociale myndigheder, at en styrkebaseret tilgang er afgørende for inddragelse. Her ses det, at positive emotioner hos forældrene er knyttet til at blive mødt på en respektfuld og værdsættende måde med fokus på deres evner og ressourcer samt den opgave, de står med. En værdsættende tilgang til forældrene knyttes også her til det afgørende element i inddragelse, nemlig at det giver forældrene håb om, at socialrådgiveren faktisk kan hjælpe dem (Thrana & Fauske, 2014).

Opsummerende set kan man i relation til en styrkebaseret tilgang til familien pege på, at den udgør et afgørende element i god inddragelse af forældre og samarbejde generelt med forældrene. Dette ses på tværs af målgrupper, nationale kontekster samt fokuserer for undersøgelse.

4 Særlige målgrupper og sammenhæng mellem forældreinddragelse og børneinddragelse

Dette kapitel knytter sig til det forskningsspørgsmål, der handler om, hvorvidt der er bestemte oplevelser eller erfaringer knyttet til bestemte målgrupper af enten forældre eller børn i forbindelse med forældrenes inddragelse i sagsbehandling. Resultaterne er relativt spredte forstået på den måde, at der faktisk kun er én målgruppe, som har været fokus i mere end et eller to studier, nemlig fædre. I dette afsnit præsenterer vi derfor først resultaterne fra den gruppe af studier, der fokuserer på fædres oplevelse. Herefter præsenterer vi de øvrige målgrupper med det forbehold, at der ved flere af målgrupperne måske kun er et enkelt studie eller to, der beskriver noget om deres oplevelser eller erfaringer med inddragelse i sagsbehandling.

Endelig afsluttes kapitlet med et afsnit, der behandler spørgsmålet om sammenhæng mellem forældreinddragelse og børneinddragelse. Dette er ganske kort afsnit, da vi kun finder tre studier, som berører dette emne.

4.1 Fædre

I fem af de inkluderede studier er fædre eller forskellen mellem mødre og fædre et særskilt fokus (Philip et al., 2019; Coakley, 2013; Coady et al., 2013; Brandon et al., 2019; Havnen et al., 2020).

Det første studie foregår i en engelsk kontekst og med udgangspunkt i såvel kvantitative data om fædres involvering i 150 børnesager samt interviews med 35 fædre hen over en periode på et år (Philip et al., 2019). Forfatterne bag artiklen anbefaler en både-og-tilgang i socialt arbejde, hvor både mødre og fædre er kontinuerligt involveret i at passe på deres barn. Det handler både om kvaliteten af indsatserne i barnets liv og kvaliteten i beslutningsprocesserne herom. De argumenterer for, at et forsøg på 'kønsneutralitet' måske netop bevirker, at vigtige forskelle mellem mænd og kvinders oplevelser i og af forældreskabet ikke anerkendes eller adresseres. Endelig argumenterer de for mere helhedsorienteret at forstå mænds liv som fædre, og at det bør være

en essentiel del af både undersøgelse, vurdering og indsatser i socialt myndighedsarbejde.

I undersøgelsen peger fædrene også på et tidsligt element i måden, sagsbehandlingen foregår på, hvor de oplever sagsbehandlingen som både forhastet og langsom på samme tid (samme resultat ses i øvrigt også hos Petersen (2018)). Det bevirker, at fædrene begynder at stille spørgsmålstegn ved troværdigheden og kompetencerne hos socialrådgiveren og ikke mindst mister de troen på det sociale arbejde med deres barn. Herudover peger fædrene på forskellige oplevelser, som alle har betydning for deres inddragelse og deltagelse i sagsbehandlingen. Fædrene oplever:

- At være fanget i ikke at kunne give emotionelt udtryk. Hvis de er opfarende, opfattes de som aggressive. Hvis de er tilbagelænedede, opfattes de som ligeglade. Det gør det svært for fædrene at deltage på møder
- En klar tendens til, at mødrenes perspektiver afsøges først, og at møderne med fædrene afholdes efter møderne med mødrene – og mere har til formål at indhente information end at vægte deres perspektiver i sagsbehandlingen.
- En forskellig respons fra systemet, alt efter om man er mor eller far (hvor mødrene adfærdsmæssigt kan 'slippe afsted' med langt mere end fædrene kan)
- At mødrenes beskyldning om fædre (fx vold i hjemmet) tages langt mere alvorligt end fædrenes egne fortællinger om fysiske eller psykiske overgreb fra mødrenes side.

I det andet amerikanske studie baseret på interviews med 12 fædre ses, at de fleste fædre havde et stærkt ønske om at forblive involveret i deres børns liv. De oplever dog, at de skal overvinde socialarbejdernes negativitet, uretfærdige politikker inden for myndighed samt egne økonomiske vanskeligheder for at fuldføre de handleplansmål, der er opsat – og dermed for at kunne forblive i deres børns liv (Coakley, 2013).

Fædrene peger på forskellige faktorer, som kan fremme eller hæmme deres inddragelse (Coakley, 2013). Af faktorer, som fremmer inddragelsen, peger fædre på flere elementer. Vedrørende socialrådgiverens måde at inddrage dem på peger fædrene på socialrådgiverens evne til at hjælpe, til at være forstående og til at udvise medfølelse, åbenhed og ærlighed omkring, hvad de forventer af fædrene, og hvordan fædrene kan leve op til disse forventninger. Fædrene peger også på realistiske og passende mål i sagsarbejdet og på ressourcer og støtte, så fædrene kan støtte deres børn. Endelig peger fædrene på fokus på eller hjælp i forhold til deres selvtillid i forældrerollen, og fædrenes *egne* mødres støtte og vejledning til dem som centrale.

Af faktorer, som hæmmer inddragelsen, peger fædrene på oplevelser i relation til socialrådgiverens inddragelse, hvor socialrådgiverne ignorerer eller ikke anerkender fædrenes tilstedeværelse, er uvenlige, negative og uprofessionelle. Det kan være, når socialrådgiveren kommer på for mange besøg, herunder ikke-annoncerede besøg, når socialrådgiveren har stereotypiske billeder af fædre (herunder sorte fædre), og når socialrådgiveren udtrykker manglende forståelse for fædrenes opdragelsesstil. Andre elementer, der kan influere på fædrenes deltagelse i sagsbehandlingen er, hvordan fædrene oplever, at der bliver set på deres udfordringer økonomisk, med bolig, beskæftigelse eller kriminalitetshistorik. Herudover kan de også opleve, at systemet og dets praksis gavner barnets mor på bekostning af barnets far, ligesom mødrenes negativitet eller manglende samarbejdsvillighed virker hæmmende for deres deltagelse og inddragelse i sagsbehandlingen (Coakly, 2013).

Det tredje studie er canadisk og involverer to-tre interviews med 18 fædre (Coady et al, 2013). Her peger mange fædre på tværs af såvel positive som negative oplevelser på, at det at være involveret i et samarbejde med de sociale myndigheder omkring deres børn også var som at få et 'wake-up call', fordi de tog deres misbrug, kriminalitet eller andre udfordringer op til revision. Herudover oplevede fædrene både faktorer, som fremmer deres inddragelse, og faktorer, som hæmmer. De fremmende faktorer deler sig i to kategorier – de, der har med socialrådgiverens måde at møde fædrene på at gøre, og de faktorer, der har med typen af hjælp at gøre. Fædrene peger på socialrådgivere, som er forstående, støttende, ligefremme, ærlige, venlige, ikke-dømmende, pålidelige, ordentlige, fleksible, gode til at lytte, høflige, fair og venlige, som afgørende for deres inddragelse. Fædrene peger også på nyttig hjælp som afgørende. Det vil sige den konkrete støtte og service, de modtager, eksempelvis rådgivning/terapi, det at lære nye redskaber og handlemuligheder samt arbejde med at sørge for børnenes sikkerhed. Af negative aspekter peger fædrene på ligegyldige, nedgørende, ekskluderende, uhjælpsomme og uprofessionelle socialrådgivere, hvor fædrene oplever at blive mødt med en mangel på opmuntring eller anerkendelse og opfattes som 'skyldige, indtil det modsatte er bevist'. Fædrene oplever også fordomme mod sig, hvor de føler sig diskrimineret som følge af deres køn/faderskab, specifikt i forhold til voldelige episoder, hvor de føler, at morens handlinger over for dem selv og deres børn bliver underspillet eller ikke taget lige så alvorligt, som når det omvendte forhold er gældende. Endelig oplever fædrene en stor forskel på mødre og fædre, hvor fædrene ikke oplever sig taget alvorligt, og en træghed i systemet, når det handler om forhold ved moderen, der sætter børnene i fare (Coady et al., 2013).

De sidste to studier er henholdsvis et norsk og et engelsk. I det norske studie er fædrene ikke et særskilt fokus, men af studiets gennemgang af 1.123 sager ses det, at der i gennemsnit blev afholdt 2,9 møder med en eller begge forældre. Af disse møder var mødrene i gennemsnit til stede til 2,2 møder mens

fædrene i gennemsnit var til stede til 1,5 møder. Den lavere deltagelsesgrad fra fædre skyldes ikke manglende kontakt med fædre (Havnen et al., 2020). Selvom studiet ikke fokuserer særskilt på fædrenes oplevelse, vidner den lavere deltagelsesgrad hos fædre om et udviklingspotentiale i myndighedssagsbehandling, ligesom det ligger fint i tråd med de undersøgelser, der direkte søger fædrenes oplevelser. I et engelsk longitudinelt casestudie indeholdende interviews med 35 fædre (to gange på et år) kombineret med en kontekstualisering baseret på kvantitative data fra 150 sager, er fokus også på fædres involvering i sagsbehandling (Brandon et al., 2019). I dette studie peges der også på elementer, der henholdsvis fremmer og hæmmer inddragelse af fædre i sagsbehandlingen. Empatiske og lyttende socialrådgivere, rutinemæssig kontakt med fædre, anerkendelse af de ressourcer fædre tilføjer børnenes liv, anerkendelse af fædrenes bekymringer for mødrenes evner til at tage sig af barnet, og at fædre oplever at blive taget alvorligt, fremmer alt sammen inddragelsen af fædre. Det hæmmer til gengæld inddragelsen, når fædrenes relationer med barnet ikke er en del af interventionen, når fædre stigmatiseres pga. tidligere oplevelser/viden, når fædre og socialrådgivere har et skeptisk blik på hinanden som svære at nå, defensive og vigende. Særligt peger dette studie dog på, at fædre generelt ikke er inddraget i sagsbehandling, og der mangler viden omkring deres liv – både som potentiel ressource i barnets liv og som risiko. Kun 42 % inviteres med indledningsvis. Der er ofte forsøg på at inddrage fædre, men med varierende grader af vedholdenhed.

Studiet viser også, at når fædre først bliver inddraget i sagsbehandlingen, flytter mange af dem position fra at blive set som en risiko til at blive set som en, der kan bidrage positivt og være med til at give barnet beskyttelse og omsorg. Og når først fædre er engagerede og med, forbliver de det gennem sagen. Denne bevægelse synes at være foranlediget af deres relation med socialrådgiveren. Det ses også, at når først fædre har trukket sig fra sagsbehandling, er der ikke mange tegn på, at de kommer igen (Brandon et al., 2019)⁷.

Når først fædre bliver inddraget i sagsbehandlingen, flytter mange af dem position fra at blive set som en risiko til at blive set som en, der kan bidrage positivt og være med til at give barnet beskyttelse og omsorg. Og når først fædre er engagerede og med, forbliver de det gennem sagen. Denne bevægelse synes at være foranlediget af deres relation med socialrådgiveren.

⁷ Et helt andet studie berører kort fædrenes behov indirekte, idet *mødre* i dette studie selvstændigt påpeger, at fædre til børnene også kan have behov for en støtte lig den, de selv har modtaget (Bell et al., 2021).

Opsummerende kan vi på dette grundlag pege på, at når der fokuseres på fædre i forhold til inddragelse, så handler det ofte om, hvorvidt de overhovedet er til stede – i såvel sagsbehandlingen som i barnets liv – fordi fædre oftere har eller får tildelt en mere perifer rolle. Herudover er der fire opmærksomhedspunkter, vi gerne vil fremhæve i forhold til inddragelse af fædre i sagsbehandlingen i deres barns børnesag.

Boks 4.1 Opmærksomhedspunkter ved inddragelse af fædre i sagsbehandlingen

- Fædre er en målgruppe, som måske kræver en særlig opmærksomhed i forældres inddragelse i sagsbehandling al den stund, at fædre kan opleve sig ekskluderet fra sagsbehandling og diskriminerede både som fædre men også som forældre, fordi mødrene i højere grad prioriteres.
- Involvering og deltagelse af fædre kræver vedholdenhed netop på grund af fædrenes oftere perifere rolle i såvel sagsbehandling som i børnenes liv.
- Fædre peger i høj grad på de samme virksomme elementer, som vi ser, når vi taler om inddragelse af forældre generelt, nemlig måden, de mødes på, og måden sagsbehandlingen foregår på. Samtidig er der også andre faktorer relateret til fædrenes egen situation eller den måde, systemet gavner barnets mor på bekostning af barnets far på, som er af stor betydning for deres deltagelsesmuligheder. Det kan fx være fædrenes oplevelse af, hvordan der bliver set på deres boligforhold eller økonomiske situation, de ressourcer og den støtte, fædrene modtager for at kunne støtte deres børn, eller deres selvtillid i forældrerollen.
- Fædre ses ofte som enten en risiko eller en ressource. Når det lykkes at inddrage fædrene i sagsbehandlingen – og i barnets liv – så kommer de oftere til at blive set som en ressource. Fædrene flytter således position fra at ses som en risiko til at ses som personer, der bidrager positivt og kan være med til at give barnet beskyttelse og omsorg. Denne bevægelses synes at være foranlediget af fædrenes relation med socialrådgiveren.

Endelig vil vi gerne pege på, at fædrenes oplevelser i disse studier ikke krydstjekkes med mødrenes, børnenes eller socialrådgivernes oplevelser. Det samme kan man i øvrigt påpege om stort set alle de inkluderede studier i denne vidensindsamling.

4.1.1 Forældre med etnisk minoritetsbaggrund

I dette afsnit omkring bestemte oplevelser eller erfaringer, der knytter sig til bestemte målgrupper af enten forældre eller børn i forbindelse med forældrenes inddragelse i sagsbehandling, fokuserer vi på forældre med etnisk minoritetsbaggrund. Her har vi inkluderet tre studier, hvoraf de to er norske og det sidste er canadisk (Fylkesnes & Netland, 2012; Fylkesnes et al., 2018; Robertson et al., 2022). Det er et meget spinkelt grundlag at udsige sig noget omkring dette tema på, men vi vælger alligevel at fremhæve pointer, som synes at gøre sig gældende for forældre med etnisk minoritetsbaggrund. Når vi i dette afsnit siger forældre med anden etnisk baggrund, så er det et generelt udtryk for en minoritetsgruppe af forældre set i forhold til det land, hvori den pågældende undersøgelse er gennemført.

I de to norske publikationer, hvor der interviews henholdsvis 11 og 6 forældre med minoritetsbaggrund, er der et gennemgående tema omkring kulturelle forskelle i syn på børns behov og viden om det norske system (Fylkesnes et al., 2018; Fylkesnes & Netland, 2012). Manglen på kendskab til den normativitet, der er kulturelt betinget i Norge, udfordrer forældrenes muligheder for deltagelse i sagsbehandlingen, og samtidig er forældrenes tanker om godt forældreskab fra en anden kultur og ser derfor forskellig ud. Forældrene ved således ikke, hvad det er, de skal leve op til, før de norske myndigheder er tilfredse. Det samme manglende kendskab til systemet gør sig gældende, og de ved derfor heller ikke, hvordan man er klient i det norske sociale velfærdssystem. Definitionen af 'godt forældreskab' er bestemt af de sociale myndigheder, og det er ikke til forhandling. Det kan give udfordringer i relationen mellem socialrådgiver og familie med etnisk minoritetsbaggrund. Man skal lære at være klient. Det betyder, at man skal opføre sig på en bestemt måde – gerne være rolig og ikke for emotionel på alle tider, således at man indgyder tillid. Igen peger forældre her på, at god inddragelse er, når der er dialog, hvor forældrenes perspektiv og viden tages alvorligt. Det skaber en oplevelse af anerkendelse, og ikke mindst skaber det betingelser for deltagelse, hvor også relationen med socialrådgiveren er afgørende. Noget af det, der hæmmer inddragelse, er, når forældrenes viden, oplevelser, erfaringer etc. ikke tages alvorligt, og når forventningerne til forældrene – både i forældreskab og i forhold til systemet – ikke er meget tydelige for forældrene (Fylkesnes et al., 2018).

Denne undersøgelse står lidt i kontrast til den anden norske undersøgelse, som har afsøgt 'best practice' omkring samarbejdet mellem etniske minoritetsforældre og socialrådgivere. Her ses også, at der er kulturforskelle i syn på børns behov, omsorg og opdragelse, men at det ikke behøver være problematisk for inddragelsen, hvis samarbejdet mellem familie og socialrådgiver er positivt. Forældrene lægger også her, i relation til inddragelse, vægt på, at soci-

alrådgiveren tager dem alvorligt, efterspørger deres erfaringer og synspunkter, lader dem sætte dagsordenen, anerkender deres vanskeligheder og har forståelse for dem, er tilgængelig, holder aftalte møder og kontaktpunkter, er tilgængelig *mellem* møder, tilpasser mødested og giver forskellige kontaktmuligheder. Der er også en sproglig dimension, hvor forældrene kan have brug for ekstra tid, og endelig at information gives på en åben og forstående måde, hvor socialrådgiveren informerer bl.a. om Barnevernets myndighed, rolle og vurderinger (Fylkesnes & Netland, 2012).

Det sidste studie er canadisk, hvori der interviewes 12 indfødte (indigenous) canadiske mødre. Det er en befolkningsgruppe, der efter bl.a. mange års undertrykkelse er udsatte og overrepræsenterede i deres sociale system (Robertson et al., 2022). Disse mødre oplever, at de er 'sat op' til at fejle. Det skal forstås på den måde, at mødrene ikke føler, at de har fået den rette støtte af de sociale myndigheder/deres socialrådgiver. Der er mål sat op for forbedring af familiernes trivsel, men mødrene oplever ikke at få hjælp til at opfylde disse. Mangel på hjælp får dem til at føle sig alene, forladte og isolerede og helt alene med opgaven om deres familie. De føler heller ikke, at de kan vise følelser, fordi hvis de gør det, bliver det brugt til mere kontrol i deres liv – fremfor til hjælp med det, de har svært ved (Robertson et al., 2022). Denne type oplevelser ser man i øvrigt også hos mødre med intellektuelle handicap (Sheerin et al., 2013 – se nedenstående afsnit om øvrige målgrupper). Igen her ses også et bestemt normativitetsblik, og mødrene oplever, at når de ikke lever op til den normativitet, så straffes de, og barnet bliver anbragt, eller de sociale myndigheder fortsætter deres overvågning af familien. Dette bliver ekstra udfordrende, når mødrene ikke oplever, at de får hjælp. Mødrene føler sig bedømt negativt af de sociale myndigheder omkring deres evner som forældre, deres livsstil og deres historie med personlige traumer. De føler sig angrebet, nedgjort og 'minimeret' som forældre. De føler, at de har fået et stempel på sig, og at deres socialrådgiver ikke tog sig tiden til at lære dem, deres familie og deres behov at kende. Endelig oplever mødrene også, at socialrådgiverne har forskellige taktikker til at intimidere dem, så de fortsat føler sig magtesløse og bange. Det kan fx være trusler om anbringelser, hvis ikke mødrene ændrer på det, de sociale myndigheder vurderer, de skal. Disse taktikker kan fx være at tilbageholde information eller ikke at svare på henvendelser. Alle kvinderne peger her på mistillid, som vokser ud af disse intimerende taktikker, og det skaber barrierer for at tage imod hjælp (Robertson et al., 2022).

Boks 4.2 Opmærksomhedspunkter ved inddragelse af forældre med etnisk minoritetsbaggrund i sagsbehandling

- Forældrene med etnisk minoritetsbaggrund lægger vægt på i inddragelse i sagsbehandlingen, er meget lig det, andre målgrupper lægger vægt på. Der kan dog være særlige hensyn at tage i relation til sprog og ikke mindst til, at forældrene får forklaret og får tid til at forstå det sociale velfærdssystem, de er blevet en del af.
- Der er (kulturelle) forskelle i syn på børns behov, omsorg og opdragelse, men der kan dæmmes op for eventuelle konflikter om dette gennem en transparent sagsbehandling og samarbejde med familien, hvor elementer for god inddragelse sættes i spil.

4.1.2 Betingelser i og omkring familien

I forhold til oplevelser eller erfaringer knyttet til bestemte målgrupper af enten forældre eller børn i forbindelse med forældrenes inddragelse i sagsbehandling finder vi også en målgruppe, hvor fokus er på betingelser i eller rundt om familiens liv. Der er to studier, hvor fokus er forældre med lav socioøkonomisk status som en særlig målgruppe af forældre (Wilkins & Forrester, 2021; Kojan & Storhaug, 2021), samt to studier, hvor fokus er på lavrisikofamilier (Schreiber et al., 2013; Fuller et al., 2015). De to målgrupper gennemgås samlet, fordi de begge vedrører betingelser omkring familien, selvom deres fokus er forskelligt. Selvom studierne har solide og nogle meget omfangsrige datagrundlag, tager vi alligevel forbehold for det relativt smalle grundlag at udsige sig noget på baggrund af. Herudover henviser vi også til Afsnit 4.4 omkring andre forhold. Det gælder særligt her, da lavrisiko og socioøkonomisk status i den grad varierer mellem forskellige samfundstyper og sociopolitiske kontekster.

Lav socioøkonomisk status

I Norge har man gennem registerundersøgelse samt spørgeskema til 256 forældre og kvalitative interviews med 29 forældre undersøgt børn og familier med lav socioøkonomisk status i det norske Barnevern/de sociale myndigheder (Kojan & Storhaug, 2021). Her ser man, at børn i familier med lav socioøkonomisk status (SES) er stærkt overrepræsenteret i børneforsorgen, og at det netop er denne gruppe, som har de mest negative oplevelser i mødet med de sociale myndigheder/Barnevernet. Familierne peger på, at det er afgørende for

samarbejdet med socialrådgiveren, at der er enighed om, hvem der har brug for hvad, og hvad årsagen er. Problemerne opstår, når der ikke er fælles forståelse mellem Barnevern og forældre om, hvorfor de er i kontakt med Barnevernet, og hvad de sociale myndigheder kan hjælpe med. Forældrene peger på, at det er centralt for at kunne udvikle samarbejdet omkring barnet, at socialrådgiveren tager forældrenes følelser alvorligt i mødet, og hvordan det opleves at være i kontakt med de sociale myndigheder. Særligt undersøgelsesfasen opleves som et ekstra pres, som forværrer den situation, de allerede er i. Det at kunne have en støtteperson til møderne kan være hjælpsomt, eftersom Barnevernet ofte stiller med to personer, hvilket forværrer oplevelsen af pres. Forældrene peger på vigtigheden af at føle sig hørt, forstået, troet på, få mødt sine behov, og at det hænger tæt sammen med, hvilken person de er i kontakt med, og dennes væremåde og fremtoning. Det sidste element at fremhæve fra denne undersøgelse handler om forældrenes sprog, eller oplevelser af mangel på samme. Forældrene føler, at de mangler sprog, og det påvirker samarbejdsrelationen. De oplever, at deres sprog ikke er 'godt nok', og at det får betydning i vurderingen af deres forældrekompetence. Forældrene opfatter sig selv som åbne og direkte, men de oplever ikke, at Barnevernet/de sociale myndigheder accepterer deres uformelle sprogbrug, mens de selv opfatter Barnevernets/de sociale myndigheders sprogbrug som fremmed og formelt (Kojan & Storhaug, 2021).

I en engelsk kontekst har man gennem en survey undersøgt 500 forældres oplevelse af tilfredshed med den hjælp, de har fået. Her finder de, at utilfredsheden er højere for forældre med lavere socioøkonomisk status samt forældre til unge (Wilkins & Forrester, 2021). Tilfredshed er ikke nødvendigvis direkte koblet til inddragelse, men vi vælger alligevel at inddrage studiet, da det kan indikere et behov for en særlig opmærksomhed i inddragelsespraksis hos socialrådgivere i relation til forældre med lav socioøkonomisk status.

Lavrisikofamilier

Vi har inkluderet to studier omkring lavrisikofamilier, som begge er fra en amerikansk kontekst med udgangspunkt i interviews af henholdsvis 40 forældre og 20 forældre (Schreiber et al., 2013; Fuller et al., 2015).

I det første studie består lavrisiko i, at det er forældre, som ikke tidligere har haft kontakt de sociale myndigheder, og forældre, hvor der er en underretning omhandlende mistanke om omsorgssvigt med fx utilstrækkeligt tøj eller utilstrækkelig mad (sager, hvor der er mistanke om fysiske eller seksuelle overgreb er ekskluderet). Fokus er på forældrenes deltagelse og engagement i deres barns børnesag og i sagsbehandlingen. Forældre var mere positivt engagerede i samarbejde med socialrådgivere, som forældrene opfattede som

kompetente. Med kompetente forstås socialrådgivere, som opleves som viden-
dende, dygtige til deres job, effektive og neutrale i deres handlinger. Det gæl-
der også socialrådgivere med gode kommunikationsevner (klare i deres be-
skrivelse af processen, lyttende, tilgængelige) og endelig socialrådgivere, som
yder såvel følelsesmæssig (fx anerkendelse af forældrenes indsatser og etab-
lering af et fælles udgangspunkt) som konkret støtte (fx henvisninger og infor-
mation) (Schreiber et al., 2013).

I det andet studie om lavrisikofamilier er målgruppen den samme og del af det
samme overordnede studie som førnævnte artikel, men fokus er her særligt
på, hvad familierne oplever som hjælpsomt i deres samarbejde med de sociale
myndigheder. Resultaterne viser, at forældre angiver, at en positiv og følelses-
mæssig støttende relation med socialrådgiveren er af afgørende vigtighed.
Forældre oplever det hjælpsomt, når socialrådgiveren formidler en relevant
hjælp både i form af tilbud med også konkret materiel støtte (fx med husleje).
Forældre ser god inddragelse som der, hvor de har en tillidsfuld og støttende
relation med socialrådgiveren, hvor socialrådgiveren normaliserer deres følel-
ser og reaktioner, hvor socialrådgiveren styrker familiens evne til at ændre
forældrepraksis og hjælpe deres børn på en anden måde, hvor man som for-
ældre får hjælp til det, man selv synes, man har brug for hjælp til, hvor social-
rådgiveren går det ekstra stykke og bruger sin autoritet til at hjælpe familien
med aspekter af deres liv, de ikke selv er lykkedes med, og endelig hvor social-
rådgiveren hjælper med at sikre gode relationer til familie og netværk (Fuller et
al., 2015).

Boks 4.3 Opmærksomhedspunkter om inddragelse af forældre med såvel lav socioøkonomisk status som forældre i lavrisikofamilier

- Begge studier omhandlende forældre med lav socioøkonomisk status peger på, at det oftest er dem, der har de mest negative oplevelser af inddragelse og sagsbehandling, og det således er en målgruppe, man måske med fordel kan være særligt opmærksom på i inddragelsen.
- I forhold til forældre med lav socioøkonomisk status er der et særligt element omkring sprog, man som socialrådgiver med fordel kan være opmærksom på. Forældrene oplever her, at de ikke har tilstrækkeligt sprog eller ikke taler det 'rigtige' sprog, og at det får negativ betydning for vurderingen af deres forældrekompetencer.
- Såvel forældre med lav socioøkonomisk status som forældre med lav risiko lægger vægt på flere af de samme elementer i inddragelse i sagsbehandlingen som andre målgrupper. Det gælder både i forhold til den måde, socialrådgiveren samarbejder og kommunikerer på, og i relation til en konkret hjælp.

4.1.3 Forældre til børn med funktionsnedsættelser

Dette afsnit baseres på de to studier, vi har inkluderet, hvor målgruppen er forældre til børn med funktionsnedsættelser. Det første studie er dansk, hvor det andet er australsk (Moesby-Jensen, 2019; Ellem et al., 2016). Vi tager også i dette afsnit forbehold for det begrænsede datagrundlag.

Det danske studie er baseret på ni individuelle interviews samt survey-besvarelser fra 183 forældre. Målgruppen er forældre til børn med funktionsnedsættelser, hvor særligt autismespektrumforstyrrelser og ADHD fylder en del. Fokus for undersøgelsen er, hvordan forældrene oplever kontakten og møderne med kommunen og i særdeleshed med myndighedsrådgivere. Generelt finder dette studie, at denne målgruppe af forældre ofte er i sorg og krise eller følelsesmæssigt meget påvirkede af deres situation, men det ses i mange tilfælde ikke af socialrådgiveren. Det er ofte følelsesmæssigt belastende for forældrene at være i kontakt med socialrådgiveren, når de ikke anerkendes, og når det føles som en kamp – og det beskrives som det mest belastende i deres livssituation. De mange sagsbehandlerskift og det tunge bureaukrati belaster også forældrene, og samtidig har en del forældre i forbindelse med sagsbehandlingen krænkelsererfaringer, hvor de oplever deres myndighedsrådgivere være fordømmende, ubetænksomme, dårlige til at lytte, kritiske, kolde og

fremstående som ikke-oprigtige. Det bevirker, at forældrene gør sig store anstrengelser og overvejelser om, hvordan de søger hjælp, hvad de søger hjælp til, og om det kan betale sig for dem rent energimæssigt, følelsesmæssigt og praktisk⁸. Blandt forældrene har 52 % undladt at søge en støtte, de har brug for af disse årsager. De forældre, der har gode oplevelser, peger på, at god inddragelse er præget af socialrådgivere, som er empatiske, lyttende, opsøgende. God inddragelse er også, når forældrene føler sig lyttet til, mødt og hjulpet – herunder også når de får tilbudt en hjælp, de ikke selv havde tænkt på. Endelig peger de på, at det er hjælpsomt, når socialrådgiverne er tydelige i forhold til sagsgang og næste skridt, der bliver taget (Moesby-Jensen, 2019).

Det andet studie er australsk og baseret på kvalitative dybdegående interviews med fire mødre, som frivilligt har overdraget deres barn med funktionsnedsættelser til anbringelse hos de sociale myndigheder (Ellem et al., 2016).

Ifølge mødrenes perspektiver gav opgivelse en vis lettelse for det daglige omsorgsansvar, men blev kompliceret af tilhørende følelser af sorg, angst og skyld, adfærdsmæssig og følelsesmæssig tilpasning af barnet med et handicap samt vanskeligheder med at samarbejde med socialrådgivere.

Selvom forældrene frivilligt overdrager omsorgen for deres barn, fordi barnets vanskeligheder er meget voldsomme, så oplever de sig stigmatiseret af de sociale myndigheder og stemplet som utilstrækkelige forældre. Særligt systemets fokus på risiko og skade var voldsom, og forældrene oplevede ikke, de var i det 'rette' system.

Selvom loven i det pågældende land siger, at forældrene bibeholder myndighed i barnets liv, også efter omsorgsoverdragelsen, oplever forældrene udfordringer med håndhæve denne ret. Forældrene peger her på, at god inddragelse er, når der er et tæt samarbejde med forældrene om planer for omsorgen for deres barn, når der bliver udtrykt empati og omsorg over for hele familien, og når barnet bliver placeret så tæt på, at familien let kan besøge barnet. Det, der kan hæmme inddragelse, er, når omsorgsoverdragelsen bliver krisepræget, når der er hyppige medarbejderskift, når forældrene har svært ved at få kontakt med forvaltning fx via telefon, når der er mangel på kommunikation, og når forældrene oplever mangel på indflydelse (Ellem et al., 2016).

⁸ Der er indbygget et dilemma her for forældre til børn med funktionsnedsættelser, fordi det ikke er alle behov for hjælp, der kan købes privat, som fx aflastning, og derfor er forældrene nødsaget til at blive i samarbejdet.

Boks 4.4 Opmærksomhedspunkter i relation til inddragelse af forældre til børn med funktionsnedsættelser

- Forældre til børn med funktionsnedsættelser peger på mange af de samme virksomme og hæmmende elementer i inddragelse i sagsbehandling, som er beskrevet i Kapitel 3. Igen er mange elementer knyttet til socialrådgiverens kommunikative kompetencer og den måde, sagsbehandlingen forløber på.
- De peger også på særlige dilemmaer omkring at forblive forældre, når ens barn med funktionsnedsættelser er anbragt – både i praksis, som en rettighed og ikke mindst i samarbejdet med socialrådgiveren og i forhold til dennes måde at inddrage forældrene på.

4.1.4 Øvrige målgrupper

I dette sidste afsnit omkring oplevelser af eller erfaringer knyttet til bestemte målgrupper af enten forældre eller børn i forbindelse med forældrenes inddragelse i sagsbehandling har valgt at lave en 'øvrig'-gruppe. Det har vi, fordi vi har inkluderet to studier med hver deres målgruppe (Sheerin et al., 2013; Storhaug & Kojan, 2017).

Det ene er et irsk studie med interviews af fire mødre med intellektuelle funktionsnedsættelser. Kvinderne beskriver følelser af isolation, frygt for at miste deres børn og følelsen af magtesløshed over deres situation som følge af kontakten med socialrådgiverne. Tre af kvinderne rapporterede negative erfaringer, hvor der fra den første kontakt var en formodning om, at de var utilstrækkelige forældre. De følte sig overvåget og følte, at socialrådgiverne forventede, at de ville fejle som forældre (Sheerin et al., 2013). I relation til inddragelse i sagsbehandling er det nok mest interessante ved dette studie, at vi ser nogle lignende oplevelser hos andre sårbare målgrupper (Robertson et al., 2022).

Det andet studie er norsk og baseret på viden fra 64 forældre, hvoraf 34 var interviews og 34 survey-besvarelser. Målgruppen er forældre til børn med akutanbringelser. Blandt forældrene var 45 % grundlæggende tilfredse med deres kontakt med de sociale myndigheder/Barnevernet – også selvom forældre ikke mente, hjælpen var til stor nytte, følte de, at de var blevet behandlet godt af Barnevernet og var tilfredse. Derudover var 39 % af forældrene negative omkring deres kontakt med Barnevernet, og 16 % var ambivalente. De, der

for det meste havde negative erfaringer med deres kontakt, forklarede det med dårlig kommunikation og dårligt samarbejde, hvor de ikke blev hørt eller taget alvorligt, og hvor der var en gensidig mangel på tillid. Den negative gruppe var mere tilbøjelige til tidligere at have haft kontakt med Barnevernet (Storhaug & Kojan, 2017). Det måske særligt interessante i relation til inddragelse i sagsbehandling er, at forældre – også med akutte anbringelser – godt kan være tilfredse, selvom de ikke oplever hjælpen som hjælpsom, hvis de bliver hjulpet på en god måde. På den måde peger dette studie i samme retning som de resultater, der ses tidligere i denne vidensindsamling.

4.2 Sammenhængen mellem forældre og deres børns inddragelse i sagsbehandling

I dette afsnit forsøger vi at svare på, hvordan forældre oplever sammenhængen mellem deres egen inddragelse og inddragelse af deres barn eller børn.

Vi finder i de inkluderede studier desværre meget lidt litteratur, som beskæftiger sig med netop dette spørgsmål, og derfor kan vi ikke svare fyldestgørende på spørgsmålet. Faktisk finder vi kun tre studier, hvoraf de to studier kun berører dette spørgsmål ganske lidt (Ghaffar et al., 2012; Havnen et al., 2020; Lehtme & Torros, 2020).

I de to studier, der kun berører dette tema, peges der i det ene studie på, at når man i Nordengland afholder 'case conferences', hvor de sociale myndigheders vurdering præsenteres og diskuteres med forældrene, så inddrages børnene typisk ikke. Studiet er baseret på 42 familier (Ghaffar et al., 2012). I det andet studie, der undersøger 11 forældrenes engagement i deres børnesag i Nord-Estland, fremhæver forældrene, at 'engagement' ikke kun skal ses og forstås i relation til forældrene, men i høj grad også i forhold til børnene og deres perspektiver og holdning, og dermed i forhold til hele familien. Forældrene peger her på værdien af, at socialrådgiveren kender børnene i familien og har det godt med børnene. Forældrene oplever det i tillæg hertil som hjælpsomt, når socialrådgiveren i forlængelse heraf har indflydelse på børnene (Letme & Torros, 2020).

I det tredje studie har man i en norsk kontekst undersøgt børn og forældres deltagelse i beslutninger omkring barnets børnesag, dvs. fra undersøgelse til vurderinger og beslutninger (gennemgang af 1.123 sager og interviews med 12 forældre). Her peger de på, at der kan være et indbygget dilemma mellem forældreinddragelse og børneinddragelse i de tilfælde, hvor der er konflikter mellem barn og forældre. Forældrene var generelt set positive over for, at Barnevernet har samtaler med barnet, men i tilfælde med konflikt mellem barn og

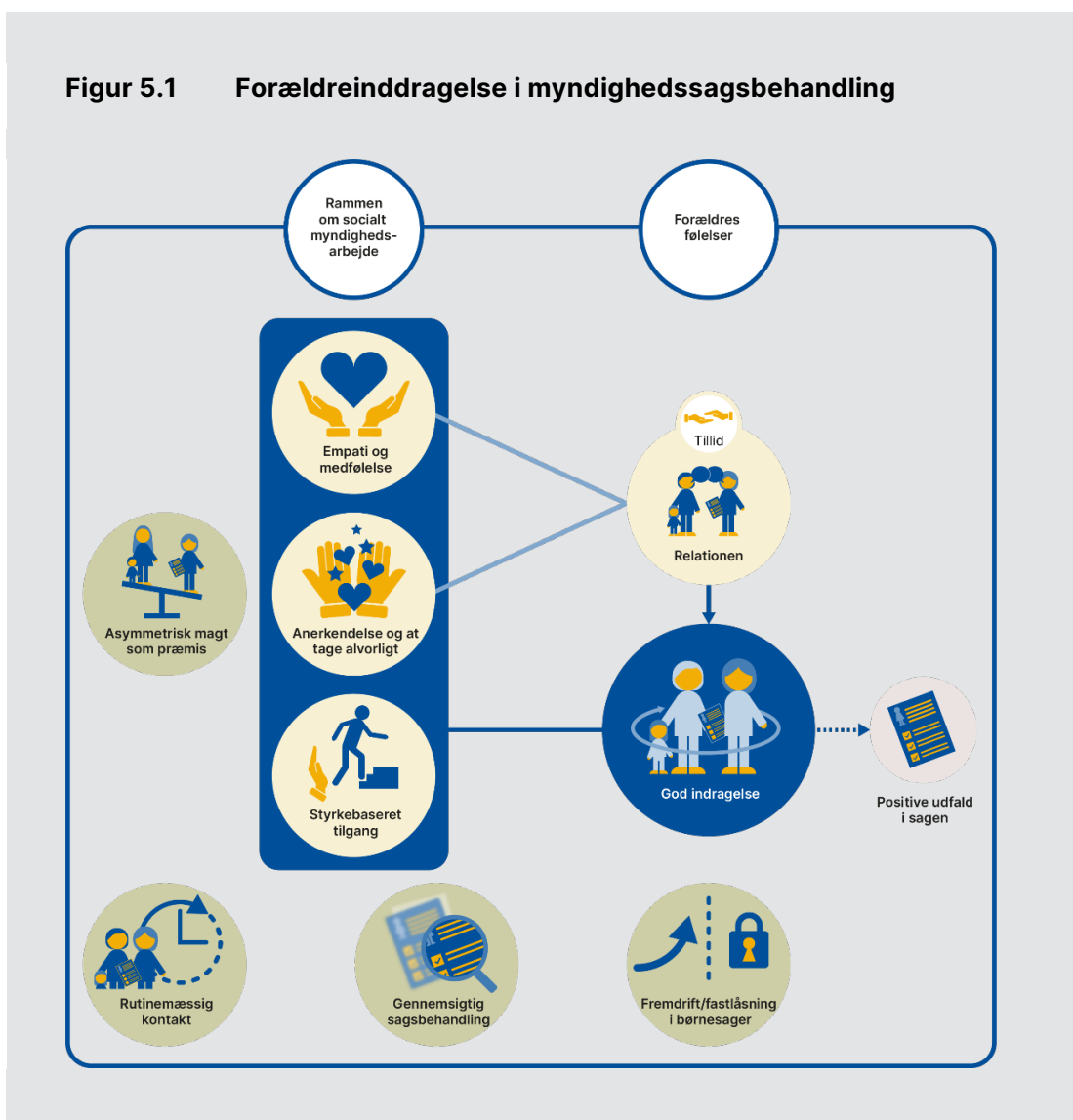
forældre, oplever forældrene, at Barnevernet for hurtigt indoptager barnets forståelse af situationen (Havnen et al., 2020).

Opsummerende kan man sige, at den meget sparsomme viden, vi har fundet i indeværende vidensindsamling, peger på, at vi for det første med sandsynlighed ved for lidt om sammenhængen mellem forældres inddragelse og børnenes inddragelse, hvilke dilemmaer der kan være her, og ikke mindst hvordan man socialrådgiver forholder sig hertil. Og for det andet kan man sige, at der kan være værdi i, at socialrådgiveren ser familien i sammenhæng og gennem sit kendskab til familien og familiens børn kan understøtte forældrenes praksis gennem en mere direkte indflydelse på børnene. For det tredje ses også det element, at forældre er positive over for, at deres børn inddrages.

5 Konklusion

Denne vidensindsamling har fokus på inddragelse af forældre i myndigheds-sagsbehandling på børneområdet. Det er udelukkende forældrenes perspektiver og oplevelser, som fremstilles.

I det følgende ses først en opsamling og fremstilling af de fire væsentligste resultater. Herefter fremhæves og diskuteres inddragelse som rettighed og proces jf. det indledende ståsted for arbejdet. Endelig præsenteres de væsentligste konklusionerne i punktform i forhold til de forskningsspørgsmål, som danner grundlag for vidensindsamlingen.

Kilde: VIVE

5.1 De væsentligste resultater

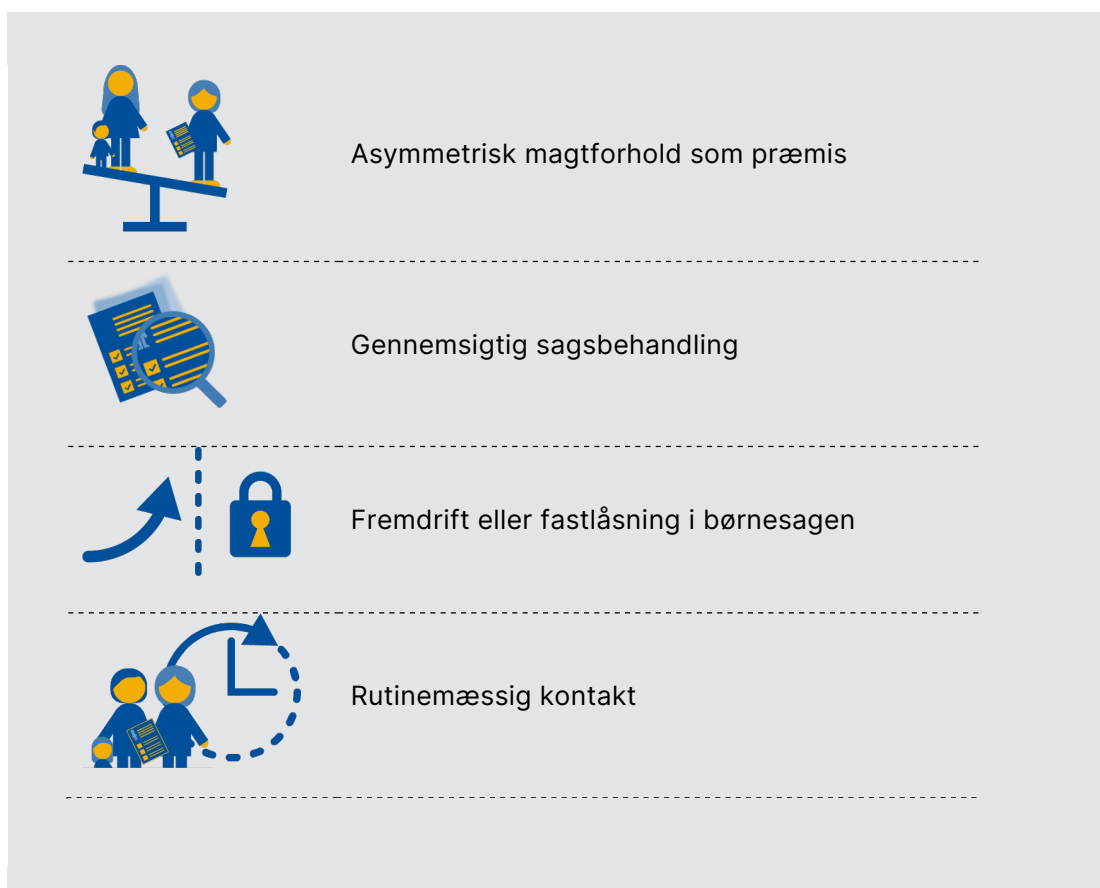
Vidensindsamlingen har fire særligt væsentlige resultater. Disse resultater udgøres af såvel nogle gennemgående elementer som elementer, der knytter sig til sagsbehandling eller socialrådgiverens væremåde og relation med forældrene. Tilsammen udgør disse elementer en helhed og et samlet billede af de resultater, vi har fundet om forældreinddragelse i myndighedssagsbehandling.

Som det første væsentlige resultat finder vi særligt to gennemgående elementer i inddragelsen af forældre i myndighedsarbejdet på børn og unge-området. Det ene gennemgående element handler om rammen for det sociale myndighedsarbejde. Både nationalt og internationalt ser man, at manglende ressourcer, en 'tung' institutionel kontekst, antallet af sager og sagsbehandlerskift har negativ betydning for inddragelsen af forældre. Samtidig peges der på et behov for forandring i måden, forældrene mødes på, og den rolle, de får tildelt, således at forældrene i højere grad bliver reelt inddraget og har indflydelse frem for primært at være deltagere i en på forhånd defineret format og proces. Det andet gennemgående element er forældrenes følelsesmæssige oplevelser af at skulle samarbejde med en myndighed om deres barns trivsel. Forældrene kan have mange og forskelligartede reaktioner og følelser forbundet hermed, men særligt angst og frygt er gennemgående. Samtidig står de ofte i meget pressede livssituationer. Tilsammen betyder det, at måden, inddragelsen sker på, samt anerkendelsen af forældrenes situation og følelsesmæssige oplevelser af at skulle samarbejde med en myndighed bliver afgørende for, hvordan forældrenes har mulighed for at samarbejde om og deltage i deres barns børnesag. Forældrenes følelsesmæssige oplevelser i mødet med en myndighed bliver tillige afgørende for, hvordan forældrene reagerer og ser på den hjælp, de tilbydes.

Det andet væsentligste resultat er klart det mest omfattende både indholdsmæssigt og i forhold til antallet af studier, der berører det. Gennem en analyse af de inkluderede studier har vi fundet otte centrale elementer som har betydning for forældreinddragelse. Disse otte elementer knytter sig til henholdsvis sagsbehandlingen og socialrådgiverens væremåde og relation til forældrene.

I forhold til **sagsbehandlingen** er der fire sagsbehandlingselementer, som er centrale for inddragelse af forældre:

Boks 5.1 De mest centrale sagsbehandlingselementer ved inddragelse af forældre

I socialt myndighedsarbejde fortæller forældre om den asymmetriske magt mellem socialrådgiver og forældre som en præmis, og den ses i den måde, hvorpå forældrene oplever, at socialrådgiveren kan anvende denne magt på i såvel sagsbehandlingen som i kommunikationen mellem socialrådgiver og familie. Måden, denne asymmetriske magt forvaltes på, har stor betydning for, hvordan forældrene oplever muligheder for deltagelse og inddragelse.

God forældreinddragelse understøttes af og skabes ved gennemsigtig sagsbehandling. Det betyder, at det er afgørende for forældrene, at de til trods for forskellige forudsætninger og forudgående kendskab til sagsbehandling kan følge og forstå baggrunden for de forskellige sagsskridt og formålet med dem. Her er information et afgørende element. Tilstrækkelig adgang til information samt hyppig og tydelig formidlet information understøtter forældrenes oplevelse af inddragelse, ligesom det modsatte også er tilfældet.

Fremdrift eller fastlåsning i barnets børnesag er i forældrenes oplevelse knyttet til forskellige dele af sagsbehandlingen. Det kan være, at forældre oplever,

at socialrådgiverens indledende indtryk af dem styrer og fastlåser resten af samarbejdet. Det kan være tilfælde, hvor forældre mødes med en risikotækning versus en ressourcetækning. Sammenfaldende er dog, at fremdrift eller fastlåsning er knyttet til forældrenes oplevelse af at være deltagende og ikke mindst af at have indflydelse på sagsbehandling og de beslutninger, der træffes i forbindelse hermed. Forældre har brug for at opleve, at det nytter at samarbejde.

Rutinemæssig kontakt mellem forældre og socialrådgiver og sidstnævntes tilgængelighed er det sidste og fjerde sagsbehandlingselement, som er særligt centralt i forældreinddragelse. Den rutinemæssige kontakt og tilgængelighed er afgørende for forældrenes oplevelse af at have mulighed for at være inddraget i deres barns børnesag. Samtidig giver rutinemæssig kontakt også socialrådgiveren viden om og kendskab til forældrene og familiens samlede situation, hvilket dermed øger kvaliteten i myndighedssagsbehandlingen.

I forhold til **socialrådgiverens væremåde og relation til forældrene** ser vi også fire elementer, som har stor betydning for inddragelse af forældre i sagsbehandlingen:

Boks 5.2 Socialrådgiverens væremåde og relation til forældre i inddragelsen i myndighedssagsbehandling

Empatisk og medfølelse tilgang

Anerkendelse <-> at blive taget alvorligt og set, hørt og lyttet til

Tillid

Relationen mellem socialrådgiver og forældre

Styrkebaseret tilgang

En empatisk og medfølelse tilgang til forældrene handler om en grundlæggende menneskelig varme og omsorg, som ifølge forældrene er afgørende for, hvorvidt deres deltagelse og inddragelse er positiv eller ej. Ved en empatisk og medfølelse socialrådgiver oplever forældre, at denne er lyttende, forstående, venlig, sympatisk, åbensindet, varm, omsorgsfuld og støttende. Det omvendte kan også gøre sig gældende, hvor en ikke-empatisk socialrådgiver opleves som fordømmende, belærende, tvivlende, beskyldende, kold og autoritativ. Disse forhold påvirker forældrenes inddragelse enten positivt eller negativt.

Anerkendelse og blive taget alvorligt drejer sig helt grundlæggende om forældrenes behov for at føle sig hørt og troet på. Når forældrene opnår indflydelse, så er det ofte i form af, at deres perspektiver indgår i sagsbehandlingen i forskellige grader. Når det drejer sig om anerkendelse, så er det anerken-

delse af forældreskab, som ser ud til at have betydning, hvor forældrene oplever det som vigtigt at få valideret deres kærlighed til deres barn. Derudover er det virksomt, når socialrådgiveren anerkender forældrenes legitime besværligheder og bekymringer og på den måde normaliserer deres situation.

Relationen mellem socialrådgiver og forældre hænger på sin vis sammen med nedenstående element omkring en styrkebaseret tilgang, fordi relationen i høj grad skabes af og i den måde, socialrådgiveren møder familien på. Samtidig er relationen det forbindelsesled, som inddragelsen finder sted i, og derfor af afgørende betydning for inddragelse. Overordnet kan man sige, at den gode relation etableres, når forældrene anerkendes og mødes på en måde, de finder værdig og respektfuld. Etableringen af relationen fremmes af, at socialrådgiveren anvender bestemt relationelle kompetencer såsom empati, forståelse, venlighed og åbenhed. Tillid har betydning for relationen – men dette bruges på forskellige måder i studierne, hvorfor der ikke kan konkluderes entydigt herpå. Dels skabes tillid af empati og anerkendelse, dels ser tillid ud til at være en del af relationen, og dels kan tillid have både positive og negative konsekvenser for inddragelse – og for sagens udfald generelt – afhængigt af om den er til stede eller fraværende.

Det at møde forældre med en mere styrkebaseret tilgang er i forældrenes oplevelse afgørende for deres inddragelse og deltagelse i sagsbehandling, ligesom det i høj grad er en konkretisering af anerkendelse af forældrene. En styrkebaseret tilgang indeholder såvel støtte og ros af forældres indsatser eller ideer som anerkendelse af forskellige aspekter som fx deres kendskab til barnet eller forældrepraksis. Mange forældre har oplevet at blive mødt med en 'risiko eller mangel'-tilgang, og det hæmmer deres inddragelse. Derimod kan en værdsættende tilgang indgyde håb hos forældre om, at socialrådgiveren faktisk kan hjælpe dem.

Det tredje væsentligste resultat har fokus på særlige målgrupper og sammenhængen mellem forældreinddragelse og børneinddragelse.

Af særlige målgrupper har vi identificeret følgende: fædre, forældre med etnisk minoritetsbaggrund, betingelser 'i og omkring' familien, forældre til børn med funktionsnedsættelser og endelig øvrige målgrupper. Det er gældende for alle målgrupper, at vi finder begrænset litteratur. Vi tager derfor forbehold for disse resultater.

Fædre er den målgruppe, der er i denne vidensopsamling er fundet flest studier af, hvorfor de fremhæves blandt de øvrige identificerede målgrupper. Fædre er en målgruppe, som i deres egne oplevelser af inddragelse og deltagelse i sagsbehandling ofte har svært ved at få en betydningsfuld rolle. Det betyder, at man i litteraturen kan se, at når der fokuseres på mænd og fædre i forhold til inddragelse, så handler det ofte om, hvorvidt de overhovedet er til

stede – i såvel sagsbehandlingen som i barnets liv – fordi fædre oftere har eller får tildelt en mere perifer rolle. Fædre peger i høj grad på de samme virkelige elementer, som vi ser, når vi taler om inddragelse af forældre generelt, nemlig måden, de mødes på, og måden sagsbehandlingen foregår på. Samtidig er der andre faktorer relateret til fædrenes egen situation, eller den måde, systemet gavner barnets mor på, på bekostning af barnets far, som er af stor betydning for deres deltagelsesmuligheder. Det kan fx være fædrenes oplevelse af, hvordan der bliver set på deres boligforhold eller økonomiske situation, de ressourcer og den støtte, fædre modtager for at kunne støtte deres børn, eller deres selvtillid i forælderrollen. Et andet afgørende fund er, at fædre ofte ses som enten en risiko eller en ressource i barnets liv, frem for med et mere nuanceret blik. Når fædre er inddraget i sagsbehandlingen – og i barnets liv – så ses de oftere som en ressource, dvs. at de flytter position fra at være set som en risiko til at blive set som en, der bidrager positivt og kan være med til at give barnet beskyttelse og omsorg. Denne bevægelse synes at være afstedkommet af deres relation med socialrådgiveren.

Det sidste og fjerde væsentligste resultat handler om sammenhængen mellem forældreinddragelse og børneinddragelse. Viden er her meget sparsom. Vi finder kun to studier, der berører emnet og et studie, hvori det er lidt mere centralt, men stadig ikke et særskilt fokus. Der peges overordnet set på det velkendte dilemma, der kan være, hvis der er markante forskelle mellem barnets perspektiv og forældrenes. Herudover peges der også på værdien af, at socialrådgiveren ser familien i en sammenhæng og gennem sit kendskab til familien kan hjælpe forældrene og understøtte deres forældrepraksis gennem en mere direkte indflydelse på børnene. Men opsummerende set har vi ikke fundet afgørende viden om sammenhængen mellem forældreinddragelse og børneinddragelse.

5.2 Hvad siger resultaterne om inddragelse som rettighed og proces?

I indledningen begrebsliggør vi inddragelse af forældre i myndighedssagsbehandlingen. Der er flere aspekter i relation hertil, som det giver mening at konkludere på.

For det første er der mange **tilknyttede begreber i relation til inddragelse**, såsom fx involvering, engagement, samarbejde eller alliance. På baggrund af denne vidensindsamling er det ikke muligt for os at adskille inddragelse fra mange tilknyttede betegnelser eller begreber, der knytter sig til den proces, der er mellem forældre og socialrådgiver i en myndighedssagsbehandling. Det

er heller ikke muligt at pege på et tydeligt forhold mellem forskellige, men tilknyttede begreber. Vi kan dog, som det fremgår af ovenstående, pege på de væsentlige og centrale elementer i såvel sagsbehandling som i relationen mellem forældre og socialrådgiver, som er afgørende for, hvorvidt forældre oplever inddragelsen som positiv eller negativ, og hvorvidt inddragelsen fremmes eller hæmmes.

For det andet peger vi indledningsvist i rapporten på, at inddragelse er en ret-tighed i juridisk forstand (Villumsen & Jensen, 2022; Villumsen & Berg, 2020), hvor lovgivningen giver en ramme for inddragelsens hvornår og hvem, men ikke 'hvordan'. Det betyder selvsagt, at inddragelse som følge heraf kan og skal indgå forskellige steder i sagsbehandlingen. Når man kigger hen over de fund, der er i denne vidensindsamling, er det dog ikke inddragelse som juridisk ret, der fylder markant for forældre, men i stedet inddragelse som ret i social og følelsesmæssigt forstand (Warming, 2006). Det at blive tildelt værdi som forældre, er for forældre det mest betydningsfulde. Det er således de allerfle-ste af de elementer, som forældre peger på, der på den ene eller anden måde handler om at blive taget alvorligt og blive mødt med anerkendelse for såvel forældreskab som for de vanskeligheder, de står i, og den følelsesmæssig be-lastning, det er at samarbejde med en myndighed. Forældrene har brug for, at **inddragelse udøves som en rettighed i menneskelig forstand**, hvor relatio-nen danner rammen om, at de mødes med empati, omsorg, anerkendelse og værdsættelse – uagtet deres forældrekompetencer. En empatisk og medfø-lende tilgang udfyldes af en socialrådgiver, der møder forældre ved at være lyttende, forstående, venlig, sympatisk, åbensindet, varm, omsorgsfuld og støttende.

For det tredje er der det overordnede aspekt, at **inddragelsen af forældre også skal ses i sammenhæng med inddragelse af barnet**, og dermed også en potentiel diskussion af, hvorvidt inddragelse af forældre altid er af 'det gode'. Vi har i denne vidensindsamling ikke fundet studier, der direkte beskæftiger sig med sammenhænge mellem inddragelse af barn/ung og inddragelse af for-ældre. Derfor kan der ikke konkluderes entydigt her.

Dog er det stadig sådan, som det også nævnes indledningsvis, at inddragel-sen af barn og forældre kan hænge meget tæt sammen. Det gælder for det første, fordi forældrene og barnets familiemæssige kontekst ofte er helt afgø-rende for barnets trivsel eller mistrivsel. For det andet er børn og unge følel-sesmæssigt forbundne med deres forældre, og det er derfor en balancegang mellem at samarbejde med og inddrage forældrene, og det at kunne beskytte barnet, hvis forældrene er de primære agenter i forhold til barnets mistrivsel (Cossar et al., 2016). Samtidig kan der også for det tredje være sådan, at børn og forældre har modstridende perspektiver, hvor socialrådgiveren skal balan-cere forældrenes myndighed som forældre i barnets liv og barnets egen ret til både beskyttelse og inddragelse (Archard & Skiveness, 2009). Det betyder, at

der potentielt set er mange situationer, hvor forældreinddragelsen kan komme under pres. Det kan fx være i forbindelse med akutte eller tvangsmæssige akutte beslutninger. Der kan være situationer, hvor børnene ikke ønsker deres forældres inddragelse, eller situationer, hvor forældre ikke kan deltage eller ikke ønsker inddragelse. Med baggrund i denne vidensindsamling kommer vi ikke disse dilemmaer meget nærmere.

Vi kan dog pege på to ting. Den ene er, at det i en overvejende stor andel af de inkluderede studier er forældrenes oplevelser af ikke at være inddraget eller ikke at få de rette betingelser for inddragelse, der er dominerende. Det er således det, der fylder for forældre, og samtidig et muligt billede på, at når inddragelse af forældre bliver svær eller udfordrende for socialrådgiveren, så er det måden, forældre mødes på af socialrådgiveren, samt eksklusion fra sagsbehandlingen, der fylder for forældre. Den anden ting handler om det menneskesyn, eller det forældresyn, som ligger til grund for socialrådgiverens arbejde og dermed også sagsbehandlingen. Uagtet hvilke dilemmaer eller udfordringer der kan være, hvordan skal forældrene så mødes? Måske kan det godt lykkes at tildele forældre værdi både som forældre og som mennesker – også når der træffes beslutninger, forældrene ikke er enige i – hvis man er sig sit forældresyn eller menneskesyn bevidst i socialt arbejde? Og måske behøver inddragelse af børn og inddragelse af forældre ikke nødvendigvis at være hinandens modsætninger – heller ikke i de tilfælde, hvor børn og forældre repræsenterer modstridende perspektiver og oplevelser (Villumsen & Berg, 2020)?

For det fjerde beskriver vi indledningsvis inddragelse som en proces, der foregår over tid. På baggrund af ovenstående resultater konkluderer vi, at inddragelse ikke kan udgøres af få selvstændige handlinger eller samtaler i praksis, fordi **inddragelse foregår over tid og i en relation**. Relationen og måden, forældrene mødes på, er det helt afgørende i forældrenes oplevelser af inddragelse og oplevelse af mulighed for inddragelse. Basalt set handler god inddragelse om, at forældre anerkendes og mødes på en måde, de finder værdig og respektfuld. Tillid spiller en rolle i relationen – dels hænger tillid sammen med empati og anerkendelse, dels er tillid en del af relationen, og dels spiller tillid eller manglen på samme en afgørende rolle i forhold til både positive og negative konsekvenser for inddragelse.

Inddragelse tager tid, og det kræver en rutinemæssig kontakt mellem forældre og socialrådgiver og ikke mindst tilgængelighed. Socialrådgiverens tilgængelighed for forældrene understøtter både inddragelsen og øger kvaliteten i myndighedssagsbehandlingen, fordi socialrådgiveren får et bedre kendskab til forældrene og familiens samlede situation.

Herudover foregår inddragelse på forskellige tidspunkter og på forskellig vis gennem et sagsforløb, og derfor er tid et element, man måske med fordel kan

have øje for i socialt myndighedsarbejde. Tid spiller en rolle. Undersøgellesfasen og selve sagsbehandlingen kan opleves som både forhastet og langsommelig på en og samme tid. Det vil sige, at forældre kan opleve, at sagsbehandlingen ind imellem går meget hurtigt og efterfølgende meget langsom. Det skaber to ting. For det første oplever forældre, at en lang undersøgelsesfase forværrer problemerne, fordi de ikke adresseres, mens undersøgelsen pågår. For det andet kan skiftet mellem hurtighed og langsommelighed i socialrådgiverens handlinger bevirke, at forældre stiller spørgsmålstegn ved socialrådgiverens troværdighed og kompetencer. Tid spiller en rolle og kan virke negativ på relationen, som igen er fundamentet og bindeleddet i inddragelse. Samlet set betyder det også, at når inddragelse er en proces, der sker over tid, så er forældrenes oplevelser ikke nødvendigvis statiske, men nogle, der kan flytte eller forandre sig over tid. Dermed er inddragelse noget, der skal arbejdes kontinuerligt med.

For det femte har der vist sig et yderligere aspekt i inddragelse som begreb og som praksis, som vi ikke i det indledende havde fokus på, nemlig **gennem-sigtighed i sagsbehandlingen**. Gennem-sigtighed både understøtter og skaber god forældreinddragelse. Forældre har behov for at forstå sagsbehandlingen og formålet med de enkelte skridt. Gennem-sigtighed handler også i høj grad om information og det at sikre, at forældrene har adgang til hyppig og tydelig formidlet information om både sagsbehandlingen og selve børnesagen.

For det sjette peger vi indledningsvis på, at **inddragelsen foregår i en magt-relation** (Nissen & Engen, 2021; Tembo & Studsrød, 2019), og at det alt andet lige må have indflydelse på, hvordan inddragelse opleves af forældre. Vi kan konkludere, at magtrelationen er meget klar for forældrene. Den opleves både i sagsbehandling og i den definitionsagt, socialrådgiveren besidder i processen. Enten oplever forældrene magten udøvet, eller også er de meget bevidste om, at den er der. Magten påvirker oftest negativt, så den hæmmer forældrenes muligheder for deltagelse og indflydelse. Vi kan derfor også konkludere, at det har betydning for oplevelsen af inddragelsen, at den foregår i en magtrelation, og at dette kalder på åbenhed og dialog med forældrene omkring den. Man skal samtidig også huske det indlejrede paradoks, som er i socialt myndighedsarbejde, hvor man med den ene hånd kan udøve myndighed, og med den anden hånd ønsker autonomi og medansvar fra forældre (Bekaert et al., 2021; Villumsen & Berg, 2020). Det er som udgangspunkt nogle vanskelige betingelser for inddragelse for både socialrådgiver og forældre.

For det syvende og sidste så peger vi på, at **inddragelse også kan ses som noget gradvist**, hvor det at blive set og hørt er fundamentet for, at indflydelse bliver mulig, og dermed at der sker en reel inddragelse (Villumsen & Berg, 2020). Det måske mest interessante, når man betragter vidensindsamlingens resultater, er, at forældrene i mange af de inkluderede studier peger på alt

det, der kommer før indflydelse. Det er ikke, fordi forældrene ikke ønsker indflydelse. Det gør de. Men mange af de inkluderede studier rapporterer om negative oplevelse af manglende indflydelse, og her er det alt det indledende, særligt i relationen mellem socialrådgiver og forældre, som er det afgørende. Hvis ikke relationen, tilliden og samarbejdet er etableret, så er der ikke plads til indflydelse, og dermed bliver reel inddragelse ikke en mulighed.

Samtidig peger resultaterne også på det helt grundlæggende hos forældre om at blive taget alvorligt og opleve sig troet på. I de tilfælde, hvor forældre oplever indflydelse, kan de se, at deres perspektiver indgår i sagsbehandlingen. Netop elementet omkring forældrenes oplevelse af, hvorvidt socialrådgiveren tror på det, de fortæller, har vi indledningsvis identificeret som et afgørende element i inddragelse. For vurderer socialrådgiveren ikke, at forældrene er troværdige i deres udsagn, vil forældrenes indflydelse med sandsynlighed også dale (Villumsen & Berg, 2020). Det synes netop at være tilfældet, at forældres indflydelse hænger sammen med, hvorvidt de bliver taget alvorligt og troet på af socialrådgiveren. Derfor er socialrådgiverens oplevelse og vurdering af forældrenes troværdighed et afgørende aspekt af inddragelse af forældre i myndighedssagsbehandling.

DEL 2

Dokumentation

6 Metode

Udgangspunktet for denne vidensindsamling er en protokol, hvori der ses en detaljeret fremstilling af de metodevalg, der er truffet. Arbejdet med vidensindsamlingen og denne rapport er således baseret på protokollen. Det betyder også, at protokollen har fungeret som et styringsværktøj i det metodiske arbejde. Protokollen blev inden igangsættelsen af vidensindsamlingen sendt i review hos det Advisory Board, der er tilknyttet Videnscenter om børneinddragelse og udsatte børns liv samt den faglige gruppe af forskere og analytikere i VIVE, som ligeledes er tilknyttet centeret.

I dette kapitel præsenterer vi litteratursøgningen, in- og eksklusionskriterier og metodiske valg i sammenhæng med de fire forskningsspørgsmål, der ligger til grund for vidensindsamlingen.

6.1 Søgning og inklusionskriterier

Formålet med vidensindsamlingen er at finde relevant eksisterende viden om biologiske forældres inddragelse i myndighedssagsbehandlingen på børn og unge-området.

Vi har inkluderet 38 studier i alt. De 38 studier er tilvejebragt og udvalgt på baggrund af en systematisk litteratursøgning i nationale, nordiske og internationale databaser og på baggrund af søgestrengede indeholdende udvalgte betegnelser for forældre, inddragelse, myndighedskonteksten og fokusområdet, altså udsathed hos børn og familier. Se Bilag 2 for den samlede oversigt over databaser samt overordnede søgekriterier. Der er søgt studier publiceret i årtallene 2012-2022, begge år inklusive. Endelig er der også afsøgt kendskab til relevante studier hos Advisory Boardet tilknyttet Videnscenter om børneinddragelse og udsatte børns liv.

For at sikre et systematisk og transparent grundlag for udvælgelsen af litteratur har vi opstillet en række in- og eksklusionskriterier, som den udvalgte litteratur er både screenet og kodet i relation til. Se Tabel 6.1.

Tabel 6.1 Kriterier for in- og eksklusion

Kriterier	Inkluderes	Ekskluderes
Population		
Målgruppe	Forældre, til børn og unge, hvor der er eller har været en børn og unge-sag i en kommunal forvaltning, fordi deres barn/børn er sårbare, i mistrivsel og har behov for støtte, eller der er begrundet bekymring eller mistanke herom, der gør, de deltager i myndighedssagsbehandling.	Forældre hvor der ikke er tale om inddragelse i myndighedssagsbehandling af deres barn/børn.
Interesse		
Perspektiver	Forældres egne erfaringer og perspektiver (evt. i kombination med andre aktørers perspektiver, herunder professionelle og børn/unge)	Perspektiver udelukkende baseret på andre aktører.
Kontekst		
Geografi	Kontekst: primært Danmark, Norge, Sverige, andre vestlige lande, dvs. Vesteuropa, Nordamerika, New Zealand og Australien.	Andre lande.
Afgrænsning		
Periode	2012-2022 (begge år inklusive).	Andre år.
Sprog	Dansk, norsk, svensk, engelsk.	Andre sprog.
Publikationstype	Empiriske enkelt studier, ph.d.-afhandlinger, rapporter, evalueringer, udredninger med beskrivelse af data samt metode.	Publikationer uden eller med mangelfuld data- og metodebeskrivelse.
Studietype	Empiriske primære studier, dvs. studier med selvstændig indsamlet empiri blandt forældre. Samfundsvidenskabelige studier primært fra fagområdet socialt arbejde og tilstødende fagområder, fx sociologi, politologi, psykologi og jura.	Studier der er introducerende, teoretiske, historiske, juridiske eller bygger på analyser af sekundære kilder (fx forskningsoversigter og reviews, der sammenfatter eksisterende forskning og undersøgelser). Håndbøger, pjecer, simple evalueringer og udredninger, inspirationsmateriale, pilotstudier, udviklingsprojekter, bacheloropgaver og specialer.

Ved både screening og særligt ved fuldtæklæsning valgte vi herudover to yderligere kriterier for in- og eksklusion, fordi vi vurderede, at det var nødvendigt for at sikre formålet med vidensindsamlingen samt kvaliteten i data. Det ene handlede om dobbelt datasæt dvs. artikler med samme forfattere og med udgangspunkt i samme datasæt. Her har vi udvalgt den artikel med det mest relevante budskab i relation til formålet med denne vidensindsamling, og ekskluderet den anden. Det har vi gjort for ikke at få en overrepræsentation af bestemte undersøgelses resultater i det samlede billede. Det andet handlede om kvalitet. Vi inkluderede her udelukkende fagfællebedømte publikationer (ph.d.-afhandlinger og videnskabelige artikler) samt studier med den bedst

mulige kvalitet. Idet vi har som formål at indsamle viden om forældrenes oplevelser, er en betydelig af de inkluderede studier baseret på kvalitative data. Disse artikler kan desværre svinge i kvalitet i relation til alment kendte videnskabelige principper om fx gennemsigtighed, og vi har valgt kun at inkludere studier, der redegør for datagrundlag og metodiske valg i relation til data.

6.2 Screening og kodning af studier

Søgning, screening og kodning af de indsamlede studier foregik i fire faser. I første fase fremsøgte vi 2.832 studier i de anvendte databaser⁹. Søgningen foregik i foråret 2022. Se Bilag 2 for den samlede oversigt over databaser samt overordnede søgekriterier. I anden fase gennemgik og screenede vi samtlige referencer på titel- og abstract-niveau i relation til potentiel relevans. Fase 2 gav 105 potentielt relevante studier. I fase 3 kodedes de 105 potentielt relevante studier gennem en første og mere overordnet læsning og vurdering af relevans. Heri skete også en screening for fagfællebedømte publikationer (ph.d.-afhandlinger og videnskabelige artikler).

For hvert studie er der for overblikkets skyld angivet:

- forfatter og publikationsdetaljer
- land/nationalitet på studiet
- problemstillingen, som undersøges
- den/de metodiske tilgange og det empiriske grundlag
- i begrænset omfang baggrund og teori
- hovedvægt på resultater og konklusioner.

Fase 3 gav i alt 63 potentielt relevante studier.

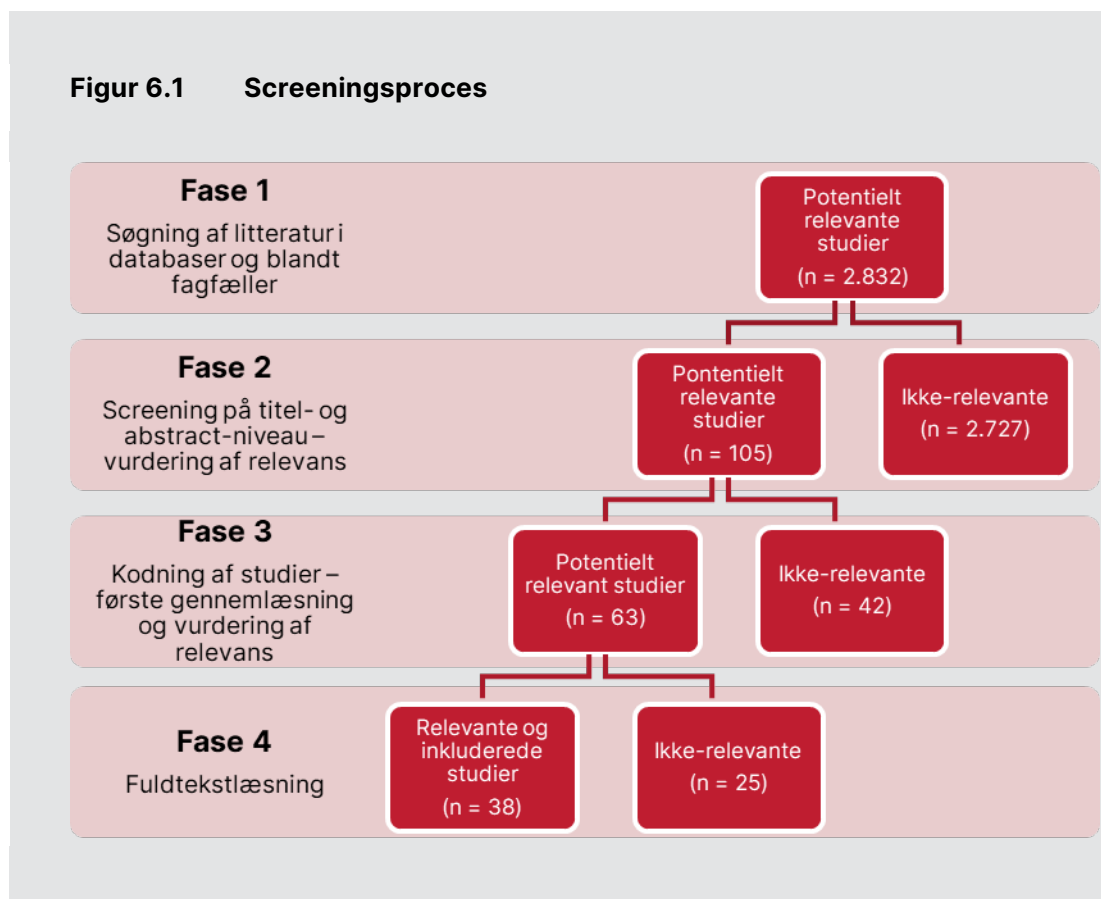
I fase 4 blev de 63 studier vurderet gennem en fuldtekstlæsning. Her blev 25 studier ekskluderet, fordi de ved ikke opfyldte et eller flere af ovennævnte eksklusionskriterier¹⁰.

Den samlede screeningsproces ses i nedenstående Figur 6.1.

⁹ Vi modtog desværre ingen forslag til andre studier, hvorfor vidensindsamlingen udelukkende er baseret på søgning i databaser.

¹⁰ 22 referencer ekskluderes på relevans, 2 ekskluderes på at være dobbelt datasæt (hvor vi allerede har en artikel fra samme datasæt med samme eller mere relevant budskab i relation til formålet med denne vidensindsamling), og en reference ekskluderes på kvalitet, da artiklen ikke indeholder metodebeskrivelser.

Figur 6.1 Screeningsproces

Kilde: VIVE

6.3 Forskningsspørgsmål og analytisk tilgang

I denne vidensindsamling ønsker vi at besvare følgende forskningsspørgsmål:

1. Hvilke elementer af mere gennemgående karakter ses der i forældres oplevelser af og erfaringer med inddragelse i myndighedssagsbehandling?
2. Hvilke faktorer er relateret til henholdsvis positive og negative oplevelser af og erfaringer med inddragelse? Herunder: Hvad er kendetegnende for, hvad forældrene oplever som god inddragelse?
3. Er der bestemte oplevelser og erfaringer knyttet til bestemte målgrupper af enten forældre eller børn?
4. Hvordan oplever forældrene sammenhængen mellem deres egen inddragelse og inddragelsen af deres barn/børn?

Som analytisk strategi har vi arbejdet med indholdsanalyse (content analysis), hvori man gennem en systematisk klassifikationsproces former koder og identificerer temaer og mønstre i data. Vi har primært her valgt en induktiv strategi, hvor koder og temaer genereres med baggrund i data og med udgangspunkt i de ovenstående forskningsspørgsmål. Spørgsmål 1 besvares gennem en såvel manifest som latent indholdsanalyse, hvor vi både koder de meget tydelige elementer i data og samtidig prøver at sammenstille disse med henblik på at analysere en mere latent og underliggende mening (Cho & Lee, 2014; Bengtsson, 2016). Vi har i vores kodning af samtlige spørgsmål anvendt datadisplays og matrix-fremstillinger og kondenseringer af data (Miles et al., 2014). De resterende spørgsmål kodes primært som manifesterede analyser og er således primært deskriptive.

Konkret betyder dette, at vi ved spørgsmål 1 har fulgt følgende proces:

Manifest analyse:

1. Åben kodning i forhold til det konkrete forskningsspørgsmål
2. Formulering af foreløbige koder
3. Kodning (21 koder)
4. Kategorisering af koder (koderne kategoriseres indholdsmæssigt i relation til enten socialrådgiver væremåde/relation til forældre (5), sagsbehandling (14), delte koder (2) samt øvrige (2))
5. Udvikling af elementer inden for inddragelse (socialrådgiver væremåde og sagsbehandling).

Latent analyse (for at kunne svare på, hvad er kendetegnende for god inddragelse):

1. Analyse af forholdet mellem koder, kategorier og temaer. Altså hvordan hænger de forskellige elementer inden for kategorien 'socialrådgiver væremåde/relation til forældre' sammen?

Ved de resterende tre forskningsspørgsmål har vi fulgt følgende proces:

1. Åben kodning i forhold til det konkrete forskningsspørgsmål
2. Formulering af foreløbige koder
3. Kodning og revision af koder
4. Udvikling af temaer.

Ved at anvende en indholdsanalyse sker der således også en datareduceringsproces, fordi man fokuserer på de dele af data, der besvarer de stillede forskningsspørgsmål (Cho & Lee, 2014). Det betyder også, at der kan være indhold i de inkluderede studier, som ikke præsenteres i denne vidensindsamling, fordi det netop ikke var direkte relevant for et eller flere af de stillede spørgsmål.

I Bilag 1 kan du se et deskriptivt overblik over de inkluderede studier, så man som læser kan danne sig et overblik over det grundlag, vidensindsamlingen hviler på.

6.4 Forbehold

Der er altid forskellige forbehold at tage i forbindelse med forskningsarbejde. Man kan fx altid stille spørgsmålstejn ved eller foretage andre valg i relation til søgninger, in- og eksklusion samt analytisk strategi. Men herudover er der et par elementer, vi gerne vil rette opmærksomheden mod.

For det første har vi søgt i en både nordisk og international kontekst. Det kan have betydning for resultaternes anvendelighed, idet de internationale kontekster, som fx USA, er sociopolitisk meget forskellige, forskellige i forhold til socioøkonomiske status for børn og familier, ligesom deres sociale servicesystem i USA er anderledes. Der er fx i USA et Child Protection System til forskel fra et nordisk børne- og familievelfærdssystem. I Norden er sociale indsatser typisk universelle og målrettet barnet og barnets umiddelbare omgivelser med et stærkt fokus på at bevare og hjælpe familien (Pösö et al. (2013). Det nordiske system har til formål at forebygge børns mistrivsel og omsorgssvigt af børn, hvorfor tærsklen for intervention eller indblanding fra det sociale systems side er lavere end i et Child Protection System (Gilbert et al., 2011). I sidstnævnte er der i stedet et stærkt fokus på tilstedeværelsen af omsorgssvigt og overgreb, og derfor ses der primært en intervention, når skaden er sket så at sige (Gilbert, 2007; Gilbert et al., 2011; Kriz & Skivenes, 2013). Pointen med at fremhæve de forskellige typer af systemer er naturligvis, at den viden, der skabes i tilknytning til andre og ikke-sammenlignelige kontekster i forhold til en dansk sammenhæng, skal læses med forbehold, fordi man ikke direkte kan overføre viden fra en kontekst til en anden. Det samme gør sig gældende for graden af udsathed. Den kan variere mellem sociopolitiske kontekster, og tærsklen for såvel intervention og anbringelse kan være meget forskellig, hvorfor udsathed hos et barn i en kontekst som fx USA ikke ukritisk kan sammenlignes med udsathed hos et barn i en dansk kontekst.

Det sidste forbehold, vi gerne vil pege på, er socialarbejderen som sådan. Denne kan også have forskellige opgaver og beføjelser alt efter type af socialt

servicesystem. Herudover kan socialrådgiverens uddannelse også variere betydeligt mellem lande. Det betyder derfor også, at forældrenes oplevelse af sagsbehandlingen kan være påvirket af et eller flere af disse forhold, og det kan være svært at sige, hvor meget eller på hvilken måde, fordi socialrådgiverens opgaver i forhold til familien ofte ikke er tydeligt i den enkelte reference. Vi har dog stadig in- og ekskluderet i relation til, hvorvidt der er tale om en myndighedskontekst eller ej.

Litteratur

Ankestyrelsen (2021a). *Børnesagsbarometret 2021*. København: Ankestyrelsen.

Ankestyrelsen (2021b). *Inddragelse af børn og unge ved valg af indsats og opfølgning*. København: Ankestyrelsen.

Arbeiter, E., & Toros, K. (2017). Parental engagement in child protection assessment: A qualitative analysis of worker and parent perspectives. *International Social Work, 60*(6), 1469-1481.

Archard, D., & Skivenes, M. (2009). Hearing the child. *Child & Family Social Work, 14*(4), 391-399.

Bengtsson, M. (2016). How to plan and perform a qualitative study using content analysis. *Nursing Plus Open, 2*, 8-14.

Bekaert, S., Paavilainen, E., Shecke, H., Baldacchino, A., Jouet, E., Zabłocka – Żytka, L., ... & Appleton, J. V. (2021). Family members' perspectives of child protection services, a metasynthesis of the literature. *Children and Youth Services Review, 128*, 1-13.

Bell, L., Lewis-Brooke, S., Herring, R., Lehane, L., & O'Farrell-Pearce, S. (2021). Mothers' voices: Hearing and assessing the contributions of 'birth mothers' to the development of social work interventions and family support. *British Journal of Social Work, 51*(6), 2019-2037.

Bengtsson, T. T., & Henze-Pedersen, S. (2022). *Børn og unges inddragelse i myndighedssagsbehandling på børne- og ungeområdet: En vidensindsamling under Videnscenter om børneinddragelse og udsatte børns liv*. København: VIVE.

Bengtsson, T. T., & Karmsteen, K. (2021). Recognition of parental love: Birth parents' experiences with cooperation when having a child placed in family foster care in Denmark. *British Journal of Social Work, 51*(6), 2001-2018.

Bengtsson, T. T., & Olsen, R.F. (2021). *Kortlægning af viden om kvalitet i sagsbehandlingen på børne- og ungeområdet: Et litteraturstudie af danske publikationer*. København: VIVE.

Bouma, H., Grietens, H., López López, M., & Knorth, E. J. (2020). Learning from parents: A qualitative interview study on how parents experience their

- journey through the Dutch child protection system. *Child & Family Social Work, 25*, 116-125.
- Boutanquoi, M., Ansel, D., & Bournel-Bosson, M. (2020). Parent-professional interviews in child protection: Comparing viewpoints. *Child & Family Social Work, 25*, 107-115.
- Brandon, M., Philip, G., & Clifton, J. (2019). Men as fathers in child protection. *Australian Social Work, 72*(4), 447-460.
- Charest-Belzile, D., Drapeau, S., & Ivers, H. (2020). Parental engagement in child protection services: A multidimensional, longitudinal and interactive framework. *Children & Youth Services Review, 116*, 1-8.
- Cheng, T. C., & Lo, C. C. (2016). Linking worker-parent working alliance to parent progress in child welfare: A longitudinal analysis. *Children and Youth Services Review, 71*, 10-16.
- Cho, J. Y., & Lee, E. H. (2014). Reducing confusion about grounded theory and qualitative content analysis: Similarities and differences. *The Qualitative Report, 19*(32), 1-21.
- Coady, N., Hoy, S. L., & Cameron, G. (2013). Fathers' experiences with child welfare services. *Child & Family Social Work, 18*(3), 275-284.
- Coakley, T. M. (2013). An appraisal of fathers' perspectives on fatherhood and barriers to their child welfare involvement. *Journal of Human Behavior in the Social Environment, 23*(5), 627-639.
- Corby, B., Millar, M., & Young, L. (1996). Parental participation in child protection work: Rethinking the rhetoric. *The British Journal of Social Work, 26*(4), 475-492.
- Corradini, F., & Panciroli, C. (2021). Child protection assessment: The point of view of service users in an Italian study. *Child & Family Social Work, 26*(3), 467-475.
- Cossar, J., Brandon, M., & Jordan, P. (2016). 'You've got to trust her and she's got to trust you': Children's views on participation in the child protection system. *Child and Family Social Work, 21*(1), 103-112.
- Damiani-Taraba, G., Dumbrill, G., Gladstone, J., Koster, A., Leslie, B., & Charles, M. (2017). The evolving relationship between casework skills, engagement, and positive case outcomes in child protection: A structural equation model. *Children and Youth Services Review, 79*, 456-462.

- Darlington, Y., Healy, K., Yellowlees, J., & Bosly, F. (2012). Parents' perceptions of their participation in mandated family group meetings. *Children and Youth Services Review, 34*(2), 331-337.
- D'Cruz, H., & Gillingham, P. (2014). Improving child protection services: Australian parents' and grandparents' perspectives on what needs to change. *Practice, 26*(4), 239-257.
- Ellem, K., Wilson, J., & Chenoweth, L. (2016). When families relinquish care of a child with a disability: Perceptions from birthmothers. *Australian Social Work, 69*(1), 39-50.
- Estefan, L. F., Coulter, M. L., VandeWeerd, C. L., Armstrong, M., & Gorski, P. (2012). Receiving mandated therapeutic services: Experiences of parents involved in the child welfare system. *Children and Youth Services Review, 34*(12), 2353-2360.
- Fuller, T. L., Pacey, M. S., & Schreiber, J. C. (2015). Differential response family assessments: Listening to what parents say about service helpfulness. *Child Abuse & Neglect, 39*, 7-17.
- Fylkesnes, M. K., Iversen, A. C., & Nygren, L. (2018). Negotiating deficiency: Exploring ethnic minority parents' narratives about encountering child welfare services in Norway. *Child & Family Social Work, 23*(2), 196-203.
- Fylkesnes, M. K., & Netland, M. (2012). God praksis i møte med etniske minoritetsfamilier i barnevernet: Saksbehandleres og foreldres erfaringer. *Tidsskriftet Norges Barnevern, 89*(4), 221-235.
- Ghaffar, W., Manby, M., & Race, T. (2012). Exploring the experiences of parents and carers whose children have been subject to child protection plans. *British Journal of Social Work, 42*(5), 887-905.
- Gladstone, J., Dumbrill, G., Leslie, B., Koster, A., Young, M., & Ismaila, A. (2012). Looking at engagement and outcome from the perspectives of child protection workers and parents. *Children & Youth Services Review, 34*(1), 112-118.
- Gladstone, J., Dumbrill, G., Leslie, B., Koster, A., Young, M., & Ismaila, A. (2014). Understanding worker-parent engagement in child protection casework. *Children and Youth Services Review, 44*, 56-64.
- Gilbert, N. (ed.) (2007). *Combatting Child Abuse: International Perspectives and Trends*. Oxford: Oxford University Press.

- Gilbert, N., Parton, N., & Skivenes, M. (eds.) (2011). *Child Protection Systems: International Trends and Orientations*. Oxford: Oxford University Press.
- Hart, R. (1997). *Children's Participation: The Theory and Practice of Involving Young Citizens in Community Development and Environmental Care*. New York: UNICEF.
- Havnen, K. J. S., Christiansen, Ø., Ljones, E. H., Lauritzen, C., Paulsen, V., Jarlby, F., & Vis, S. A. (2020). *Å medvirke når barnevernet undersøker: En studie av barn og foreldres medvirkning i barnevernets undersøkelsesarbeid*. Tromsø: Regionalt kunnskapssenter for barn og unge, Nord (RKBU Nord).
- Hestbæk, A., Strandby, M. W., & Jensen, H. L. S. (2021). *Fra dokumentation til dialog i børnesager: Slutevaluering af frikommuneforsøg på børneområdet i Gladsaxe, Guldborgsund og Ikast-Brande Kommuner*. København: VIVE.
- Jackson, S., Kelly, L., & Leslie, B. (2017). Parental participation in statutory child protection intervention in Scotland. *British Journal of Social Work*, 47(5), 1455-1463.
- Jackson, S., Kelly, L., & Leslie, B. (2020). Parental participation in child protection case conferences. *Child & Family Social Work*, 25(2), 421-429.
- Jensen, B. S. (2014). *Inddragelse af udsatte børn og unge i socialt arbejde: Udvidet inddragelse eller symbolsk retorik? Ph.d.-afhandling*. Aalborg: Aalborg Universitets Forlag.
- Jørgensen, L., & Kabel, S. (2006). *Forældreinddragelse – til barnets bedste: Rør ikke ved min datters hestehale uden at spørge mig først*. København: Børnesagens Fællesråd.
- Kemp, S. P., Marcenko, M. O., Lyons, S. J., & Kruzich, J. M. (2014). Strength-based practice and parental engagement in child welfare services: An empirical examination. *Children and Youth Services Review*, 47, 27-35.
- Kojan, B. H., & Storhaug, A. S. (eds.) (2021). *Barnevern og sosioøkonomisk ulikhet - sammenhenger, forståelser og ansvar*. Trondheim: Institutt for sosialt arbeid - NTNU.
- Kriz, K., & Skivenes, M. (2013). Systemic differences in views on risk: A comparative case vignette study of risk assessment in England, Norway and the United States (California). *Child and Youth Services Review*, 35(11), 1862-1870.

- Lehtme, R., & Toros, K. (2020). Parental engagement in child protection assessment practice: Voices from parents. *Children and Youth Services Review, 113*, 1-11.
- Lundy, L. (2007). "Voice" is not enough: Conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *British Educational Research Journal, 33*(6), 927-942.
- Merkel-Holguin, L., Hollinshead, D. M., Hahn, A. E., Casillas, K. L., & Fluke, J. D. (2015). The influence of differential response and other factors on parent perceptions of child protection involvement. *Child Abuse & Neglect, 39*, 18-31.
- Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldana, J. (2014). *Qualitative Data Analysis: A Methods Sourcebook*. Los Angeles, CA: SAGE.
- Moesby-Jensen, C. K. (2019). Forældre til børn med autismespektrumforstyrrelser eller ADHD og deres oplevelser af samarbejdet med myndighedsrådgivere. In: Moesby-Jensen, C. K., & Moesby-Jensen, T. (eds.): *Diagnoser i myndighedsarbejde: Børn og unge med autisme eller ADHD* (pp. 177-204). Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Nissen, M. A., & Engen, M. (2021). Power and care in statutory social work with vulnerable families. *Ethics and Social Welfare, 15*(3), 279-293.
- Petersen, S. K. (2018). Parents' experiences of child protection practice in Denmark. *Child & Family Social Work, 23*(4), 609-616.
- Petersen, M., & Kornerup, I. (eds.) (2021). *Børn som deltagere i professionel praksis: Åbninger, muligheder og rettigheder*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Philip, G., Clifton, J., & Brandon, M. (2019). The trouble with fathers: The impact of time and gendered-thinking on working relationships between fathers and social workers in child protection practice in England. *Journal of Family Issues, 40*(16), 2288-2309.
- Pösö, T., Skivenes, M., & Hestbæk, A. (2013). Child protection systems within the Danish, Finnish and Norwegian welfare states – Time for a child centric approach?. *European Journal of Social Work, 17*(4), 475-490.
- Robertson, S. C., Sinclair, C., & Hatala, A. R. (2022). Indigenous mothers' experiences of power and control in child welfare: Families being heard. *Journal of Social Work, 22*(2), 303-322.

- Samsonsen, V., & Willumsen, E. (2015). Narratives from parents in England and Norway: Power and emotions in child protection assessments. *Journal of Comparative Social Work, 10*(1), 6-30.
- Schreiber, J. C., Fuller, T., & Pacey, M. S. (2013). Engagement in child protective services: Parent perceptions of worker skills. *Children and Youth Services Review, 35*(4), 707-715.
- Sheerin, F. K., Keenan, P. M., & Lawler, D. (2013). Mothers with intellectual disabilities: Interactions with children and family services in Ireland. *British Journal of Learning Disabilities, 41*(3), 189-196.
- Skiveness, M. (2020). Why don't children participate?: <https://discretion.uib.no/why-dont-children-participate/>
- Smithson, R., & Gibson, M. (2017). Less than human: A qualitative study into the experience of parents involved in the child protection system. *Child & Family Social Work, 22*(2), 565-574.
- Socialstyrelsen (2012). *Håndbog i forældresamarbejde: Forældresamarbejde og -støtte ved anbringelser af børn og unge*. Odense: Socialstyrelsen.
- Storhaug, A. S., & Kojan, B. H. (2017). Emergency out-of-home placements in Norway: Parents' experiences. *Child & Family Social Work, 22*(4), 1407-1414.
- Studsrød, I., Willumsen, E., & Ellingsen, I. T. (2014). Parents' perceptions of contact with the Norwegian child welfare services. *Child and Family Social Work, 19*(3), 312-320.
- Taylor, B. L., Mosse, L., & Stanley, N. (2019). Experiences of social work intervention among mothers with perinatal mental health needs. *Health & Social Care in the Community, 27*(6), 1586-1596.
- Tembo, M. J., & Studsrød, I. (2019). Parents' emotional experiences of their contact with the child welfare services: A synthesis of previous research - A research review. *Nordic Social Work Research, 9*(2), 184-198.
- Thomas, N. (2007). Towards a theory of children's participation. *International Journal of Children's Rights, 15*(2), 199-218.
- Thrana, H. M., & Fauske, H. (2014). The emotional encounter with child welfare services: The importance of incorporating the emotional perspective in parents' encounters with child welfare workers. *European Journal of Social Work, 17*(2), 221-236.

- Tilbury, C., & Ramsay, S. (2018). A systematic scoping review of parental satisfaction with child protection services. *Evaluation and Program Planning, 66*, 141-146.
- Villumsen, A. M. A. (2018a). Mellem socialrådgiver og familie. In: Villumsen, A. M. (ed.): *Helhedsorienteret socialt arbejde med udsatte familier* (pp. 191-207). København: Akademisk Forlag.
- Villumsen, A. M. A. (2018b). Familiernes stemme om helhedsorienteret socialt arbejde. In: Villumsen, A. M. (ed.): *Helhedsorienteret socialt arbejde med udsatte familier* (pp. 175-190). København: Akademisk Forlag
- Villumsen, A. M. A., & Berg, L. S. (2020). Forældre og børns rettigheder i socialt myndighedsarbejde med udsatte familier: inddragelse, indflydelse og deltagelse. In: Jacobsen, A. F., & Hestbæk, A. (eds.): *Børns rettigheder: I socialfagligt og pædagogisk perspektiv* (pp. 185-199). København: Akademisk Forlag.
- Villumsen, A. M., & Jensen, B. S. (2022). Inddragelse som begreb og praksis. In: Hougaard, M., & Højberg, L. R. (eds.): *Socialt arbejde med børn, unge og familier*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Warming, H. (2006). "How can you know? You're not a foster child": Dilemmas and possibilities of giving voice to children in foster care. *Children, Youth and Environments, 16*(2), 28-50.
- Wilkins, D., & Forrester, D. (2021). What do parents think about statutory child and family social work services in the UK?. *British Journal of Social Work, 51*(6), 2210-2227.
- Xu, Y., Ahn, H., & Bright, C. L. (2017). Family involvement meetings: Engagement, facilitation, and child and family goals. *Children and Youth Services Review, 79*, 37-43.
- Yatchmenoff, D. K. (2005). Measuring client engagement from the client's perspective in nonvoluntary child protective services. *Research on Social Work Practice, 15*(2), 84-96.

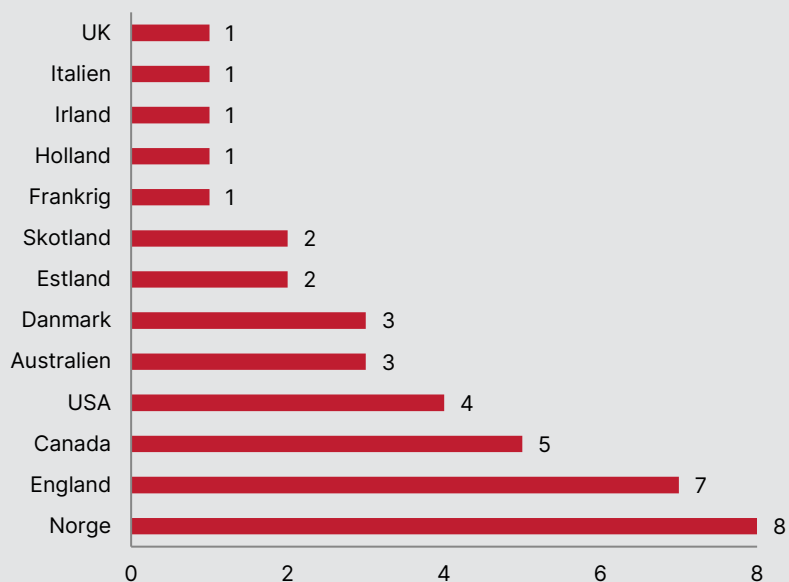
Bilag 1 Deskriptivt overblik over de enkelte studier

Bilag 1 er et deskriptivt overblik over de inkluderede studier.

Først præsenteres en optælling af de inkluderede studier i relation til nationalitet og årstal. Dernæst ses alle de inkluderede studier indsat i en tabel, der for hvert enkelt studie viser referencen, nationalitet, metode, årstal og fokus.

Bilagsfigur 1.1 Lande

Figuren viser, i hvilke lande studierne undersøger forældreinddragelse, dvs. hvor data er indsamlet.

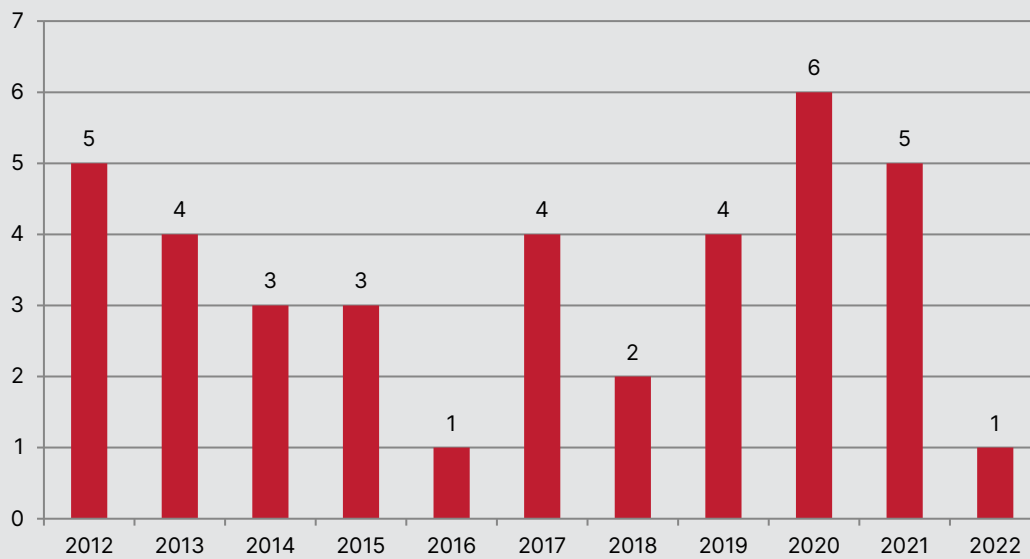

Note: Der er 39 lande registreret ud af de 38 studier, fordi ét studie baserer sig på både norske og engelske data, hvorfor det tæller med i begge landes opgørelser. Vi har desuden talt UK og England separat, da ét studie inddrager data fra hele UK, mens de øvrige studier kun baserer sig på eksempelvis engelske data.

Kilde: VIVE, egen opgørelse.

Bilagsfigur 1.2 Årstal

Figuren viser studiernes udgivelsesår.

Kilde: VIVE, egen opgørelse

Bilagstabel 1.1 Deskriptivt overblik over 38 inkluderede studier

Forfatter(e)	Land	Metode	År	Fokus
Arbeiter & Toros, 2017	Estland	Kvalitativt studie; semistrukturerede dybdegående interviews med 11 forældre og child protection workers.	2017	'Engagement' i child protection
Bell et al., 2021	England	10 biologiske mødre Kvalitative interviews ud fra en short list af spørgsmål	2021	Hvordan de biologiske mødre oplevede tabet af deres børn og den hjælp eller mangel på samme som de fik i forbindelse hermed.
Bengtsson & Karmsteen, 2021	Danmark	Toogtyve dybdegående kvalitative semistrukturerede interviews med forældre til anbragte børn	2021	Forældres samarbejde i forbindelse med deres barns børnesag.
Bouma et al., 2020	Holland	Kvalitativ interviewundersøgelse med 20 forældre.	2020	Kvaliteten af forældrenes erfaringer med child welfare
Boutanqui, Ansel & Bournel-Bosson, 2020	Frankrig	13 Kvalitative interviews	2020	Forholdet mellem professionel og forælder
Brandon, Philip & Clifton, 2019	England	Mixed methods – longitudinell casestudie og interviews med 35 mænd (2 gange på et år) plus en kontekstualisering med kvantitative data fra 150 sager – igen med fokus på mænds involvering.	2019	Fædre og deres perspektiver på involvering i børnebeskyttelsessystemet
Charest-Belzile, Drapeau & Ivers, 2020	Canada	Forældre fra Quebec, Canada (n = 123), der havde mindst et barn anbragt uden for hjemmet, deltog i 2 telefoniske interviews baseret på validerede spørgeskemaer.	2020	Parental Engagement som fremmede for en hel række forhold, også for barnet. Artiklen undersøger hvordan det sker.
Coady, Hoy & Cameron, 2013	Canada	Kvalitativ analyse af 18 fædre i det sydvestlige Ontario i Canada.	2013	Fædres oplevelse af Child Protection
Coakley, 2013	USA	Semi-strukturerede interviews (29 spørgsmål vedr. deres opfattelse af child welfare systemet og deres rolle som fædre)	2013	'Involvement' i Child Protection

Forfatter(e)	Land	Metode	År	Fokus
Corradini & Panciroli, 2021	Italien	Kvalitativ, 16 semistrukturerede interviews.	2021	'Assessment' er fokus for undersøgelsen, specifikt undersøgelse af 'parental skills'.
Darlington et al., 2012	Australien	Interviews med 10 forældre (5 mødre og 5 fædre), der deltog i formelle beslutningsfora for børnevelfærd (Familiegruppemøder) i Brisbane, Australien	2012	Mødre og fædres erfaringer med familiegruppe møder: 'The New Zealand model of family group conferencing (FGC)'.
D'Cruz & Gillingham, 2014	Australien	Eksplorativt kvalitativt studie med semistrukturerede dybdegående kvalitative interviews med ni forældre og bedsteforældre (ingen skelnen analytisk).	2014	Bedsteforældre og forældres erfaringer med 'child protection investigations'.
Ellem, Wilson & Chenoweth, 2016	Australien	Narrative interviews med fire mødre	2016	Mødres erfaringer med frivilligt at overdrage omsorgen for deres barn med handicap ('relinquishment').
Fuller, Pacey & Schreiber, 2015	USA	Kvalitative telefoninterviews med 20 forældre	2015	Deres oplevelse med 'child protection services' generelt, forholdet til caseworkeren samt den hjælp/støtte de modtager
Fylkesnes & Netland, 2012	Norge	Kvalitative interviews med seks forældre med etnisk minoritetsbaggrund og deres socialrådgivere	2012	Samarbejde ('collaborative relationships') for forældre med etnisk minoritetsbaggrund.
Fylkesnes, Iversen & Nygren, 2018	Norge	Semistrukturerede kvalitative interviews med 11 deltagere.	2018	Hvordan systemet påvirker de etniske minoritetsforældres positionering som mangelfulde forældre, og hvordan opfattes, forhandles og udfordres det.
Ghaffar, Manby & Race, 2012	England	Kvalitativ undersøgelse i tre lokale myndighedsområder ved hjælp af selvrapporteringsdata fra forældre og omsorgspersoner til børn der er omfattet af børnebeskyttelsesplaner, ved hjælp af 42 semistrukturerede interviews.	2012	Forældres erfaringer med 'child protection' processer, herunder inddragelse og hvordan oplysninger gives videre og vurderes i sagsbehandlingen. Fokus også på påvirkning af forældreene.
Gladstone et al., 2012	Canada	Mixed Methods. Kvantitative og kvalitative data blev indsamlet gennem personlige interviews med 131 dydere af medarbejdere og forældre fra 11 børnebeskyttelsesorganer i Ontario, Canada.	2012	Undersøge, hvad der fremmer engagement mellem forældre og socialrådgivere i en myndighedskontekst, og fastslå forholdet mellem et sådant engagement og resultatet af interventionen.
Gladstone et al., 2014	Canada	Kvantitative data gennem personlige interviews med børneforsorgsmedarbejdere og forældre, der modtager børnebeskyttelsesydelse fra 11 børneforsorgskontorer (CAS) i Ontario, Canada	2014	'Engagement'. 1) Hvilke nøglefærdigheder i sagsbehandlingen forklarer forældrenes engagement? 2) Hvilke nøglefær-

Forfatter(e)	Land	Metode	År	Fokus
				digheder i sagsbehandlingen forklarer medarbejder- nes engagement? 3) Hvilke kontekstuelle faktorer er forbundet med forældrenes engagement?
Havnen et al., 2020	Norge	Flere datakilder, kvantitative og kvalitative data fra journalstudie af i alt 1.123 sager, 6 interviews med børn, 12 interviews med forældre og 11 interviews med kontaktpersoner.	2020	Børns og forældres deltagelse i beslutninger om børns velfærd: 1) Hvordan deltager børn og forældre i det børnefag- lige undersøgelsesarbejde? 2) Hvilken indflydelse har børn og forældre på børne- forsorgens vurderinger og beslutninger? 3) Hvordan oplever børn og forældre børneforsor- gens undersøgelsesarbejde? 4) Hvad er børnenes og forældrenes syn på samar- bejdet med børneforsorgstjenesten?
Jackson, Kelly & Leslie, 2017	Skotland	Kvalitative interviews med 11 forældre.	2017	Participation.
Jackson, Kelly & Leslie, 2020	Skotland	12 kvalitative interviews med forældre/bedsteforæl- dre	2020	Deltagelse i CPCC (child protection case confer- ences).
Kojan & Storhaug, 2021	Norge	Projektet består af to delundersøgelser, en register- undersøgelse og undersøgelsen 'The case of the child'. Registerundersøgelsen er en retrospektiv ko- horteundersøgelse, hvor der sammenkobles børne- forsorgsstatistik og aggregerede registre fra Norges Statistik.	2021	Lav socioøkonomisk status familier i Norge, herunder også forældrenes erfaringer. Hertil teoretisk fokus på emotioner.
Lehtme & Toros, 2020	Estland	Semistrukturerede kvalitative interviews med 11 for- ældre.	2020	Engagement.
Merkel-Holguin et al., 2015	USA	Kvantitativ faktoranalyse af survey-besvarelser fra 398 forældre fra Colorado og 1.132 fra Illinois, der blev tilfældigt tildelt to forskellige typer interventio- ner; 'assessment' eller 'intervention'.	2015	Trækker på et engagement framework. Undersøger både undersøgelse og intervention.
Moesby-Jensen, 2019	Danmark	Kvalitativ undersøgelse	2019	Oplevelser med myndighedsarbejde hos forældre med børn og unge med autisme og ADHD.
Petersen, 2018	Danmark	Semistrukturerede interviews med 17 forældre, der har oplevet en vurderingsproces i Danmark	2018	Hvorfor selv forældre, som selv søger hjælp, primært har negative oplevelser.

Forfatter(e)	Land	Metode	År	Fokus
Philip, Clifton & Brandon, 2019	England	Mixed methods, et kvalitativt longitudinelt studie af mænd med kontakt til systemet: interviews, fokus-grupper og case-studier – suppleret af en bredere primært kvantitativ afdækning af 150 sager.	2019	Fokus på mænd/fædres oplevelser.
Robertson, Sinclair & Hatala, 2022	Canada	Kvalitative interviews med 12 mødre i Manitoba, Canada.	2022	Mødres med etnisk minoritetsbaggrund og deres oplevelser af child protection.
Samsonsen & Willumsen, 2015	Norge OG England	10 interviews med 11 forældre, som har oplevet mindst én vurdering ('assessment'), 5 fra Norge og 6 fra England	2015	Forældres oplevelser med 'child assessment'
Schreiber, Fuller & Pacey, 2013	USA	Semistrukturerede interviews, besøgsinterviews, telefoninterviews med 40 forældre/familier, som ikke tidligere har været i kontakt med systemet, og som selv har sagt ja ('lavrisiko' i amerikansk kontekst).	2013	Engagement. Fokus på 'worker skills and qualities', særligt på de første besøg/møder.
Sheerin, Keenan & Lawler, 2013	Irland	Semistrukturerede interviews med fire mødre med kognitive handicap.	2013	Mødre med kognitive handicap og deres oplevelser, fokuseret på tidlig graviditet og fødsel og perioden derefter.
Smithson & Gibson, 2017	England	17 dybdegående kvalitative interviews med 19 forældre/partnere fra 14 forskellige cases/familier.	2017	Forældres oplevelser med child protection-systemet. Fokus på handleplaner og møder.
Storhaug & Kojan, 2017	Norge	Lukket survey-metodik: 34 interviews samt 34 survey-besvarelser (delmængde på i alt 64 ud af 715 familier, der svarede på DNBV-undersøgelsen i 2008-2009, som har oplevet akut-anbringelse).	2017	Forældres oplevelser med akutanbringelser.
Studsrød, Willumsen & Ellingsen, 2014	Norge	I en norsk survey undersøgelse af 697 forældres oplevelser: Simpel survey (de fleste udført som besøgsinterview) med kvalitative åbne svar.	2012	Undersøgelse af hvordan forældre kognitivt og emotionelt opfatter/oplever kontakten med Barnevernet – særligt fokus på relationer/forhold til socialrådgiver.
Taylor, Mosse & Stanley, 2019	England	Kvalitative semistrukturerede interviews med 18 kvinder med 6 til 9 måneder gamle børn, som er blevet behandlet for perinatale mentale helbredsudfordringer og havde modtaget socialforsorgsjælp.	2019	Undersøger oplevelse fra mødre med perinatale mentale helbredsproblemer.
Thrana & Fauske, 2014	Norge	Mixed methods-tilgang: Interviews med forældre. Studiet benytter et spørgeskema med en kombina-	2014	Hvordan forældres følelsesmæssige tilstand kan påvirke samarbejdet med child welfare.

Forfatter(e)	Land	Metode	År	Fokus
		tion af åbne og lukkede spørgsmål om, hvordan forældre oplevede deres kontakt med CWS. Supplerende data indsamlet fra socialrådgivere i CWS.		
Wilkins & Forrester, 2021	UK (England, Skotland, Wales og Nordirland).	Survey hos 500 forældre, som har kontakt til sociale myndigheder ang. deres børn inden for to år (ud af i alt 2.672 med Kontakt og et fuldt forældrepanel på 77.934). NB. foretaget af pollingfirmaet YG inkl. præmier/point for deltagelse. Tager udgangspunkt i 'the Client Satisfaction Questionnaire-8' (CSQ-8).	2021	Tilfredshed hos forældre.

Kilde: VIVE, egen opgørelse

Bilag 2 Databaser

I nedenstående ses Bilagstabel 2.1. og Bilagstabel 2.2. Begge tabeller skal ses som dokumentation for søgeprocessen.

Bilagstabel 2.1 er en oversigt over de databaser og hjemmesider i en dansk, nordisk og international kontekst, som har været anvendt i søgningen.

Bilagstabel 2.1 Oversigt over databaser og hjemmesider

Databaser og hjemmesider anvendt i den systematiske litteratursøgning	
Nordiske databaser	Bibliotek.dk/DanBib – national dansk biblioteksdatabase Libris (Sverige) – national svensk biblioteksdatabase ORIA (Norge) – national norsk biblioteksdatabase Den Danske Forskningsdatabase (p.t./aug. 2021 kun delvis søgbar) SwePub – svensk forskningsdatabase DIVA – Digitala Vetenskapliga Arkivet Kristin (Norge) – norsk database (svarende til dansk PURE) Web of Science
Internationale databaser	Academic Search Premier (Ebsco) ERIC (Ebsco) PsycINFO (Ebsco) SocINDEX (Ebsco) International Bibliography of the Social Sciences – IBSS (ProQuest) Social Services Abstracts (Proquest) Sociological Abstracts (Proquest)
Hjemmesider	Danmark: Socialstyrelsen NUBU – Nationalt center for forskning i udsathed blandt børn og unge VIVE Ankestyrelsen NORA (danske universiteter) Norge: Barneombudet Bufdir Norsk Institutt for Forskning om Oppvekst, Velferd og Aldring (NOVA) Center for Discretion and paternalism NUBU – Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge Sverige: FoU Vålfärd Socialstyrelsen Stiftelsen Allmänna Barnhuset

Efterfølgende Bilagstabel 2.2 viser de overordnede søgekriterier. De konkrete betegnelser og søgeord i søgningerne er genereret ud fra VIVE-bibliotekets generelle søgestreng om forældre og familier og med inspiration fra titler og emneord i centrale artikler om forældreinddragelse (se fx Tilbury & Ramsay,

2018; Corby et al., 1996; Bekaert et al., 2021; Gladstone et al., 2014; Xu et al., 2017; Estefan et al., 2012; Cheng & Lo, 2016; Kemp et al., 2014)¹¹.

Bilagstabel 2.2 Søgekriterier

Søgekriterier	
Sprog	Dansk, norsk, svensk, engelsk
Periode	2012-2022
Geografisk område	Danmark, Norge, Sverige, og andre vestlige lande, dvs. Vesteuropa, Nordamerika, New Zealand og Australien
Publikationstyper	Reviews og metastudier, enkeltstudier, ph.d.-afhandlinger, rapporter, større evalueringer, udredninger

¹¹ Hvis du som læser gerne vil se vores konkrete søgeord, er du velkommen til at kontakte os.

VIVÉ